TECHE UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. **P_MSS_0609**

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine

https://www.techeudine.it/fondo-principale

https://www.sbhu.it/

ANECDOTA
FOROIULIEN

609

DELLA
FORZA

DE VRBIS
NOVAE
CONDEND

De. Iure. Novae. Urbis. Condendae.

Praefatio.

PALMAM Urbem in provincia Fori Julij, de suprema augusti Veneti senatus authoritate quinq; amplissimis, ac sapientissimis inde selectis Patribus elargita Dijs hominibusq; applaudentibus condi cœptam nuper à me cupidè uisam fateor sanè incredibili meum perfudisse animum admiratione: etenim memoria adhuc recenti recolebam primæuam loci illius faciem, quæ tum nuda agri compascui planicie, tum solo, ac gleba frugum uarij aliôqui generis, et uini etiam apprime generosi copiam fundente constabat. Mox uerò eundem intuitus sum locū fossa ingenti, propugnaculis nouem ualidissimis, et, ut alia plura omittam, ambitu mœnium prægrandi, ac inexpugnabili uno, aut altero anno feliciter assurgentem, et se se attollentem in nouæ Vrbis speciem uerè oculis omnium spectatu dignissimā, et ipsis Veneti simulq; Christiani nominis hostibus formidandam. Quòd si ex magnitudine ædificiorum priuati cuiuspiam hominis ingenium, et magnanimitas deprehenditur, ac probatur. l. 2.ª et ibi Bart. et Joa. de Platea per illum tex. in fi. in hisce uerbis. L per industriam hominis animosi accessit ☞ C. de præd. et omnib. reb. nauicul. lib. xj. et Bald. per eundem text. in Proœm. Decretal. in uerbo, Pacificus. num. 84. et Marti. Laudem. in Tract. de Princip. quæst. 334. et Corset. de Potest. et excellent. Reg. Parte 3.ª nu. 9.° Longe magis magnanimum, et diuina quadam Virtute pollentem appellandum esse indico Ser.^mū^ Principem nostrū Venetū tantæ molis, et regiæ plane Vrbis conditorem; nam et potentissimæ nationes, ac Principes consecrati antiquitus nullam maiorem gloriam putauerūt

tauerunt quam aut fundare nouas ciuitates, uel ab alijs conditas in no-
men suum sub quadam amplificatione transferre. ut scribit Vegeti. de
re milita. lib. 4° in Prolog. ad Valentinianum Augustum Imp.rem in quo
opere nouas condendi Vrbes, aut iã conditas amplificandi eundem
Imp.rem palmam obtinuisse affirmat ibidem Vegeti. Imò uel hoc uno ma-
ximè nomine Excelsa Veneta Resp. summis est laudibus efferenda quod
nempe praeclaram ab ipsismet cunabulis Vrbium condendarum artem
~~longaeua annorum serie iam~~ iamdiu intermissam, et propè extinctam ad no-
uam, eamq; tutissimam uitae normam excitarit. Porro neminem ~~au-~~
~~res nostras, ac maiorum nostrorum peruasimus~~ nra seu patrum nostrorum aetate intelleximus Imperatoriae,
aut Regiae Maiestatis, alteriusuè fastigij apice conspicuũ in Italia,
ac forte etiam Europa in hac ampla Vrbis ~~fundandae~~ nouae et a fundamentis excitandae laudem incu-
A buisse praeter Fridericũ 2.um Aenobarbum Imp.rem qui Vrbem nomine Victoriã
non procul ab Vrbe Parma condidit. Testi Ignat. in eius uita, et Paul.
Emil. de reb. Gallicis. lib. 7° ac Fridericũ secundum, seu, ut alij malũt,
Carolum Primũ Siciliae Regem Ciuitatis Aquilae ex conuicinis tamen
oppidis euitandaeq; Tyrannidis causa conflatae structorem. ut scrib. Mari.
Freccia Neapol. Iuris con. percelebris de subfeud. Baron. lib. p.o de
prouinc. et Ciuita. Regni num. mihi 51. aut authoritate Blondi Foroliuiensis ~~non obscu-~~
~~ri~~ celari nominis Historici id affirmans, nec non Manfredum Ipsius Frideri-
ci 2.di F. Manfredoniae Ciuitatis insignis aedificatorem, prout re-
fert Freccia ibidem. num. 49. Vt sileam paucos fortè alios non nul-
lorum oppidorum, modici tamen ambitus, nostra, et auorum nostrorum
tempestate authores, et ipsosmet Dominos Venetos, qui munitissimum
Castellum apud Sontium flumen, quod Gradiscae appellatur, anno —

A Adde Alexandriam, quam uocat. à palea condita à diuersis pop.lis iam ann. ut testat Leander Bonon. in sua Italia fol. ....

M. CC

M. CCCCLXXXI publicè exædificarunt ut recenset Ill.mus Bemb. in sua Hist. Venet. lib. 5.to Verumtamen nequeo sine piaculo tacitus præterire Sanctiss.mæ memoriæ Pontif. PIVM Quartum, qui locu sub nomine Piæ Civitatis à se ipso nuncupatum prope arcem sancti Angeli erigendum summo studio curavit, prout indicat luculentissima ab eo edita constitutio anno M.D.LXV. X Kal. Sept.is quam in calce huiusce operis opportunè subnectam. Cui etiam addo Ser.mum olim et immortalitati dignissimu COSMVM MEDICEVM magnum Hetruriæ Ducem, et Ser.mi FERDINANDI verè maximi, et potentissimi Ducis nunc pacatè imperantis genitorem, qui Cosmopolim à se vocatam sumptu ingenti, ac planè regio in Ilua insula iussit erigi. His etiam libens adiicio Serenis. Vincentiu Gonzagam Mantuæ, ac Montisferrati Ducem, et Heroicæ quidem Virtutis, ac Animatis Principem, qui pervigili solertia, ingenio, ac fide singulari Ill.mi Marchionis GERMANICI SAVORNIANI oppidum, seu, ut appellant, Fortilitium Casalis in Ducatu eius Montisferrati dudum omnibus suis numeris absolutum constitui mandavit. Sed, ut è diverticulo in viam revertar, in invictissimo nostro Principe, ac sacrosancta Veneta Rep.ca ne dum magni, et eminentis animi Virtus elucet, verum etiam summa quædam, et nunquam satis laudanda pietas est sempiterno præconio ad Cælum extollenda; si enim nihil est illi Principi Deo, qui omnem mundu regit quod quidem in terris fiat acceptius quàm Concilia, cœtusque hominum iure sociati, quæ Civitates appellantur, ut inquit

Septem quæ una sibi muro circumdabit arces, Felix prole virum. Idem et Poeta Italiæ laudes elegantissimè celebravit ex his locis in 2.o lib. Georgic. #

A

De laude Urbium.

Laudantur urbes similiter atque homines laudantur: nam pro parente est conditor, et multum authoritatis affert vetustas, et virtutes, ac vitia circa res gestas, eademque in singulis. Illa propria, quæ ex loci positione, ac munitione sunt. Cives illis, ut hominibus liberi, decori. Ad hunc locu ptinet illud Verg. de Urbe Roma. Æneid. l. 6.o
En huius nate auspicijs illa inclyta Roma, ~~En huius nate auspicijs illa inclyta Roma~~
Imperium terris, animos æquabit Olympo

quit Cice. in somn. scipio. quò fit ut quosdam olim Vrbium con=
ditores in Deorum numerum consecrarit antiquitas. ut ait Macrob.
in sua interpre. somn. scipio. lib. p.o certè [Resp. Veneta] noua haec Vrbs PALMA
Deo ipsi, et hominibus esse debet acceptissima ut potè Venetae pieta=
tis index, cum isthaec una Vrbs pulcherrimam, et florentissimam
Fori Julij prouinciam, patentem alioqui Italiae portam, multoties
ab immani, et efferata exterarũ gentium in eam crudeliter irrum=
pentiũ colluuie foedatam quodam quasi saepimento obstruat, atque
communiat adeò ut lares, foci, penates, arae, templa, filij, con=
iuges, et caetera nostra omnia nullas hostium minas, aut barbarorum
incursiones, incendia, rapinas, ac caedes amplius extimescant,
cum haec auspicatissimi nominis PALMA, non modò saeuitiam illã
à iugulis, et ceruicibus nostris depellere, sed metum etiam ipsum ab
animis, mentibusque auertere, ac propulsare ualeat adeo ut PALMA
ista nedum Fori Julij, sed Italiae, ac Christianae fidei firmissimũ
futurum sit propugnaculum, quod et ipsa religiosissima Veneta
Resp.ca Diuino forte afflata numine in aere, et argenteo eius nu=
mismate est uerè, ac prudentissimè testata. Ideo non immeritò Petrin.
Bellus Suessons. clariss.mus et serenis.mi olim Sabaudiae Ducis Con=
siliarius in suo Tract. de re milita. parte p.a tit.o s.do quis possit
indicere bellum nu. 2.o dicit Remp. Venetã esse culmen, et decus
Italiae, cum sola uel exoriens contra barbaricas gentes, et rapinas,
ac uastationes tutissimum praebuerit Italis refugium, solaque ho=
die Italam libertatem, et dignitatem conseruet, ac tueatur. haec
Bell.o Qua in re, prout in omnibus, eadem Resp. ueri Principis

charam habuerunt, ut et Patriae loco duxerint, et Patriam [munus]
sibi appellãdam putarint; quod nulli alteri orbis pro-
uinciae nomen contigisse nusquam legimus.

[illegible] solitere non modo antiquum nomen, sed pristinam etiam Italici imperij gloriam, siue pacis siue belli artibus decertãdu sit, [illegible] perpetuo pro optima Reip. institutione, et ipsorum incredibili prudentia, ac moderatione [illegible] uideantur. Ex Sigon. [illegible]

et Romulum Vrbis Romae conditorem ob singulare in genus hominum collatum munus tam praeclarae urbis condendae, in Deorum numerum collocasse memoriae proditum accepimus. ut inqt Cice. in suae Consolatio. lib. de Morte Tulliolae filiae. qui superioribus annis est in luce editus, et communi eruditorum hominum calculo adscribitur Sigonio praeclarae eruditionis uiro.

[illegible] dium [illegible] uium salu[illegible] uita, libe[illegible] arae, foci[illegible] penates, [illegible] na fortu[illegible] domicilia Cice. in [illegible] Pro Domo s[illegible]

et [illegible] Sigon. in suis libris de Antiq. iure Italiae lib. [illegible] cap. 2 [illegible] fredem [illegible] Venet[illegible] et [illegible] in [illegible] uerbis [illegible] Dnos Venetas [illegible] tollit [illegible] his temporibus [illegible]

murus impleuit; non enim bonus Princeps debet permittere, ut barbarica feritas dulcem inuadat Italiam. prout inquit Bald. in l. executorê col. ult. C. de execut. rei iudic. et Zabarel. in Clement. Pastoralis de re iudic. et Iaco. et Albe. in l. Princeps. ff. de legib. et refert, ac sequitur idem Lauden. in Trac. de Princip. quæstio. 399. quam sanè Italiam appellauit, et iure merito, Paradisum Bal. in notabili consil. 195. laudare uos, et commendare. in fi. uol. 2°. Præmissa uerò de PALMA tantò magis libet firma, et constanti fide sperare ex noua etiam accessione munitionis ~~Vrbis~~ Vtini, primariæ huius Prouinciæ urbis decimo tantùm ab Vrbe PALMA lapide disiunctæ, cui quidem Vrbi Vtinensi, siue illius spectes situ, alioqui pulchritudinem, et amplitudinem, siue cæli clementiam, siue Ciuium, et incolarum frequentiam, eximiamq; eorum fidem (quam unà teneo præcipuam, et ui nulla expugnabilem esse Vrbium, et oppidorum omnium arcem, atq; propugnaculum) paucissimæ sanè Vrbes aliæ Veneto Imperio subiectæ, ~~imò uniuersæ etiam Europæ~~ conferri possunt, nec in hoc patrij soli amor mihi blanditur. Quapropter, cum PALMAM ipsam magnanimæ Venetæ uirtutis, ac pietatis opus planè admirabile insigniores aliquot Vrbis Vtini, ac patriæ nostræ, et Italiæ scriptores, nec non Oratores disertissimi, atq; etiam Poetæ elegantissimi uario, et eo certè elaborato orationis stylo hactenus celebrarint: non abs re fore ego quoq; opinatus sum, si ab huiusce uere augusti, et in omne æuum memorandi operis typo me quoq; paterer adduci, ut aliqua de IVRE NOVÆ Vrbis condendæ literis consignarem, quæ potissimum grauissimis Iurisprudentiæ nostræ authoribus, et alijs non contem-

alluentis eam in aiis opportunitate rebus importandis, ex=| contem-
portandisq; idoneam, cadentium ex proximis iugis auram afflatu salubrem, ac, quod alijs omnibus ~~[illegible]~~ rebus anteponendum est, Reip. Venetæ, cuius in gremio conquiescit, gubernatione felicem, quamsane prouinciam ueteres illi Romani coloni, qui huc commigrarunt, natali solo, ac penatibus patrijs libentissimè permutarunt, et tam [illegible]

A°. et multò minus nobilissimam hanc Fori Julij oram, pulcherrimamq; prouinciam, editissimorum uallo montium septam, leniter assurgentium collium amenitate conspicuam, decurrentium fluminum uenis irriguam, patentium late camporum planitie lætam, parum inter se distantium oppidorum frequentia celebrem,

Munimentum inexpugnabile amor ciuium. Dicit Seneca, et Cice. quos ref. Alberic. in suo Dictio. in lra M. in uerb. munimentum. in additio. #

Not. Ex.m mysticum. Restes appetitus, et desiderium quoddam etiam Venereum inter ~~palmas~~ plantas, sicuti in palmis elucet, fæmina nanq; ad maris uelluti osculum se inclinat, et appetitu tactusq; sanata uegetior euadit, ut ait Leontin. Græcus author ex Georgicis Florentinj, et Geoponicis Magonis Carthaginiensis, et Mizald. l°. 2°. Arcanor. naturaliu et Theophr. lib. 2°. de Histor. Plant. cap. 9°. Palmis, inquit, auxilium masculorum coitus referunt, hoc n. et durare, et maturescere fructus potest. Scribit et Plin. lib. 13°. cap. 4. Tu uero hoc ex.m applicato Palmæ urbi et Vtinensi situ, et proximo amore finitimis.

Legalis scientia dicitur architectonica, idest de omnibus aliis disponens, et cui omnes aliae ancillantur. ut in Bart. in prima glossa Tyberiadis allegante Arist. primo ethic. c. 1º. ubi ait

contemnendis scriptoribus, quorum libros non inficior me quandoque delibasse, probari scirem: Quocirca denuncio, profiteorque iam nunc me nihil, praeter id quod instituti mei ratio postulabit, in medium esse allaturum; Hec enim meum est propositum ex professo attingere methodum, formamque Urbis condendae solis alioquin summis Principibus, et Heroicis, ac militaribus Viris optime exploratam, cum non me lateat omnes artium suarum auctores, atque disceptatores esse debere: [reliquis et aliis ... in ... itaque ... nu: 15.]

Nam et Q. Scaevola summus olim nostri Iuris antistes quotiescunque de Iure Praetorio consulebatur, ad Furium, et Cascellium, quia huic scientiae deditii erant, consultores ipsos reijciebat, quo quidem facto moderationem animi sui magis commendabat, quam auctoritatem minuebat: ab his negotium aptius explicari posse confitendo, qui quotidiano eius usu callebant. Hinc etiam ferunt Annibalem in Calcide apud Antiochum Asiae Regem excipientem Phormioni Philosopho de militari arte disserenti notam delirij obiecisse: tametsi ego ausim dicere id delirium non posse obijci Iurisconsulto, cum nostra Iurisprudentia, et de re militari et de alijs innumeris ad alienas artes pertinentibus plerunque pertractet, prout in Iuris nostri libris passim habetur: Sed iam Deo ipso auspice ad institutum aggredior.

[Nota tamen quod large capitur ius civile pro quocunque iure inserto in iuris corpore tam nati. quam gentium, et pretorio. ut per gl. in rub. ff. de orig. iur. et ref. Dnus meus Decia. in Trac. Crim. lib. 2º. cap. 23. de iure civili gnali. nu: 8 et 9º.]

[Margin: ... Venus ... horoscopi ... facultates civilis scientia ... architectonicam ... aliis scientiis]

[Unde Ovid. ad Augustum Caesarem lib. 2º Tristium in ... scribit ... Quodque parum nouit, nemo docere potest #]

Plat. in lib. de Regno civilem sapientiam nominat regiam disciplinam, quae ad reges, et Principes pertinet. et ab Arist. scientia legalis dicta est architectonica. Cagnol. in proem. ff. § itaque nu: 15.

Nam et iura civilia tunc esse coeperunt, cum et civitates condi, et magistratus creari, et leges scribi coeperunt, ut rescripsit Imp. Iustin. in § singulorum in fi. Inst. de rer. divis.

forte

memor sit, quod perfectus quis esse potest in arte sua, sed non in uasta hac legali nostra scientia: et ideo nullus fere Iurecons. est, qui non fuerit reprehensus in aliquibus responsis suis. ut testatur Ang. de Perus. in l. 2ª. C. de usucap. pro emptore.

To. p.º

Verum si in hoc meo, quale id cumque sit, exilis ingenij mei fœtu quid imperfecti fuerit deprehensum, rogatum velim omne benigne legentem, ut erratum mihi omnia humaniter condonet, et

~~De urbis significatione: et de differentia Urbis, et civitatis: Item de oppido, Castro, ac Castellio, et alijs ... Quid ... hoc ... Fol.~~

De. Origine. Vrbis. Conditae.

Cap. P.^um. 2^m.

Aggressurus igitur ad scribendum de noua atque amplianda condenda Vrbis materia, haud à re alienum fore censeo vestigijs Iurisprudentum nostrorum inhaerere, qui rei cuiusque ad doctrinam multum conferre inuentionem, atque originem ipsius cognoscere tradiderunt, ut habetur ex ~~textu in l.~~ tex. in l. p.a et 2.a in principio. ff. de orig. iur. ubi Gaius, et Pomponius Iure consulti eorum responsa ab ipsa iuris origine sunt auspicati, quos alij et primarij Iuris interpretes sunt secuti, et potissimum Dnus meus authoritatis eminentissimae Decia. in suo Tract. crim. lib. 2.o cap. p.o ad ~~[illegible]~~ [illegible] gi. delictorum. nu.o p.o tom. p.o ubi plura ad id recenset. Ideo de prima:

Circa Vrbis originem aliqua sunt prius inuestiganda. Circa in re uarij ex pruis auctoribus uaria scripsere: aliqui enim, prout Plinius tradunt primum omnium Cecropem, qui fuit, ut Iusti. ait in 2.o ante Deucalionis tempora, oppidum condidisse, hoc est locum muris munitum ut eo homines simul coeuntes opes suas conferrent, ubi nullum esset bellum periculum, idque à se Cecropiam nominasse, quae deinde arx fuit Athenis, ut refert Hieron. [illegible] in suo tract. de crimi. lesae Maiesta. lib. p.o q. 46. nu. 5.o cui tamen opinioni non uidetur absolute adstipulari Alex. ab Alexan. in suis Dieb. Genial. lib. p.o cap. 2.o inquit enim ille Cecropem, qui Athenis regnauit primus, à quo mox Athenienses Cecropidae fuere nuncupati, omnem multitudinem in oppida duodecim digestam extitisse, quam Theseus obuiam eundo periculis, ne hostium praeda fierent, uelut unius corporis artubus in unam postea Vrbem sociauit, ac coegit, cui etiam co[illegible] [illegible]

– # quaestam [illegible] aut sancte scripturae, aut historiae [illegible] certam originem referunt. Vide apud Isidor. de ethymolog. l.o xv. cap. p.o de Ciuitatibus [illegible] diuersis plurimarum urbium

De Auctoribus conditarum urbium plerumque dissensio inuenitur adeo ut nec urbis quidem Romae origo diligenter possit agnosci. Nam Salustius dicit urbem Romam sicut ego accepi condidere atque habitauere in initio Troiani, et cum his Aborigines. Alij dicunt ab Euandro cum [illegible] Tunc Rex Euander Romanam condiderat arcis. * Alij à Romulo ut, ex huius nomine ipsa inclyta Roma dicitur. Cum [illegible] tanti [illegible] non appareret, nil mirum si in aliam opinionem dubitarunt. Itaque nec historici, nec Commentatores uaria dicentes omnino [illegible] obtinuerunt, ac [illegible] antiquitas [illegible] sane #

sentiunt ea, quæ scribit Pausan. Historicæ grauissimus, et accuratissimus in Attic. suis lib. p.° dum scribit Thesæum induxisse cultum Veneris popularis, et Suadelæ, cum in unam Ciuitatem ex agris Atheniensium populos compulisset. Verum in hoc idem Pausan. in Corinth. seu lib. p.° refert Phoroneum in Argo terra, Inachi filium primum dispersos ante homines, et seorsum habitantes in unius Ciuitatis ius compulisse, et ab eo oppidum illud, quo congregati sunt, Phoronicum esse nuncupatum, regionem uero ab Argo Phoronei ex filia nepote nomen accepisse. Arcades uero antiquissimam Vrbium omnium quarumque uel in continenti usque terrarum tractu, uel in insulis fuerunt ædificatæ Lycosuram suam fuisse commemorant, ut refert Leonic. Thoma. de uar. Hist. lib. 2.° cap. 80.° Quidam etiam alij Sicyonem prius constructam dicunt. Ægyptij autem omnium antiquitatis gloriam ementitis annalibus ad se trahunt, et Diospolim, quæ sunt Thebæ, tempore omnes antecedere asseuerant, Thebæ, inquam, quæ Vrbs in Ægypto à Busiride Rege fertur condita, ambitu centum quadraginta stadiorum, uti scribit Herodot. centum portis insignis, alijsque tum publicis, cum priuatis ædificijs celebris, totaque pensilis, adeò ut Reges uel maximos exercitus solicent ducere, nullo oppidanorum id sentiente; imò in Vrbe illa Thebarum habitasse quondam septingenta millia ætate militari, refert Cornel. Tacit. lib. 2.° Hinc Diospolim ipsam, Iouis oppidum esse dixerunt. Cæterum Polydo. Virgil. Romæ tandem sub Greg. xiij. Pont. Opt. Max. repurgatus in suis libris De inuent. rer. lib. 3.° cap. 9.° post aliqua ex iam relatis scripta putat ea omnia postea fuisse inuenta, cum Cain Adam filium in ipsis propemodum orbis cunabulis enatus authore Ioseph. in p.° antiquit. lib.° mortalium omnium primus Vrbem condiderit, murisque muni=

[Left margin, upper note:] Et [illegible] ... [illegible]

[Left margin:] Sed hanc Arcadum putò fuisse Astentationem ... qua nimis effertur ipsi Arcades quia se ante Lunam fuisse prædicabant, canente Poeta Ouid. lib. 2.° Fastorum Ante Iouem genitum terras habuisse feruntur Arcades, et Luna gens prior illa fuit. Coras. in l. 1. [illegible] ... num. 26. ff. de orig. iur.

muniuerit, quam ab Enoch filio suo Enochiam appellauit. In quo sanè mi=
ror cur Poly. Virg. multiplicis alioqui lectionis author sanè eius de Cain primo
Enochiæ Vrbis structore opinionem sola Josephi authoritate comprobauit,
et sic fonti ipso irrefragabilis authoritatis, ac ueritatis omisso riuulū
sit consectatus: nam in lib. Genes. cap. 4º. ita ad l'ram extat scriptum.
(cognouit autem Cain uxorem suam, quæ concepit, et peperit Enoch) et = ædificauit Ciuitatem, et uocauit nomen eius ex nomine filij sui (Enoch.)
Ego itaque nouissimam hanc opinionem ut potè cum nostræ sacræ religionis
authoribus concinentem pie, et libenter ut par est amplector de Cain primo Vrbis il=
lius conditore, quicquid alij supra relati uarijs inter se opinionum con=
flictu inuicem pugnantes asseruerint [sit quicquid Secus etiam sen-
serit Seneca in Octauia nouarum Vrbium structuram ætati ferreæ tem=
poribus ascribens in hæc uerba.

» Deterior ætas eruit ferrum graue,
» Auumque sæuas mox et armauit manus
» Partita fines Regna constituit nouus
» Extruxit Vrbes. Quos uersus adducit Stephanus Forcatul. Iuriscon. uir in=
signis eruditionis Gallus in sua Necyomantia dial. 37 fol. 4º. Damit:
si re uera ferreum hominis appellare tempus id, quo Cain fratri suo
uitam ferro ademit, tandem cum exagitaretur furijs cædis fratris,
nec tellus sibi locus tutus satis uideretur, Vrbem illam condidit
murisque cinxit, et terminos agro posuit. ut ait Joseph] Cæterum
libet nodum dissoluere, quo quispiam fortassè parum piæ mentis
existens dictum id sacri Genes. inuoluerit, uti rem primo intuitu
minus credibilem continens, dum ibi dicitur ædificatam ab uno ho=
mine Ciuitatem eo tempore, quo non plus, quàm viri quatuor, uel
potius tres, postquamque fratrem frater occidit, fuisse uidentur in terra,

idest

[Ad]am primus homo pater omnium, et ipse Cain, et eius filius Enoch, ex cuius nomine ipsa Civitas nuncupata est. Porro hunc tollit obicem Divus Augustin. de Civit. Dei lib. xv. cap. 8. Qua ratio fuerit ut Cain inter principia generis humani conderet Civitatem, cui quoque applaudit Divus Eucher. Lugdunen. in suis comment. in Genesim lib. 2. dum uterque (praeter plura alia à D. Augusti. mystice ibidem scripta) inquit, quod etiam si Enoch filius Cain conditoris Civitatis illius fuisset primus eius natus, in quo amo[re] illi pii authores disceptare videntur, non ideo putandum fuit secundum eos tunc à patre conditae Civitati nomen eius impositum, quando natus est, quia nec constitui tunc ab uno poterat Civitas, quae nihil aliud est quam hominum multitudo aliquo societatis vinculo colligata: sed cum illius hominis familia tanta numerositate cresceret, ut haberet etiam populi quantitatem, tunc potuit utique fieri, ut Civitatem constitueret, et nomen primogeniti sui constitutae imponeret Civitati. Quam ob rem nullus prudens rerum existimator dubitaverit Cain non solum aliquam, et eam quidem magnam potuisse condere Civitatem, sed et plurimas, quando in tam longum tempus protendebatur tunc vita mortalium: quod ex hoc conijci facillime posse affirmat ibidem D. Augusti. quia ex uno Abraham non multo amplius quadringentis annis numerositas Hebraeae gentis tanta procreata est, ut in exitu eiusdem populi ex Aegypto sexcinta millia hominum fuisse referantur bellicae iuventutis, ut omittamus gentem Idumaeorum non pertinentem ad populum Israel, quam genuit frater eius Esau nepos Abrahae, et alias gentes natas ex semine ipsius Abrahae, non per Saram coniugem procreatas. Haec, et alia plura vide ibi apud D. Augusti. et D. Eucher. supra relatos, ex quorum scriptis omnis dubitationis scrupulus evellitur, et subinde eam eis concludi debet Cain primum fuisse Urbis conditorem.

De Magnitudine condendae Urbis. Cap. 3m.

DE.

DE TEMPORE CONDENDAE VRBI OPPORTVNO.

CAP. SECVNDVM

3.m

Quoniam in rebus gerendis hominem decet, ac multo magis circumspectum Principem occasionem sequi; nam fugacia sunt semper occasionis momenta et irreuocabilia rerum bene gerendarum peractionis opportunitas. Ideo in noua Vrbe condenda pacati temporis, ac tranquillae quietis occasio est a Principe usurpanda: melius n. est in otio pacis, cum libera, et stabilia membra sunt subditis, eiusmodi operi uacare, quam bellis instantibus tempore, quo uix quiescere possunt, Vrbis structurae manum admouere. munitiones siquidem semper in otio sunt tractandae. nam tunc male quaeruntur, quando necessariae iudicantur. ut dicit Cassiod. 3. variar. epistola 48. et Diuus Aug. in regim. Princ. lib. 6. cap. 4. et ita in re aedificationis publicorum moenium horandum maxime tempore, quo tranquillitas pacis arridet. exemplum tradit Luc. de Penn. in l. hac prouidentissima lege. col. 2. versic. 2. C. de quib. muner. vel praesta. nemi. lice. se excus. lib. 10. Hinc Dionys. scribit L. Tarquinium Priscum Regem Vrbem Romam muro lapideo circumdare incepisse, nisi eum bellum Sabinum auocasse, quod et confirmat Liu. lib. 1. et Sigon. de antiq. iur. Ital. lib. 1. cap. 18. De agro Sabi. et finib. Sabinor. et id comprobat Luca de Penna Coras. in L. si quis [illegible] ff de ver. Diuis. Hinus quoque Assyriorum Rex cum deuictos plures populos Vrbem esset dominus, in memoriam celeberrimam super Euphratis fluuio condidit, et a se met ipso Ninam, seu Ninium nuncupauit, qua mox absoluta Bactram bello petiit, cui tamen Semiramis Regina se similiter obiecit. Teste Diod. Sicul. Antiq. Histor. lib. 3. Sic suoque Constantinus Imp. ubi omnia ei ex sententia succubuissent, et externos partim bello, partim foederibus sibi adiunxisset, constituit Vrbem extruere, suam et suo nomine

opibus et [illegible] instructis [illegible] aduersus eos [illegible] nemy a [illegible] Dristarum Regis [illegible] iam [illegible] confecit. [illegible] non ante aedificare urbem coepit. [illegible] cum [illegible] satis [illegible] dominare [illegible] ille lusit. [illegible] est [illegible] tibi [illegible] non infra [illegible] hora, et [illegible] urbem aedificare [illegible] Dristarum, nec [illegible]

Praeterea Princeps, qui solus imperet, concorditer in senio agere [illegible] urbem [illegible] et [illegible] aedificare [illegible] Rhodij [illegible] lib. 12. [illegible] 2. [illegible]

Vnde ait Plato in Dialog. 4. de legib. Quod Deus quidem omnia, et cum Deo Fortuna, occasio, et ars humana [illegible]

Imp.or ... in Parth. ... annum ... sexagesimum, tunc agebat Crassus, gradiens ... [illegible] ... pater restar, qui ... [illegible]

nomine appellare, et Romae parem efficere in animo habuit. ut narrat Solomon in lib. 2°. cap. 2°. ~~Unde Diuus Augustinus de Ciuit. Dei lib. 5. cap. 25. de prosperitat. quas Constantino Imp. Christ. Deus contulit. in haec uerba locutus est. Constantinum Imperatorem bonus Deus non supplicantem daemonibus, ad ipsum uerum Deum colentem tantis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus auderet. cui etiam condere Ciuitatem Romano Imperio sociam, uelut ipsius Romae filiam, sine aliquo Daemonum templo, simulacroque concessit. haec D. August.~~ Summa igitur, et Diuina quadam ratione, et singulari sapientia effectum est, ut in communi Christianae Reip. incendio inter Christianos Principes, ac etiam Christi hostes immanissimos excitato sola Resp. Veneta summa pace fruens Palmam Vrbem praedilectam ipsius Religiosissimae Reip. filiam natalis Domini millibus condendam sacrosanctae senatusconsulto decreuit. Tranquillo igitur pacis tempore noua Vrbis structura est inchoanda, sicut et eodem tempore Princeps urgere debet subiectos ad Vrbes iam conditas, et oppida eleuimum muniendas fossis, et aggeribus. ut euidenter monet Ill.mus olim Dnus Jacobus comes ex Ill.i comitum Puliliarum prosapia in suo lucubratissimo lib. de re militari iam diu per ora hominum euulgato: Verumtamen (salua semper praelibata opinione) uisum est Ill.mo, et Excell.mo Dno meo Julio Sauorgnano ac Ill.mo Comiti Mario eius Nepoti, et arcis Brixianae, seu, ut uocant Castelli Brixiae Praefecto anno M D lxxxxj. hortari Ser.mum Principem nostrum ad muniendum Castellum ipsum eo maxime tempore quo summa annonae caritas ingruebat, ea nempe ratione adducti, ut medio eiusce munitionis innumeri pauperes, et egeni sibi uictum compararent, ac famem arcerent, quia in re Diuino forte docti fuere monito Diui olim Bernardini Senensis, qui Ciuitatem Vrbeuetanam pertransiens fame consternatam pie ammonuit primarium, et opulentissimum illius Vrbis ciuem ex prosapia Simoncella, ut Palatium in Vrbe magno sumptu exaedificaret quo non sine eius commodo pecunias multas in usum plurimorum opificum, et tunc egentium erogaret, ut ... testantur historici in nouissimis historiis orbis lib. xij. par. 2a. et ... pie tum heroicae opinioni ego libens adstipulor. et ...

Adde quod Hyemis tempore urbi idem manifest. ad mouendum quo tempore iure gerium bella conquiescunt. Cice. in orat. pro Rabir. Postumi innuit idem Cice. in epist. 18. lib. ... ad Atticum.

Loco idoneo   Hic cap.m praecedenti loco / post praecedentem

De. Situ. Novæ. Urbis. Condendæ. Eligendo. Cap. Tertium.

Diuinus Vir ingenij Plato in Dialog. 5.o de legib. tradit Urbem quam maxime in medio regionis condi oportere, et in loco delecto, et eam quidem totam in circulum in locis sublimibus deduci uoluit, ut et munitior sit, et mundior. idem Plato lib. 6.o de legib. Aristot. uero in Politic. lib. 7.o cap. 2.o in deligendo Urbis condendæ loco scriptum reliquit quatuor rerum habendam esse rationem, hoc est ualetudinis, ciuilium actionum, et rerum necessariarum inuectionis aut etiam exportationis. ¶ Ad ualetudinem et salubritatem facit, ut Urbs in solis ortu, aut certe in septentrionem uergat. Hæc namque magis commodis auris refrigeratur, et salubrior est. Deinde eam formam Urbs habere debet, ut oppidanis exitus sit facilis, hostibus difficilis aditus, situsque incommodus ad Urbem obsidendam. ¶ Præterea salubrium aquarum copia ciuibus esse debet. Hæc Arist. ibid. ¶ Hyppocrat. etiam in eius lib.o de aere, aquis, et loc. cap. 1.o ita inquit. Si quis ad Urbem sibi incognitam peruenerit, circumspicere oportet eius situm, quomodo scilicet ad uentos, et solis exortum iaceat; non enim æqualis uires sunt ad septentrionem sitæ, et urgentis ad Austrum, neque eius, quæ solem exorientem, et quæ eundem occidentem spectat. Hæc itaque diligenter oportet perscrutari ¶ ac simul quomodo habeat circa eam aquæ, numne palustribus utantur, et mollibus, aut duris, et ex sublimi loco prolabentibus, et scaturientibus ex petris, siue salsis marinis, et crudis ¶ Terra et ipsa consideranda nuda ne sit, et aquis carens, aut syluosa, et aquosa, et an concaua sit, et æstuosa, uel alta, et frigida

[illegible marginal annotation]

gida Adao eundem Hyppoc. ibidem cap. 2°: desumatam natura prorationē situs, et uentorū, quibus ipsa perflantur, ubi ualdè utilia humaniq; saluti ccª. situm ciuitatum scribit. Vitruuius autem lib. p°. cap. 4°. monuit primum electionem loci saluberrimi esse faciendam: is autem erit excelsus, et non nebulosus, non pruinosus, regionesq; Cæli spectās, neq; æstuosas, neq; frigidas, sed temperatas: Deinde si euitabitur palustris uicinitas, cum .n. auræ matutinæ cum sole oriente ad oppidum peruenient, et ijs ortæ nebulæ adiungentur, spiritusq; bestiar. palustrium uenenatos cū nebula mixtos in habitatorum corpora flatus spargent, efficient locum pestilentem. Item si secundum mare erunt mœnia, spectabuntq; ad meridiem, aut ad occidentem, non erunt salubria, quia per æstatem Cœlum meridianum sole exoriente calescit, meridie ardet: Item quod spectat ad occidentem sole exorto tepescit, meridie calet, uespere feruet. Igitur mutationibus caloris, et refrigerationis corpora, quæ in ijs locis sunt, uitiantur. Hactenus Vitru. Et cap. 3°. de aeris probatione scribit. aeris salubritatem declarant loca ab infimis uallibus libera, et nebularum noctibus absoluta, et habitatorū considerata corpuscula, si eis color sanus, capitis firma sinceritas, inoffensum lumen oculorū, purus auditus, fauces liquidæ uocis exercent, hoc genere benignitas aeris approbat commeatū. His autem contraria noxium Cæli illius spiritum confitentur. Sed, ut ostendamus præcipuum condendarū Vrbium studiū, et curā fuisse in eorū hominum animis, qui olim in terris existentes animum in Cælo defixum habuerunt, mox uerò corpore hoc exuti in Cælum euolarunt, ubi beati sempiterno æuo fruuntur, et in terris Diuino cultu uenerantur, libet hic in medium afferre ea, quæ

Diuus

Diuus Thomas de Aquino Doctoris Angelici titulo decoratus scripsit in lib. p.o de regimi. Princip. cap. 13.o ibi n. inquit ille, conditorem ciuitatis primum quidem congruum locum eligere debere, qui salubritate habitatores conseruet, ubertate ad uictum sufficiat, amenitate delectet, munitione ab hostibus tutos reddat, ac tanto locus erit conuenientior, quanto plura eorum habuerit. Item Diuus ille lib.o 2.o cap. p.o ait ad condendam Vrbem locum temperatum esse eligendum: nam ex tempore prouenit incolumitas corporum, et longitudo uitae, animorum constantia, fortitudo, et prudentia, demum regio temperata plurimum ualet ad uitam politicam transigendam. Insuper idem ille Diuus lib. eod. cap. 2.o dicit salubritatem quoque aeris esse requirendam, uita n. ciuium per salubritatem aeris seruatur illaesa: aerem n. semper aspirando attrahimus usque ad uitalia ipsa, unde fit, ut aeris salubritas ad corporum incolumitatem plurimum conferat. salúberrimus autem locus erit excelsus, non nebulosus, neque pruinosus, regionesque Caeli spectans, neque nimis calidas, neque frigidas, neque uicinas paludibus: loci uero sublimitas ad aeris salubritatem conferre solet, quia uentis patet, quibus redditur aer purus, et subtilis. In quo idemmet Diuinus author conuenit cum p.p.acitatis, Plato. Arist. ac Vitruu. imo paulo post eod. cap. 2.o subijcit loci salubritatem ex animalibus cognosci posse: nam si uiscera eorum inueniuntur bene olentia, homines quoque ibidem salubriter aere coterrant, contra uero si animalium membra reperiantur morbida: addit et aliud signum, si hominum ibi commorantium facies bene coloratae appareant, robusta corpora, et bene disposita

De Aere.

Nestorius impius hereticus qui a[illegible] condemnationis sue anno [illegible] fruit [illegible] Deo [illegible] portans [illegible]. Niceph. Hist. Lib. 14. cap. 35.

De [illegible] Aquis [illegible]

[illegible] ita membra, si pueri multi, et uiuaces, et senes multi reperiantur. e contrario si facies hominum deformes, et male colores apparuerint, corpora debilia, membra exinanita; si pauci, et morbidi pueri, et pauciores senes, dubitari non poterit locum esse mortiferum. Haec Diuus ille docuit calitus sibi forte reuelata pro Vrbium, et eas incolentium saluti; ac incolumitati calitibus aliôquin semper, ut par est credere, acceptissima: [illegible] quibus suffragantur etiam scripta Pagnolum in eius Cala et tuba, et Eximii. Bon. Peraeij, num. 62. usque ad num. 65. ubi docet quis Regius Domus Ciuitati construenda sit eligendus et qualis esse debeat aspectus Ciuitatis, ad calum et de salubritate aqua, et de amoenitate Ciuitatis, et aliis ad materiam istam pertinentibus. Ceterea pro uberiori iam dictorum argumento conferunt ea, quae scite, et erudite compilauit supradictus Mcus Ant. Pelletarius, Jaco. de re militari, inquiens in noua Vrbe condenda belli, aut pacis studio multa esse Principi consideranda, nempe aeris clementiam, soli fertilitatem; aquarum abundantiam, lignorum etiam, [illegible] fortitudinem, et denique omnia, quae ad humana uita usum necessaria sunt, ut tunc perfecta, et absoluta omnium sapientum sententia Ciuitas illa erit. Haec Comes ibidem. Hinc mihi in mentem uenit Illmi et Excellmi Dnum mei oppidum Sauornianum, quem hic honoris causa nomino, dum annis multis iam exactis [illegible] tanti Herois gratia, cum quo, et Illma eius prole longinquum mihi, et familia mea intercedit obsequium. Oppidum Sauorniani Domus [illegible] gentilitia olim Virtute, ac fide Illmi Comitis, et Comitis Hier. Sauorniani eius genitoris ab hostibus obsidione uindicatam, acerrimeque defensam, me contulissem, ibique per

De la Terremoti: Anaxagoras ignem putat esse causam motus terra. Anaximenes, ait terram ipsam sibi esse causam motus: Thales Milesius atque Democritus ab aqua terram moueri crediderunt: [illegible] Plinius, Seneca, et Arist. uentos esse [illegible] causam motus [illegible] Epicurus, eiusque sectator Lucretius.

[Right margin:] [illegible] Niceph. Lib. 14. cap. 35. [illegible] Niceph. Lib. 14. cap. 35.

[Left margin:] [illegible] lib. [illegible] cap. 2.

De Terremotu. Nota quod ante paucos dies quam Tiberius Caesar obiret dies Turris Phari terremotu Capreis concidit. ut refert Sueto. in vita Tiberij. Cap. 74.

Teste auctore Plinio, urbs Roma tremuit ... [illegible] ... futuri [illegible] Gallicus praenuncium esset. Refert ... quod ... frequens fiunt Romae ... motum terrae ...

9

Plures dies mi continuassem una cum Thoma [illegible] ... Antonino mei amantissimo, et Historico clim perahbi, Ill.mo inquam ... eorum illum de Urbibus condendis, oppidisue, seu fortilitijs struendis fu= manitur nobiscum enarrantem dixisse Celsiu, ac Oppidorum situm hu= mani instar corporis esse debere, quod ex quatuor elementis constat conflatum, et eorum aliquo labescente, aut deficiente necessi fore, in corpus ipsum tendere ad interitum, sic et Urbes vel alia inclementia, aerisque vitio, vel aquarum confluxu nimio, aut defectu, vel ignis hoc est caloris excessu, aut defectu: vel soli sterilitati, ac infoecunditate incultas esse, ac miserè perire aiebat. ~~Ideo Pausan. in Boeot. siue lib. 9. refert Aphidonum Urbem in Boeotia ob aquarum penuriâ fuisse de= sertam~~ sicut et alia innumera Urbes, alitua ex praenarratis, et alijs causis fuerunt derelicta, et incolis destituta, et deleta, prout tradit Plin. de Natur. Histor. lib. 8.° Cap. 29. ubi authoritate M. Varronis affirmat fuisse in Hispania suffossum à cuniculis oppidum, a tal= pis in Thessalia, a ranis civitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Africa, ex Gyaro Cycladum insula incolas à muribus fugatos in Ita= lia Amyclas à serpentibus deletas, et citra Cynamulgos Aethiopas la= tè desertam esse regionem à scorpionibus, et à Psyllis genere sublata, et à scolopendris abactos Otrenses. Haec omnia Plin. et Alij ... Ad= nia et alibi ... et Atarnensium civitatem ob ... [illegible] ... ac dissolatas scribit Leonic. Tom. de var. Hist. lib. 2.° cap. 71. ... proposito urbis alicuius ubi ... inopia aquae carentis mentionem fecit ... id quod dicitur in lib. Judith Cap. 7.° qui aqua privatur, sine gladio interficitur et ibidem cap. 7.° narratur, quod ex ariditate aquae ... patitur, ipse mortuus computatur. Ideo nulla ex omnibus urbibus tan= ...

Veteres Romani ubi terram movisse senserant, nuntiatumve erat, ferias eius rei causa edicto imperabant: sed Dei nomen ita uti solet cui servari ferias oporteret, statuere, et edicere quiescebant, ne alium pro alio nominando falsa religione populum alligarent. Cuius rei causam hanc fuisse tradit Aul. Gellius in lib. 2.° Noctium Atticarum, quoniam compertum non est, nec inter Physicos quidem Philosophos satis constat, quanam eorum ... causa ... terremotus fiant.

Margin (left): De Terremotu ... urbs Romae ... motus ... Hinc Clau= dius Caesar ... observant ... quoties terra in corpus ... urbe mo= ... De terremotu. Hinc visum ... Augustinus qui civitates terremotu funditus deiectas ... Civitatem ... Trallis, et in Cypro plurimae ... civitates ... partes ... terremotu exciderunt ... Hieronymo ...

Margin (right): De igne ... Plures ... Tiberij Caes. Principatum ... De Terremotu. Sicyonis urbs terrae motu ad solitudinem ... redacta. Euboea quoque, Caria et Lycia urbes magnis calamitatibus affectae sunt. Rhodus in pri= mis insula tam vehementer con= cussa est, ut Sy= billae vaticina= tio ... Rhodi ... comprobata. Pausan. in Corinthiacis siue Lib. 2.° fol. 191.

Hinc p[ro]veniat ... quem ... [De Aqua.] [baptizavit sine aqua dicendo, ego baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti ... nocturnus est, non debet et in equi... tenore ... non refert an aqua ... vna quorundam ... omnia ... reperitur ... quos ... posse ... iulii Alberti Landu. in ... de Sacram. Baptism.

Nihil tam videtur habere ad usum necessitatem, quantam aqua, ut tradit Ripa in tracta. de peste sub tit. de remediis praeservat. comodi. cent. [illegible] nu.° 6. et ibidem nu.° 13. et 14. dat normam cognoscendae aquae puritatem, ac salubritatem et probandi eius bonitatem, quam pluribus modis probari posse subijcit nu.° 17. 18. et 19. et quod intersit Reip. salubres, et optimas esse in civitati aquas, cum rei gratia plurima statuit Regia veneranda maiestas, prout cumulat idem Ripa nu.° 20. usque ad nu.° 44. Hinc etiam Vinul. ... consul. in l. fin. ff. de ... respondet tam esse aquae necessitatem, ut si usus eius auferatur, homines siti necentur; quapropter usum aquae plurimi pendens Galen. ex proprio libro de bonitate aquae inscripsit sectio. 8.ª integrum, licet in Urbe condenda is semper eligi debeat [illegible] locus, cui benigna, et concors quatuor elementorum disca... ... , attamen in hoc uno etiam praecipua quadam Divini Numinis providentia, quicquid ... humana ... prudentia, optimam sibi partem vindicare solet, quod pro ... insigne, et memorabile exemplum Constantini imperatoris, qui, cum Romae esset, palam detestatus est sacra gentilium de nova Roma aedificanda omnis idololatriae ... expers ... decrevit, antiquumque Ilium cogitat, eoque profectus, dum parat opus, absterretur a Numine, a quo etiam Byzantium petere suadetur. Haec autem quomodo se habuerint vide apud Zosim. lib. 2.° Solom. lib. 2.° cap. 2.° et Bedam de ... sanct. lib. 4.° cap. ult. qui affirmat illud Divinae voluntatis indice accidisse prodigium, ut aedificantium apud Ilium Urbem instrumenta nulla hominis arte in adversum litus reperiantur esse translata. Aquilam vero sustulisse funiculum caementariorum, et iuxta Byzantium deiecisse illum. quod ... et Zonar.

Quamvis et frumentum famis sit gravissimum, ex cuius causa licet iure ita permittente patri pro... unum vendere, vel pignori dare filium, ut est tex. cum glos. in l. 2ª ubi et Bal. C. de patrib. qui fili. distr. et alib. passim in iure nro. prout cumulat Cornel. Benincas. in suo Tracta. De paupert. et eius privileg. Annal. quaest. 7.ª nu. 15. et 16. ubi id extendit et ad matrem. et eo nu. 15. add. ex.m Nehem. cap. 5.to quod populus fame oppressus in haec verba prorupit, [Filij nri. et filiae nrae multae sunt nimis, accipiamus pro pretio eorum frumentum, et comedamus, et vivamus. ut refert Aud. Tiraq. de retract. consang. § 26. gl. 1. nu. 15. et apud Ovid. 8.° Metam. ...

> Nota plures Seruit ... para... ... contra com... ... aquas publicas, quas refert ... in lib. ... de aquis in urbem influentibus tradidit ... et ... alleg. Ripa ibid. nu. 35. ... nu. seqq. de ... aquarum ... scribit.

Annal. Tom. 3.o de lapidibus Cedri in Consp. ann. 18. Constantini, qui subdit non unam, sed plura fuisse mutata à Constantino adhuc antiquitati Urbis condendi, bea . . . addit à Zoc Niceph. lib. 8.o cap. 4.o De ca, illud quoque memoriae proditum est, ut Imperator ipse pedibus hastam manu tenens ambitum, et maenia eius definiens, circumijt, quod comitibus eius ulterius, quam conueniret, pomaeria Urbis proferre uideretur, quemdam ex eis ad eum accessisse, rogasseque quousque adem Deus illum ire [illegible] respondisse. Eousque dum qui me praecedit ductor constiterit. Vnde satis constabat caelestem quampiam ei praeesse uirtutem, quae eum, quod fieri deberet, instrueret. ^ Hoc silendum est Ephesi Vetis olim celeberrimae initium: cum n. arcis primi illius fundatores Urbi condendae idoneum quaererent locum, neque satis inter eos constaret, ubi nam potissimum illam collocarent, construendaque deberent, Sacerdotes Deum consulere placuit, percontantibus igitur illis hoc maxime responsum fuisse modo perhibetur ut eum s. sibi locum exaedificandae deligerent Urbi, quem piscis illis, aperque sus ostenderent. ut testatur Leonic. Thoma. de uar. Histor. lib. 2.o cap. 6. ubi latius de aedificatione dictae Urbis Ephesi mox secuta oraculo responso consentanea subnectit. Hinc etiam ipsam Deorum affuisse praesentiam in fundamentis murorum iaciendis perhibet Pausan. in Atticis lib. p.o ita scribens. Ostenditur etiam Deorum focus, quos Prodromos uocant. qui est quasi praecursorios dicas, quibus rem Diuinam fecisse tradunt Alcathoum, cum esset murorum fundamenta iacturus. Iuxta eum locum lapis extat, ad quem cytharam deposuisse Apollinem tradunt, cum muros facienti Alcathoo operam esset na-

~~[illegible]~~

\# Et tandem demisso in uiscera censu, ferro restabat [illegible] Gnaua non illo digna parente. Hanc quoque uendit inops. [illegible]

1.o quod fit, in mari [illegible] tot annos [illegible] bellis [illegible] Thracia, qui sunt [illegible] ac fortiora [illegible] formidant [illegible]

Margin: De Pomerio.

Margin: Niceph. Ecclesiastic. Histor. lib. 8.o cap. 4.o fol. 371

Margin: ^ Nec mirum est si Imp.or ille urbem illam in medio ferme [illegible] consuit: cum Imp.or [illegible] in Auth. de Pretore Thraciae [illegible] [illegible] Thraciae regione [illegible] militaris [illegible] et militarium copiarum, bellorum [illegible] sunt enim ista [illegible] patrio [illegible] Hoc Imp.or [illegible]

Margin: [illegible] in fundo [illegible]

et lapis, ubi citharam deposuit Apollo, reddit calculo si quis eum percusserit, eundem sonum quem pulsae fides, sonum quem vix plane admirabilis visa est. Pausan.

nauaturus, haec Pausan. In ~~ita~~ loco igitur condendae Urbis eligendo ea, quae ex Plato. Arist. [illegible] Vitruu. Dion. Roma, [illegible] probatissimis authoribus iam dicta sunt, animaduerti debent. Diuina ergo propemodum [illegible]catione effectum mihi uidetur, ut noua Urbs PALMA eo in loco, ~~et~~ ~~in~~ ~~ea~~ erigeretur, in quo cuncta ferme iam relata feliciter adsunt, et potissimum aura salubriter spirantes, atque aer tranquillus, et clemens, nec non aquarum puritas, ac bonitas singularis, et mira circumiacentis agri ubertas, et omnia ferme humano usui necessaria [et arces non sine Deorum numine liberi eudem [illegible] fuisse à locatissimis uiris quinque [illegible] Vinetis ~~situm fuit~~ locum illum condendae Urbis, cum in intimis terrae effossionis penetralibus quinque inuenti sunt lapilli, icones, siue imagines modo humanas, modo propugnacula, hoc modo [illegible] [illegible], sicut ego quamplurimos huiuscemodi lapillos in fodienda PALMAE Urbis terra repertos proprijs inspexi oculis, et manibus attrectaui non sine summa animi laetitia, ut fausto, ac felici tantae Urbis omine, ac praesagio, quod Dij immortales perpetuo [illegible] [illegible] [illegible] dignentur, ac firmum, sine quorum praesidio nihil [illegible] in rebus humanis, et maxime in arduis, incoeptandum. [illegible]]

[illegible] de [illegible] Palmae urbis praesagio [illegible] infra [illegible] in fine cap. [illegible]

De. ritu. Solemni. In. condenda. Urbe. Recepto.

Cap. Quartum.

In condendis Urbibus antiqui consueuerunt Hetrusco ritu, iunctis bobus, tauro, et uacca aratro sulcum facere, intra quem oppidum muniebant, aedificabantque, id religionis causa, et auspicato probat.

[illegible] augurijs tam auspicatissimum [illegible] fuit, ut [illegible] quo augurio, Capuam in solo felicissimo condiderint. Alex. ab Alex. in Genial. Dier. lib. [illegible] cap. [illegible] [illegible] quoque in Argillis fundamentis apparuere pugnates, qui [illegible] praefecerunt mil[illegible] tanti haud dubio [illegible] praesagium [illegible]: ea enim urbs ad Strymonem bonis au[illegible] [illegible] ... Sicut Coronae Ciuitas in Peloponeso a[illegible] [illegible] condita, a [illegible] dicta est: [illegible] [illegible] [illegible] flumen, quod cornix aerea in [illegible] apparuit, felix omen tulit. Alex. ab Alex. cap. [illegible]

De Romuli vestimentis [illegible] in condenda urbe [illegible] auspicium [illegible]
[illegible] Romulo in condenda urbe [illegible] [illegible] occidisse, [illegible]
[illegible] tamen [illegible] [illegible] pedibus, et rostro [illegible] [illegible]
[illegible] ipsosque a [illegible] [illegible]

[illegible] eius loci penates, et genios magis propitios haberet. prout in [illegible] suis de latina lingua libris scriptum est Varro, et alii, et ex nostra: tibus Iurisconsultis id affirmat eruditissimus Alciat. in l. pupillus. § urbs. ff. de verbor. signif. et novissime illud idem comprobat do: ctissimus Hieron. Maggi. in suis vari. lectio. seu Miscellan. lib. 3°. cap. 13. de [illegible] a Romulo aedificatae forma. etc. ubi plura Alex. ad hoc conferentia luculenter congerit, et ibi etiam ritum condendarum urbium appingit ex Ovid. Fasto. lib. 4°. ubi ita inquit.

Apta dies legitur, qua moenia signet aratro,
Sacra Palis suberant, inde movetur opus.
Fossa fit ad solidum, fruges iaciuntur in ima,
"Et de vicino terra petita solo.
[illegible] [illegible] prospera [illegible] [illegible]
"Fossa repletur humo, cinctaque imponitur ara,
"Et novus accenso funditur igne focus.
"Inde premens stivam designat moenia sulco,
"Alba iugum niveo cum bove vacca tulit. Haec Ovid. Fol. 110. [illegible]

Et secundum hunc ab eo descriptum ritum condita fuit urbs Roma. Hinc quoque Virg. Aeneid. lib. 5°. inquit.

"Interea Aeneas urbem designat aratro.

Idque etiam comprobatur ex Plutar. in vita Romul. et Cic. [illegible] Phi: lipp. 2°. Nam eadem fuit consuetudo in condendis, quae in evertendis urbibus, ut testatur ~~Zasius insignis Iureconsul. Germanus~~ in Catalogo leg. antiq. sub tit. lex Papir. de sacrandis agris, ubi nonnullas memorat Civitates, tum antiquo, tum recenti saeculo eversas et aratro subiectas, prout ibi fusius per eundem ~~Zas~~ habet. [illegible]

~~Apud Athenienses [illegible]~~ erat bovis [illegible] [illegible] a [illegible] insitutus [illegible] ~~[illegible]~~ nomine insignis [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ Maratnonium taurum [illegible] [illegible] [illegible] ducem, vel quod ad agricolationem pertineret [illegible] [illegible] Cael. Rhod. Lectio. Antiq. l. x. [illegible]

De urbe, et Ciuit.

Si duce natura in ciuitatibus congregabantur homines: tamen spe custodiae rerum suarum urbium praesidia quaerebantur. Cic. 2°. de offic. #

Ciuitatis nomen fluxit ac urbando: nam [illegible] est aratio. [illegible] secundum [illegible] in d. § urbs. Licet autem proprie Urbs non possit accipi pro qua[illegible] cetera oppida [illegible] Ciuitati, [illegible] pro Urbe Roma tantum, quia nec nostris, nec aliis auctoribus Urbs accipitur nisi pro Metropoli, ut inquit Cuiac. in suis obseruat. lib. 12. cap. 33. Tamen Urbs, et Ciuitas idem sunt. l. singulos. [illegible] de edif. priuat. Bart. in l. [illegible] probari. § fi. col. 2a. ff. de excus. tut. et duo haec nomina Urbis, et Ciuitatis idem significant: Verum, et proprie Urbs aedificia ipsa intra moenia consistentia denotat ab urvo, id est aratri parte illa, quae incurua inspicitur, qua signabantur ipsa moenia deducta [illegible]: Ciuitas autem hominum, eorundemque Ciuium congregationem designat. ut docet Bart. et caeteri in l. Ciuitas. ff. si cert. peta. et in d. § Urbs. quorum nominum differentiam [illegible] animaduertit Cic. dum in orat. pro Sextio ita inquit. cum conuenticula hominum quae postea Ciuitates ~~nominauerunt, tum domicilia coniuncta, quas Urbes dicimus.~~ Caeterum Pausan. in Phocic. siue lib. X°. Urbem appellatam, in qua Ciuis [illegible] [illegible] torium, gymnasium, theatrum, forum, et perennis aquae conceptaculum [illegible]: [illegible] iis deficientibus dicit ibi Pausan. Panopeum in Pho[illegible] [illegible] Urbem appellari par non fuisse. Cur autem Hetrusci in con[illegible] [illegible] Urbi aratro iungerent taurum, et uaccam albi coloris, aliorum, quibus maius est otium, sit inuestigatio. Illud autem non omitto, quod [illegible] ille, de quo supra dixi, in Urbe condenda religionis causa, et auspicato fiebat, ut eius loci penates, et genios magis propitios habe[illegible] [illegible] unde intra eum circuitum fas non erat sepulchra extruere. l. mortuos. C. de religio. nam huiusmodi feralibus contaminari sanctum municipiorum ius, pollui que Urbis Genius uidebatur. [illegible] Urbem

et imaginem serenitatis, fructuumque, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] sit de essentia ciuitatis! ponit Abb. in c. [illegible]
[illegible] Ciuitas. ff. si cert. peta.

Not.
De Ciuitate.
Ille dicitur esse in quasi possessione iurisdictionis totius prouinciae, qui est in quasi possessione iurisdictionis in Ciuitate, quae est tanquam caput totius prouinciae. cum in di[illegible] uersis de relig. et sump. fun. et ne [illegible] [illegible] ff. de offic. Praefect. Augus. et [illegible] refert ac seq. [illegible] mens. Alan[illegible] [illegible] in cons. 188. nu. 39. #

De Ciuitate
Ciuitas quasi Ciuium unitas [illegible]

Ciuitas est hominum multitudo aliqua societatis uinculo colligata. Augus. de Ciuit. Dei. cap. 8°. #

Urbs, et Ciuitas, quid differant.

[illegible] urbis appellatione continentur comitatus [illegible] distinctus Bart. in l. [illegible] nu. 2. ff. de offi. Praefec. urb. #

Cur Taurus, et uacca alba iungeretur in noua urbe condenda. [illegible] ref. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] circundabant [illegible] iuuencorum [illegible] familiam [illegible]

expugnarent, in primis eos omnes euocabant Deos, ut non offenderē:
tur, et expugnatores sacrilegii nomine exolueret, quod Iuris consul:
ti euocare sacra appellant. l. sacra ff. de rer. diuisio. Id autem co:
eptis quibusdam uerbis fiebat, quę ex legibus apud Serenum Sam:
monicum Macrobius refert. ut inquit Alciat. in l. § Vobis, et de
sacrorum euocatione prędicta plura scribit scitu digna ex ipso Ma:
crob. lib. i. et Virg. insignis. I.C. Coras. in d. l. sacra. nu. xi. usq.
ad fi. [uti etiam solemni euocationis carmine uenit. ff. de rer.
diuiso. ad quam Deorum euocationem, discessionemq. respexisse ui:
detur Virg. lib. 2° Aeneid. cum ait.
Excessere omnes aditus, arisq. relictis
Dij, quibus imperium hoc steterat. Quapropter Plutar. in probl. quaerens
cur Deum illum, cuius in tutela Urbem esse dicunt, nec masculus ipse,
siue fęmina, et dicere, et quaerere, et nominare nefas esset, inter alias
cationes hanc affert, quod Latinorum quidam monumentis tradiderunt euo:
cationes quasdam, ac Deorum ueneficia esse putauerant, quibus quo:
niam ipsi hostium Deos euocare, et ad se traducere consueuissent, ne
idem ipsi paterentur, magnopere uerebantur.] Sed, ut ad ritum in con:
denda Urbe obseruatum redeam, Graeci sane in hoc nescio quo pr:
to religiosius, et accuratius ostentasse uidentur. Iuuat libet hic appin:
gere ea, quę singulari digna commendatione mihi uisa sunt, quęq.
olim examinandas clarissimus Thebanorum Dux obseruasse dicitur in Urbe
condenda, et hęc sunt scripta a Pausan. in Messen. seu lib. 4° ui:
ris graecia, cuius libros latino, imo lacteo facundia candore dona:
uit Romulus Amasaeus noster Utinensis eximiae olim uir eru:
ditionis [Epaminondas igitur (ut scribit Pausan.) ubi condendę Ur:
bi, quam nunc Messenij tenent, iudicio suo locum idoneum cepit,
Aruspices consuluit, num eo ud esset ea regio Dijs coraue futura. Cum sa.

Consueuit, inquam, Rex noster se seruis conferre [illegible] ipsa [illegible] caput, et [illegible] totius Regni: et [illegible] indicat et significat adeptione[m] [illegible] Regni [illegible]

Adde et Parisiis episcopatu [illegible] de illis a illo et Columna ut hic in [illegible] [illegible] in [illegible] Lutetia Parisiorum [illegible] est [illegible] primaria, de totius [illegible]

Rex [illegible] Romani [illegible] Remis [illegible] ungitur

~~Cuius Pausaniae uerba, quod ad materiam nostram pertinent, et quia res est memoria digna, hic adscribam.~~

" eis inspectis, pronunciarunt illi secunda esse, expeditionem ad Vrbis exaedifica:
" tionem omnia iussit. Materiam, lapides, et caementa comportari. Ad haec homi:
" nes in signandis uijs, et aedificijs, uotanis, ac sacris aedibus extruendis,
" murorumque ambitu designando electos. Postquam in promptu omnia fuere, tum
" hostias ad sacra facienda exhibuerunt Arcades, cum Dianam Epami:
" nondas, ac Thebani omnes Libero Patri, et Apollini Ismenio patrio ritu
" fecerunt. Argiui Junoni Argiuae, et Joui Nemeo. Messenij Joui Ithoma:
" tae, Castori, et Polluci: sacerdotes Messenior. Magnas Deas, et Caucone̅m co:
" luerunt. Inuocati Heroes uniuersi ad noui Vrbis auspicia, nominatim Mes:
" sene Triopae filia ante omnes: Tum Eurytus, et Aphareus, eorumque filij.
" De Herculis uero liberis Cresphontes, et Aepitus. Prae caeteris consensu:
" ti omnium uoce celebratum est Aristomenis nomen, atque cum quidem
" sacror. caeremonijs, et uotor. nuncupationibus diem transegere. In sequen:
" tibus murorum ambitum excitarunt. Intra eum domos, et templa ere:
" xere. Atque haec quidem, fere ce̅ cantibus alijs, repudiatis ad Boeotia,
" et Argiua tibia modos et tunc maximi in musicis certaminibus saca:
" dae, et Pronomi, canticula coepta sunt usurpari. Vrbi ipsi Messenae pri:
" stinae scilicet nomen inditum. Haec Pausan. Cuius luculenter perscri:
ptam libitum est referre, quae licet uetera sint, noua tamen iucundi:
tate multorum aures, quos antiquitatis notitia delectat, optatam demulce:
bunt. Praeterea in Vrbe condenda alij pro more alia etiam obserua:
runt, sicut fertur de Ascanio, qui in Albae Longae condenda Vrbe ludos
peculiares, quos Troia uocabant, instituit. ut inquit Virg. lib. 5. Aeneid.

" Hunc morem cursus, atque haec certamina primus
" Ascanius, Longam muris cum cingeret Albam,
" Rettulit, et priscos docuit celebrare Latinos,
" Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes

Cornix aenea in fundamentis apparuit [illegible] nomen tulit [illegible]
[illegible] ab Alex. in [illegible] capta [illegible]
Quo in loco [illegible] supera [illegible]
Solerent et auspicior [illegible] 4. fol. 518. [illegible]

Vide [illegible] sunt [illegible] 4.

„ Albani docuere suos: hinc maxima porrò
„ Accepit Roma, et patrium seruauit honorem,
„ Troiaq; nunc pueri Troianum dicitur agmen.

Hinc Troianum nomen multis saeculis is ludus seruauit. Pyrrhicam uulgò appellatam hanc Troia coniunxit Sueton. Durauit porrò hic ludus, Troia dictus, usq; ad tempora Claudij Caesaris, ut author est Tacit. lib. xi. Sedente, inquit, Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiae certamen inirent, interq; eos Britannicus Imperatore genitus, et L. Domitius adoptione mox in imperium, et cognomen Neronis adscitus, fauor plebis acrior in Domitium loco praesagij acceptus est. Quare hoc uno haud contemnendo certè argumento ego alias dum publico contradicentis munere fungerer à perillustri Consilio Vrbis ciuibus Vtinensis mihi, et eximio Iuriscons. Thomae à Porta iniuncto dixi, quòd licet Vrbs ista iussu amplissimi Veneti Senatus munienda esset, prout summa ui muniri coepit die auspicata Diuo Thomae Aquinati sacra, quae fuit .7. Martij M.D.LXXXXIV. et ideò ciuitas ipsa largita fuerit sereniss. nostro Principi Veneto triginta sex aureorum Venetorum millia (uberrimum munificentiae amplissimae, et solidae, ac incorruptae Vtinensium erga Principem fidei testimonium) haud tamen tolli debuissent publici ludi, seu spectacula cursus equorum iam diu instituta, et longaeuo, ac planè immemorabili annorum cursu seruata non sine summo Ciuitatis splendore et sui nominis in uniuersa ferme Italia celebritate, ac iucundissima populi uoluptate. Cui et argumento pulchrè deseruit rescriptum Constantij Imp. in l. 3. de Pagan. in codic. Theodos. ubi ita habetur.
„ Quamquam omnis superstitio penitus eruenda sit, tamen uolu-
„ mus, ut aedes templorum, quae extra muros sunt positae, intactae, in-

corruptaeq;

De Ludis.

Hinc Diuus Aug. Imp. quo Actiacae uictoriae memoria celebratior et in posterum esset, urbem Nicopolim apud Actium condidit; ludosq; illic quinquennales constituit. Sueton. in eius vita. Cap. 18.

» corruptaq; consistant. Nam cu ex non nullis uel ludorum, uel Circensium
» uel Agonum origo fuerit exorta, non conuenit ea conuelli, ex quibus populo
» Romano arabiatur uiscerum solemnitas uoluptatis) et ideo dixi spectacu-
la illa cursus equorum potius prisco Ascanij Albæ longæ conditoris exem-
plo in indiuiduo suæ materiæ ad munimen urbis Utinensis existentes fore
custodienda, quam abroganda, ne uiscerum solemnia uoluptatum populo
auferrentur. Siquidem spectaculorum abrogatio in grauem quandoque
Urbis pœnam cedetur, inducta, prout fertur de M. Antonio, qui Antiochi-
senis quod Auidio altero tyrannidem occupanti consensissent, spectacula, + . ×
et alia ornamenta multa ademit, ut legitur apud Vulcat. Gallica.
in Auidi. Cass. et refert, ~~et refertur~~ Dnus meus Decia. in Tract. Cri-
min. Tom. 2o. lib. 7o. cap. 40. nu. 56. Hinc fuit receptum est, quod nul-
lus officialis debeat impedire festa, seu spectacula Ciuitatis consueta
nu. et ibi Sart. C. de spectac. Verum contraria sententia hoc tem-
peramento, quod nempe spectacula ipsa publici equorum cursus, nec non,
alia de publico constituta salaria forent suspensa, non autem ex to-
to abrogata, in ipso Consilio Ciuitatis Utinensis fuit maiori suffragiorum
numero recepta, cui forte opinioni potest applaudere lex Notab. in
specie refectionis murorum, quam postea inueni in l. unica C. de expen.
ludo. publicor. lib. xi. quo in loco Impp. Diocletia. et Maximia. Au-
gusti rescripserunt in hac uerba. ¶ Cum Prandem Prouinciæ impen-
sas, quæ in certaminis editione, erogabantur ad refectionem murorum
» transtulisse dicas, et quod salubriter dedicatum est non reuocabitur,
» et solemni certaminis spectaculum post restitutam murorum fabricam in-
» tacta ueteris consuetudinis legem celebrabitur; ita n. et tutelæ ciui-
» tatis instructa murorum præsidio prouidebitur, et instaurandi agonis
» uoluptas confirmatis his, quæ ad securitatis cautionem spectant

inuenti

Et pa seditiosi inter sunt, uel interdica spectacu f. capit lium. solent ff. de pæn. et ret. leg. Dnus cianus in Tract. Crimin. To. 2o. lo. 7. cap. de seditiosis num. 26.

Aug. de ciuit. Dei lib. 1. cap. 31. 32. et 33. et Luc. de Pen. in l. unica C. de

De spectaculis. [illegible] talia spectacula ingrediantur: nam [illegible] p. 23.
[illegible] Canonico [illegible] spectaculis interesse. d. consec. dist. 5 [illegible]
clerici curiosis spectaculis interesse [illegible] clerici spectacula saltantium et cantantium [illegible] xiiij
[illegible]

[illegible] lunauti temporis circuitione repraesentabitur.] Quicquid autem sit, ego prauissimo Ciuitatis, ac Patriae meae iudicio semper acquiescendum, nam Patriae est humiliter deferendum perinde ac parentibus l. ueluti. ff. de iust. et iur. Itaque, ut denuo reuertar ad ritum condendi Vrbis, Ill.mi ac religiosissimi quinque M. Venetae Reip. Proceres, nempe M. Antonius Barbarus, Jacobus Foscarenus, Leonardus Donatus, Marinus Grimanus, cum haec compilarem, ad Veneti Principatus apicem auspice immortali Deo assumptus et hic quatuor aedis Marci Procurato: res, ac [Thomas] Contarenus eques hodie apud [illegible] Romanos, et [illegible] repudiata ueteri superstitione, sanctissimum eorum in uero summique Dei cultum testati sunt zelum in ipso PALMAE condendae auspicio; nam re Diuina prius peracta, ac sacrosancto inuocato Spiritu, et procera Cruce ex ligno fabricata in Vrbis umbilico erecta, Vrbem ipsam feliciter designarunt, quod mox re ipsa fuit ab eodem Veneto Senatu comprobatum dum PALMAE Vrbis effigiem in publico numismate iussit effingi, et in illius medio Crucem ipsam cum pientissimis uerbis adiectis [IN. HOC. SIGNO. TVTA] Quae quidem uerba ex purissimis tot, ac tantorum Patrum praecordiis emanata Caelestis pietas perpetuo rata seruat, ac inconcussa [Qua in re ipsa Veneta Resp. piè mihi uidetur imitata Constantinum Imperatorem Christianissimum, qui in condenda Ciuitate ex suo nomine nuncupata in ipso Palatii introitu in aedificio omnium excellentissimo in medio tecti laqueati inaurati in tabula maxime explicata salutaris passionis insigni, hoc est Crucem ex lapillis pretiosis cuiusque modi, auroque multo politi elaboratis confectam, figendum curauit. Tantus (uel ter caetera maxime Christianae pietatis exempla) et tam Diuinus amor

Imperato:

imperatoris animi complexus est, ut illud lucis insigni eidem Imperatori firmo Regni uidebatur omen prognaculum. Teste Euseb. in uita Constantini libro 3. cap. 47. et 48. et de praeter alia summa pietatis ac religionis exempla eiusdem Imperatoris uide etiam celeberrimus Caesar Baronius Romanus in suis elaboratissimis Annal. Ecclesiast. in Constantino Imp. ann. 25. Tom. 3. cuius sacri authoris calamo ... Romano, ac purissimo ecclesia ipsa multum debet, et author ipse ab ea iure merito multa sperare debet, hoc est (sit mihi modestas Pontificiae mentis arcana pie explorare) ex atramento purpuream. ita Dij faxint.

De Natali Die Urbis Condendae. [celebrando.]

Cap. Quintum.

Et hominum tum prisci, tum nostri aeui animis ille mos insedit non improbandus, ut suo tantum Natalem eorum diem uti solemnem celebrarint, prout de Natali Caesaris die fertur, quem ex Triumuirum Decreto si senatores, aut senatorum filij lauro coronati non celebrarent, ... multam decies H.S. penderent. Dio lib. 47. ... Ioannes ... Zamoscius nunc Regni Poloni magnus Cancellarius, et in ... clare ... tam ... militans gloria ... in suis lib. de senat. Roma. lib. 1. et de Natali die Socratis et Platonis anniuersario ritu celebrato in mense ... scribit Plutar. in Problemat. symbos. Deca. 8. Probl. 1. De diebus illustri. uiror. natalit. Quin et Romani ... ... Kal. Martias, ex ... Romulum primum eorum Regem, et Urbis fundatorem Kal. ipsis Martij ortum fuisse.

Celeber, frequens, festiuus, uenerabilis, praeclarus, a ... indi celebritas dicitur quod non in terrena sed tantum cele... ria agantur inde celebrare, id est caelo dicari facere. ut ... Lucij Penn. in l. ... 3. C. ... apoch. pub... ... in uerbo celebrandis lib. X.

bilis: nec minori cultu septimam anni diem obseruabant ob Natalem Seruij Tullij, sexti eorum Regis, et Cesar Augustus Octauianus summis honoribus, et insueta magnificentia quotannis diem illu celebrabat, qui Natalis fuit Cesaris eius adoptiui Patris. Hinc et Adrianus Imp.r per Natalis dies spectacula gratis populo diuidebat, ferasq multas confodi iussit, ut simul leones centum, et totidem leenae conciderint, ut scribit Dio Cass. in uita ipsius Adrian. Tacitus quoque Imp.r Fasianam aucem nisi suo, et suorum Natali, et diebus festissimis non posuit, ut hisce uerbis affirmat Flau. Vopis. in Tacito Imp.re ubi et in fine suadit, quod idem Imp. mensem Septembrem Tacitum appellari iussit; ideircoquod eo mense et natus, et factus est Imp.r. Domitianus itidem Augustus Septembrem mensem, et Octobrem ex appellationibus suis Germanicum, Domitianumque transnominauit, quod altero suscepisset imperium, altero natus esset. Sueton in Domitia.

Te insuper de die Natalitio cuiusuis solemniter et persancte celebrando quouis anno ita cecinit Horat. Ad Phyllidem Ode xi. Carmi. lib 4.o

„Iure solemnis mihi sanctiorque
„Pene Natali proprio. et Tibull. in ele. 7.a lib 1.o Natalem Messallae diem, illiusque uictorias decantat, et in calce ita inquit.

„At tu Natalis multos celebrande per annos
„Candidior semper, candidiorque ueni.
Et idem Tibull. in eleg. 2.a lib. 2.o Natalem aut suu, aut Cherinthi celebrat ita canens.

„Dicamus bona uerba: uenit Natalis ad aras,
„Quisquis ades lingua vir, mulierque faue.
Cuius loci occasione nacta sciendum est, quod ueteres summa diligentia cauebant, ne sibi eo Natali die, uel imprudentibus uocula excideret

cideret ulla, in qua mali ominis augurio aliquid inesset, et de Natali die Iouiani Pontani Poetae insignis mentionem facit Alex. ab Alexan. in suis Dieb. Genial. lib. 3° cap. 5° et alibi passim habetur penes ueteres, ac nostrates scriptores de Natalitijs clarorum hominum diebus aliquid in eorum laudes effingentes. Nec sine aliqua pariter grati animi nota praeterire debeo Natalem diem illustris, et praeclari Iurec consul. Hermetis Forcaturi Patritij Patauini, et nunc Vicarij, ac uices gerentis Ill.mi ac amplis.mi Senatoris Sancti Venerij Patriae Fori Iulij Praesidis Generalis, qui sane Natalis dies niueo signandus lapillo fuit die ultima Martij anno M D. ~~[illegible]~~ LV. in Ciuitate Vtini, quo anno gessit istud idem Vicarij munus Clariss.mus olim Iurec consul. et assessor suo aeuo primarius Mattheus Forcatura eius genitor sub Ill.mo Bernardino Venerio tunc huius Patriae Praeside.

> Et idem Pontan.s in lib. Baiar. uxorem, ac liberos inuitat ad diem natalem celebrandum.

Praeterea, ut aliquid etiam ad hoc conferens ex nostro penu legali depromamus, pro die Natalitio cuiusuis celebrando libet mihi expendere Tex. id supponentem in l. inter donum in fi. ff. De uerb. signif. ubi describit Vlpianus quid sit munus, et dicit esse donum cum causa, ut puta Natalitium, nuptalitium, et Glos. in l. Ciuitatibus § 1° respon. uersic. At munus, quae Glos. supplet, seu declarat hoc modo, uidelicet de frumento, uel uino in die Natalis ff. De annu. legat. Ubi Marcellus, seu Martianus Iurec cons. his uerbis respondit (cum quidam Decurionibus diuisiones dari uoluisset die Natalis sui Diui Seuerus, et Antoninus rescripserunt non esse uerisimile testatorem de uno anno sensisse, sed de perpetuo legato) et ibi Bart. dicit legem illam esse mirabilem, et quaerit de qua die intelligatur; et respondit Bart. quod Glos. intelligit de die Natali, idest Natiuitatis, uel de die Natali, idest die mortis, quia tunc nascuntur

ad glo=

ad gloriam, sicut de Natiuitate Sanctorum: Sed (parcant mihi Manes Accur. Glossat. et Bart. eius asseclis) ego citrà ullam hesitationis ansam sentio amplectendam forè secundam Glos. opinionem, ut Iuris consul. ille, tanquam Ethnicus, et Testator in d. l. cum quidam. eo modo disponens intellexerint de die Natali ortus sui, non autem occasus aut mortis: idque mihi suadetur ex ritu solemni eo saeculo, et longè antea recepto de celebrando nuncupatim, et primaliter Natali ortus sui die; nec enim antiquitas illa Christianae ueritatis ac pietatis ignara consueuerat Natalem appellare mortis diem, sicut piè consueuit sacrosancta Ecclesia Romana uocare diem mortis Natiuitatem Sanctorum, eo quia illi in morte nasci dicuntur ad caelestem, et sempiternam gloriam, ut inquit Glos. secundum Ludo. Roma. in suis singula. singulari, siue notab. 23. in d. l. cum quidam, et Abbas in cap.° licet in 2°. notab. de feri. allegat aliam Glos. in cap.° licet in quadragesima 33. quest. 4.ta siue 3.a et §. fin. Instit. de ingen. quam allegat Cornet. in singula suis in litera. F. singulari incipiente Sanctorum festa ¶ Multò igitur magis eiusmodi pia, ac recta consuetudo retineri, et custodiri debet in celebrando quotannis Natali die solemni Vrbis conditae seu condendae, cum Vrbis, ac Ciuitatis nomine, et inde ac Patriae ipsius sacra, et profana omnia, et charitates in se planè omnes complectatur ¶ Hinc constat Natalem Vrbis Romae diem praecipuo olim cultu fuisse celebratum, et eum quidem Palilibus, quae est dies xi. Kal. Maij, quo Vrbs à Romulo fuit condita, unde Propert. in lib. 4°. Eleg. incip. Tarpeium Tarpeia, sic inquit.

" Vrbi festus erat; dixere Palilia Patres. Hic primus coepit moenibus esse dies.

[Left margin:] De Natali die Vrbium

[Right margin:] De Natali die Sanctorum. Natalitia dicuntur dies martyrij et mortis illorum, quorum ad uitae melioris exemplum merita solenni triumpho recoluntur. cap. licet. et ibi not. Panor. extra de feri. et not. per gl. in §. fi. in uers. natalibus Inst. de ingen. et not. quod morientibus gloriose dies mortis dr dies nativitatis qua ea die nasci dicuntur nisi morituri. [illegible] si in bello. Inst. de excus. tuto. ref. et seq. Ripa in l. haeredes. §. cum ita. ff. ad S.C. Trebel. num: 81

[Right margin:] De Natali Vrbis die. Diem quo Natalitia Vrbis [illegible] undecimo Kalendas Maij, videlicet Cal. Aprilis. Alex. [illegible] lib. 8 [illegible] cap. 8 in fine. De [illegible] Jac. [illegible] in [illegible]

Palilibus intentioni cuius [illegible]

Patriae natalis erat, a cede et sanguine [illegible] puris. Fuit [illegible] 21.

Maii quo fausto, et felici omine urbis fundamenta iacta sunt [illegible]

[illegible] qui sanè dies sacer fuit Pali. Plutarcho, Solino, Messalla, et aliis Kale=
ndario authoribus, quos adducit Sigon. in suis commenta. in Fastos, et Tri=
umphos Romanor. de Romulo Rege. Imò idem Plutar. in uita eiusdem Ro=
muli scribit Vrbis Romae fundamenta fuisse ab ipso Romulo iacta Quinto
Idus Pharmuti mensis, qui Aprilis uocatur à nostris, inter secundam, et
tertiam eius diei horam, subdit quod Vrbis fortunam, ac uti hominis pro=
priu laborem aliqui opinantur tempus, quod ex prima origine ad astror.
ortus obseruatur. Et Lucas, antiquus author non incelebris in Natali
dictae Vrbis inquit fundamenta illius fuisse iacta Ioue in piscibus,
Saturno, Venere, Marte in scorpione, sole Tauro, Luna libram decur=
rente anno Romuli duodecimo. Quapropter Impp. Valent. Theodos.
et Arcad. in l. omnes dies C. de feri. rescripserunt Natalitios dies Vr=
bium maximarum Romae, atque Constantinopolis celebrandos esse, in quib.
debent iura differri, quia et ab ipsis nata sunt. Et Glos. in d. l. om=
nes in uers. natalitios dies. dicit tali die festum celebratum fuisse,
nempè ea die, qua Vrbs erat perfecta. Et ne quispiam fortasse male
feriatus homo putet premissa de Natali die hominum, ac Vrbium
conscripta esse Poetica, et inania figmenta, et damnatas supersti=
tiones libet hoc adijcere, quod hodie etiam super dicto Natalitio Vrbis
Romae habetur statutum urbis cap. 27. lib. 4.to Rubr. de feri. cuius
uerba sunt haec, Mense Aprilis XXI Natalem Vrbis celebremus. ut
ref. Quintilia. Mandos. Aduoca. et I.C. Roma. in suo lib. de an=
nalib. cant. nu. XXV. Et ea [illegible] nata mensis huius Aprilis ego [illegible]
hic preteriti mei ortus, seu Natalis diei lucem, eluxit die XXa d.
mensis Aprilis anno. M.D.LIIIJ. Hinc tantum Natali dictae Vrbis di=
em hilariter conuenerat, ut Gordianus Junior Imp.r dicta die triumphare de=
creuerat

exierat, ut inf. Pompo. Lat. in Roman. histor. compend. sub Imperio Philippi.
Caeterum quod attinet ad natalem diem novae Romae hoc est Constantinopolis, de qua fit in d. l. omnes, proditum extat in Menologio diem ipsum natalem illius Urbis in Ecclesia publicè annis singulis uisum celebrari die xi.a mensis Maij, licet apud Zonaram Annal. parte 3.a legatur eandem Urbem fuisse absolutam die xi.a dict. mensis Maij, et subinde diem eius Natalem fuisse dicta xi die, qua fuit absoluta, atque perfecta. ut inquit gloss. in d. l. omnes in vers. Natalitios dies [An autem ea, quae de die Natalitio cuiusuis scripta sunt, applicari possint diei Natalitio cuiusuis Civitatis ponderari posset Lex. in d. l. Civitatibus. ff. de leg. princ. cum Glos. nam loquitur in legato Civitatibus ad honorem, et ornatu illarum, et sic pro munere Natalitio cuiusuis Civitatis, cui legatum factum sit. Sed huic interpretationi obstant Lex. in d. l. omnes. vers. his adijcimus Natalitios dies Urbium maximarum Romae etc. et sic Natalitios dies aliarum Civitatum non includit. et ita sentit Mandos. lib. eodem de annal. cap. 6. nu. 22 [Verum ego contrariam amplector sententiam, nempè quod et aliarum Urbium Natalis dies celebrari iure merito possint, hoc tamen adiecto distinctionis temperamento: nam aut dicimus in uim d. l. omnes dies. non posse fieri extensionem ad dies Natalitios aliarum Urbium, quia utriusque Romae nominatim in ipsa lege expressi, et tunc opinio Mandosij militat: aut dicimus Urbes alias posse consuetudinem inter se inducere celebrandi quotannis earum praecipuos Natales dies, et tunc contraria sententia mihi applaudit, [ad quod facit ratio desumpta ex Lex. in c. conquestus. de feri. in quo Greg. Nonus Pontif. rescripsit qui dies festi ob honorem, et reverentiam Dei opt. Max. et Sanctorum colendi sint tanquam solemnes, et feriati. et includit, atque approbat caeteras et solemnitates, quas singuli Episcopi in suis Diaecesibus cum clero, et populo duxerint solemniter venerandas. Hinc

Ratio, quia Civitates subditae debent recurrere ad consuetudinem Civitatis dominantis.

Cic. scripsit in suis ad Atticum epistolis Natalem diem Brundisinæ Coloniæ Nonas sextilis fuisse: Propterea legimus tum apud ueteres, et quidem sacros, tum apud recentiores scriptores fuisse dicatos quosdam singulares dies Diuino ritu colendos, in quibus par, uel fortè minor ratio est, quam sit in die Natalitio nouæ Urbis condendæ: siquidem dies celebratæ uictoriæ contra Holophernem Assyriorum Principem medio Viduæ Judith, quæ proprio eius pugione caput obtruncauit, ab Hebræis fuit olim in numero sanctorum receptus, et ibi dicitur, quòd illa dies colitur à Judæis ex illo tempore usque in præsentem diem. ita hr Judith. cap. ult. in fi. Iure igitur optimo persanctè colendum, ac perpetuò celebrandum pie censeo Natalem diem PALMÆ Urbis, quæ fuit die 7.o auspicatissima Mensis Octobris de anno 1593. quo sanè die, ac Mense Venetæ Reip. faustissimo eadem Ser.ma et inuictissima Resp. ad Echinadas deuicit ingentem classem immanissimi, et potentissimi Selymi olim Turcarum Tyranni de anno 1571. die 7.o Octobris Diuæ Justinæ Virgini dicata, qua et anniuersaria die solemne sacrum Diuæ Justinæ prædictæ in Urbe Veneta, ac ciuitatibus ei subiectis piissimè commemorari consueuit publica, et solemni etiã indicta supplicatione. ita clementissimus Deus nostras audiat preces.

DE NOMINE NOVÆ VRBI IMPONENDO.
CAP. SEXTVM.

Postulat hic locus, et non incongrue, ut, quando in præcedenti capite sermocinati sumus de Natali die Urbis condendæ, seu iam conditæ, nunc de nomine nouæ Urbi imponendo aliqua scitu non indigna hic explicemus. Et quia non absimilem fuisse Urbium, et hominum fortunam ex Plutarcho

Indem

Itaque existimo ego, non ariolans, sed uera, et firma nixus coniectura, —

Circa de numero literarum, quae erant in utroque nomine [illegible] praestantia praesagiebat. et minime mirum fuisse certamen dicit, [illegible] Hectoris Patroclus, ab Achille Hector fuisset detruncatus, cum Patrocli nomen

XIV

[illegible] idem duximus: hoc non-nulla prius de nomine, et ejus ui quoad homines in medium afferemus. mox uero ad Verbum nomen accedemus. Sciendum est igitur, quod si nomina essent magno pretio emenda, ea pulchra emi deberent, et hominibus imponi, test. Jo: And. et ideo dicit, quod ex bono nomine bona elicitur praesumptio, ex malo mala. Card. et alij in c. grauis. ex. de depos. et propterea dicebat ibi Imol. quod si aliquis deposuerit rem aliquam apud eum, qui malum nomen habebat, et res fuerit amissa, deponenti debeat imputari. Hinc etiam nominis simplex similitudo gignit in nobis mutuam quandam affectionem, atque amicitiam, quod etiam uidetur ex tex. in l. cum filius. §. Pater. ibi Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem mei nominis ff. de leg. 2° nam (ut ibi dicit Glos.) ille eodem nomine uocabatur, quo et testator ipse. et in l. hoc iure. § ult. ff. de donat. fit mentio cuiusdam, qui centum alteri spoponderat, si uocaret se nomen ipsius [illegible]. et in d. §. si in [illegible]. non inutilis est fiendi nominis conditio. Quibus iuribus innixus Dec. in cons. 273. in casu proposito. col. 2a. vers. sed tamen praedictis, respondit ualere conditionem illam, si heres tulerit nomen testatoris. et plura testamenta sunt, in quibus legata relinquebantur ea lege, ut legatarij ferrent nomina, et arma familiae prout in simili consuluit super dispone testatoris, quod uocati per eum ferant nomen, et arma familiae suae. Soci. Jun. in cons. 69. nu. 22 vers tertio, et ultimo [illegible] usque ad fi. Vol. 3°. et plura scribit ad hoc [illegible] Tiraq. de legib. connub. lege 5. Glos. p. par. 5a nu. 27. ubi pulcherrimis exemplis hanc nominis materiam exornat, et in spe exemplo Augusti Caesaris, qui primos heredes instituit Tyberium ex parte dimidia, et sextante, Liuiam ex parte tertia, quos

adiungenda et unius supra septuaginta, Hectoris uero mille [illegible] supra [illegible] Achillis demum mille et septuaginta supra centum complectuntur [illegible]

Nota [illegible] nomen [illegible] propria [illegible]

Jus patronatus quod est alicuius familiae facit praesumere de honorabilitate ipsius familiae [illegible] Aegydi. decis. 10. [illegible] Gabriel. cons. 136. [illegible]

quos et ferre nomen suum iussit. ut ait Sueto. Hinc etiam Antonini nomen Romanis multo tempore tam gratum, atque amabile fuit, ut qui eo nomine non niterentur, mereri non videretur Imperium. Quicunque eo splenderet, populo militibusque perquam charus esset. Scrib. Juli. Capitol. in opil. Macri. et Lamprid. in Antonino Diadumeno, in Heliogabalo, et Alexan. Severo, et Oras. in [illegible] n.° 7. A. de Stat. [illegible] Hocautem dictum est olim de Probo Imp.re ut is Probus diceretur etiam si Probus nomine non fuisset: nam et ille Aureliano, Traiano, Adriano, Antoninis, Alexandro, Claudioque fuit praeferendus, nisi quia in illis varia, in hoc omnia praecipua tunc fuere, ut scribit Flavi. Vopis. in Floriano Imp.re et in Probo ipso. Quapropter, ut inquit Festus, in delectu militum primi olim vocabantur boni nominis, ut Saluius, Valerius, Statorius. Cice. in [illegible] de Divinatio. quod et [~~confirmat~~] sequitur Sigonius de antiq. Iur. Civi. Roma. lib. p.° cap. 15. de Iur. militiae. Illud demum huic materiae affine, et in praxi non inutile iuvat hic addere, quod s. argumentum à nomine valet in specie probationis Dominij, ut respondit Claud. in cons. 73. num. 14. authoritate Laican. Corne. et Bald. in cons. 205. et pulchre Cepoll. in cons. 3.° col. fin. inter consilia criminal. Iam igitur nos Missimul. hac ratione monemur, ut in nova fundanda Urbe pulchrum, et boni, faustique ominis index nomen ei imponatur; sicque dum de Benevento Urbe in Samnio illud memorabile narrat Festus. Beneventum, cum colonia deduceretur, appellatum esse melioris ominis causa, cum eam Urbem Graeci incolentes ante Maleventum appellarent. quod autem Plinij etiam comprobat Sigon. de antiq. iur. Ital. lib. 2.° cap. 5.to De colon. ante bell. Italic. deductis, et Mari. Frec. de subfeu. Baron. l.° p.° cap. de provinc. et civit. Reg. nu. 50. ubi

Sed iuxta premissa quae adfilis inest Surgit [illegible]

In ea, quae vertitur. col. p.a lib. 3.° ubi quod hospitale vocabatur hospitale S.ti Andreae apparet esse in Urbis S.ti Andreae sen. [illegible] Caelia [illegible]

De Beneuento

Prisca tos religione mos ueteres, Epidamno Dyrrachium, et quod Maleuentum antea appellauerant, Beneuentum nomen indiderunt: francos, si inuenias qui cur hoc urbi nomen impositum sit, explicet. Hoc enim à uento nomen iis illum urbi impositum, sed quod [illegible] urbem uentus infestaret [illegible] Maleuentum sm Procop. lib 1° refert prius ita fuisse ueterum uentos nuncupatum, et mox in Beneuento ibid. Fuit. plura singularia memorat. Sic et olim Amphissa Locrorum Urbs maxima, et nobilissima, que prius Ozolarum appellata fuerat, eo quia nomen [illegible] uidebat, eo mutato Amphisse nomen accepit ab Amphissa ab Apolline adamata. teste Pausan. in Phocic. siue lib. x°. ubi sentit cur nominis Ozolarum [illegible] pudeat Amphissam, et eius nominis originem recenset. Sic quoque Boetij in Tract. de cust. claui. [illegible] dicit quod Ciuitas Tornacensis ab illa hora perdidit nomen Torna et . de immutabili in mutabili, et uocabitur Tornacensis à tornando, que reditione tornauit: nam [illegible] Ciuitatis Tornacensis noluerunt à Dno eorum Ciuitatem suscipere et quandam ciuitatem, et intelligentiam, quam forte cum illis [illegible] Anglicis inimicis Franciae antiquis habebat, unde ab hac hora Ciuitas perdidit nomen. Haec Boetij. ibid. Caeterum quidem imponendi noue Urbi nomen Plato de legib. Dialog. 4° in fine. admonet, nomina Urbis aut à constructione ipsius aut à loco aliquo, aut fluuio aut fonte, aut Deorum eius loci cognomina esse noue Urbi imposita. Sed libet hic animaduertere, quod neque noua, neque leuis est disceptatio de nomine Urbi imponendo: nam et inter Deos ipsos, gentiles, antiquitus de Athenarum nomine graue fuisse certamen exortum litteris extat proditum, in quo siue ueritas, siue fabula fuerit uelamento ueritatis inuoluta, ego aliqua hic adducam, quae non indignatus est prius in Hymnis eius scriptis inserere Diuus Augusti. ex Varrone in suo Tract. de Ciuit. Dei. lib. 18. cap. 9°. Quando Atheniensium Ciuitas sit condita, et quam causam nominis sui Varro perhibeat. Ut D. Augusti. mox

Ser.mus et inuictiss.s Sigismundus Battorius Princeps Daciae [illegible] ut appi Transyluaniae nouus [illegible] Maccedo fortiter oppugnare, et obsidet [illegible] et [illegible] se [illegible]. Haec [illegible]

XIX [illegible] Bononia [illegible]

Prout Temesuar oppidum arte, naturaque munitum in Pannonia ab flumine Temesa praeterlabente nomen accepit. ut scrib. Joui. in Histo. sui Tempo. lib. 13. Fol. 226. n.° Tom. 1° Quod sane oppidum modo, dum haec scribere,

…ceutus est insignis Coras. in suis Miscella. Iur. Ciuil. lib. p° cap. 15. scri-
bit n. ibi Coras. quod emanante in Athenas arce aquarum scaturigine, eodemq.
loco forte enata olea arbore, certi fuerunt à Cecrope Rege missi homines
Apollinis oraculum sciscitatum, ut si quid illo ostento Dij minitarentur,
certiorem ediscerent, quibus responsum est, non ad alicuius calami-
tatis significationem factu ostentu, sed Deos duos inter se certan-
tium, uter eorum Athenis nomen imponeret: per undam n. Neptunu,
per oleam Mineruam significari: Quare liberum, et integru esse
Atheniensibus, utrius Dei nomine nuncupandam vellent Ciuitate
decernere. Qui cum à legatis Cecropi renuntiata essent, et mares,
et feminas (nam tunc etiam mulieres publicis consultationibus inter-
erant) ad ferenda super hoc suffragia conuocauit; maribus igitur pro
Neptuno, feminis pro Minerua in suffragia euntibus. feminis cum
plures essent, quia feminarum una plus est inuenta, vicerunt. Et,
quod usu uenire videmus, uicit meliorem partem numerosior. qua de
re indignatum Neptunum tantam aquarum uim effudisse fertur, ut Athe-
niensium terrā omnem occuparit maris facies, quem ut placarent, tri-
plici mulieres sunt affectæ supplicio. Primum, ut ne quis Athenas
eas uocaret. Alterum, ut nulla feminarum posthac ferret suffragia. Ter-
tium, ut nullus nascentium materno nomine censeretur. Hæc Coras.
ibid. ° et ante eum plenius D. Augusti. et Bapt. Pius in enarra-
tione loci Virg. in p° lib. Georgic. relatus à Coras. Tametsi idem Coras.
in fine subdat ex Justi. lib 2° post Cecum Regem Athenarum Am-
phytrionem dignatum, qui primus Mineruæ Urbem sacrauit, et nomen
Ciuitati Athenas dedit. Sed quicquid sit, ego dictis D. Augusti. ma-
gis acquiesco, quo ad nominis Athenarum impositionem. ° Præterea
post Atticæ ~~[illegible]~~ feminæ priuatæ fuerunt: q. Leuusci:

° et idem Coras. ibid. in l. inni b. ff. d. legit. scribit, quod quamuis in Græcia suffragij ius quondam mulieres habuerint, eo tamen non multo post in donando urbi nomine pro Minerua contra Neptunum unius numero superiores euasissent. Hæc Coras. in d. l. 1. ubi se ipsu allegat in Miscella. lib. p° cap. 15. et D. Augusti. lib. 18° de Ciui. Dei. cap. 9°. #

° cum eum non fuisse in rebus antiquis peregrinum, atque hospitem ignorem, cum mihi non notus, quam aliorumque quorundam insiuendum facere fidem. =

Si quis mundana hac in aliquam bonã, ultimumq[ue] rationem referre uelit, in eo quoq[ue] Diua Helena cum longe superat obliuionem. Porinde enim atq[ue] pignus quoddã futura secunda habent ad memoriam eius sempiternam, in Bithinia unam, et in Palestina alteram urbem, quibus Imp.r filius suus conditis memoriam illi ... Nicephor. lib. 8. cap. ... et Socrat. lib. p.o cap. 18. scribit Constantinum ... Drepanum a matris suae noie Helenopolim uocasse ...

Huiusmodi nominis impositio adeo et ipsos hominum animos inuasit, ut Romulus, et Remus fratres de nomine condendi Vrbis, et condita imperio disceptarint usq[ue] ad alterutrius eorum interniccionem. prout ita esse passim illud omnium sermonem esse Liui: et Halicarnas. refert Coras. in l. si quis n.o 4. ff. de uer. Diuis. et hoc ... dicit Glos. in l. ... tra. urb. Romulus ff. eodem tit.o Veruntamen ultra ea, quae scripsit Plato in sup.to Dialogo 4.to de legib. in fine. constat imposita etiam Vrbibus nomina, uel à matre conditoris, uel ab uxore, uel à persona ipsius condentis, uel in gratiam alterius cuiusquã personae ab ipso conditore electa, uel ab euentu aliquo, et potissimum conditori Vrbis salutari. Thren. clar. Vrbes conditas nomine à matre sortitas esse scribit Pausan. in eliac. p.o lib. 5.o et lib. 6.o posterior. et magnus Imperator Constant. multarum alioqui Vrbium conditor Helenopolim Vrbem in Bythynia matris suae Helenae feminae sanctissimae cognomine condidit. teste Euseb. in uit. Constantini lib. 4.o cap. 61. Sic et Achaus Heliciam Vrbem ex uxoris suae nomine conditã nominauit. Pausan. in d. loco eliac. Plurimas uero plerisq[ue] Vrbes ab eorundem condentium nominibus dictas esse uoluerunt, prout inter alios Roma à Romulo eius conditore nomen deduxit: et noua etiã Roma. Scilicet Constantinopolis, à Constantino ipso fuit appellata. et publica lege ab eo lata, et in columna lapidea incisa, et publice apud Praetoriũ prope ipsium Imp.ris statuam equestrem collocata. Socrat. lib. p.o cap. 22. Aelius, et Adrianus Imp. Hierosolima penitus eversa rursus habitari iussit, atq[ue] Vrbem Aeliam Capitolinã app.t. Dion Cass. in uita eiusdem Adriani. Leo itidem Quartus Pontif. eam Vrbis partem, quae cis Tyberim erat, muro cinctã à nomine suo Leoninam Vrbem appellauit, Fulgos. de gloriã, ac famae cupidit. cap. 15. lib. 8.o exemplor. similiter et Pius Quartus Summus ...

... ueneratione signi salutiferi ... Herminii Pontif. ... lib. p.o ... Aug. in quaestionib. ... Iudae in suis obseruationib. lib. 10. ... supplicio. cap. p.o ... 855 ...

Angel. Imp. or Iustin. in § 1. Auth. de moderatore Helenopolit. in hoc uerba. Nam ab oib. Helenopontus nuncupari, quod illi nomen à piissimo Principe Constantino impositũ est ob honestissimas suae matris Helenae scilicet piissimae mulieris, quae nobis etiam sacrum Christianorum signum inuenit ...

... innumeras recenset ad eas conditores ... lib. Ethymo. ... Ciuitatib. ... Bertrandus ... Patria ... suo nomine ... lib. 27. fol. 29.

Nicephor. ... in Palestina ... in Ponto ... Helenopontus ... Appianus ... De Cruce ...

Pontif. tractu illum inter ultra Ciuitatis Leoninæ mœnia, et muros,
ac propugnacula a arce sancti Angeli ad Palatium Apostolicum proxi=
mi Pontif. excitatum in Ciuitatem de suo nomine Pium erexit. ut
hr ex constitutione eiusdem Pontif. edita d anno 1565. x. Kal. se=
ptembris, de qua alio loco plenissima fiet mentio [Imp.or autem Ca=
rolus V. Augustus nunquam Vrbes condidas in orbe nouo à se app.ri
uoluit sed una laude contentus, quod Regio optimis viris ciuis in=
stituit. ita scribit insignis Robortel. in orat. in funere dicti Imp.ris
habita Bononiæ in amplis.mo Hispanorum Collegio. Cain uero primâ
olim à se conditam Vrbem ab eius filio Enoch nuncupari uoluit Eno=
chiam. ut habetur Genes. cap. 4.° et supra in p.° cap. late scripsi.
~~et iure quidem mutato eo nomine Vrbem illam app.re cum Enoch~~
~~ipse uero fuerit Deo Opt. Max. acceptus, et charus, ut ab eo me=~~
~~ruerit in Cælum transferri. de quo hr Genes. cap. 5.° Enoch ambu=~~
~~lauit cum Deo, et non apparuit, quia tulit eum Deus. Nam pro=~~
~~pter excellentiam suæ Virtutis (dicunt Doctores Catholici) assum=~~
~~ptus fuit à Deo, et positus in Paradiso terrestri, de quo ét dr~~
~~Eccl.ci cap. 44. Enoch placuit Deo, et translatus est in Para=~~
~~disum, ut det gentibus sapientiam~~ [Herculis aut Ptolimaidem
Phœniciæ Ciuitatem multis ante sæculis Acem exædificauit, et ex
medela Herbæ eiusdem nominis reperta imposito nomine Acem app.it. ut
scribit Leonic. Thomæ de uaria Histo. lib. p.° cap. c. et ult.° [Aliqui
etiam eo processerunt, prout fertur de Adriano alioqui inter optimos
Imp. annumerato, cum ex illius attactu cæcos uisum recepisse asse=
ruerit Spartia. in eius uita, qui præter alios Diuinos honores, quos
Antinoo adolescenti dum funere habiri uoluit, et maxime apud Man=
tinen=

error, quia fuit alius non Gen. cap 4°. et 5°.

tinenses, in Aegypto apud Nilum statuit, ut Urbs de eius nomine An-
tinoa appellaretur. ut tradit Pausan. in Arcadic. siue lib. 8°. Hic
Imp.r multas Civitates Adrianopolis appellauit Aelius Spartia. in
Hadriano ~~Fol. 172~~ et plura scribit de hoc Dion. Cass. in uita eius-
dem Adriani Imp.ris ¶ Ceterum quoniam superius dixi pulchrum, et
fausti ominis nomen esse nouae Urbi imponendum, ego sane puto
nullu aut pulchrius, aut auspicatius imponi potuisse nomen Urbi,
Ciuitati nostrae, ac nomen PALMAE fuit. sicut enim Palma arbor Graecis
Phoenix dicitur. teste Ruelli. de Natur. stirp. lib 1° cap. 108.
Palma. sic nostra haec Urbs in uniuersa Italia, ac Europa erat
unica, et unicum Italiae, ac Christiani orbis praesidium, atque propugnaculu.
Et sicut Palma ipsa arbor nulli cedit oneri quamuis ingenti, imo
contra pondus resurgit, ut tradunt Arist. Theophrast. alij. sic Urbs
ista nulli impetui, quo ipsa fam[illegible] cedit hosti, sed contra omnia aduersa felicior in altu
resurgit ¶ Quapropter in antiquis certaminibus coronarijs palma
signu erat uictoriae, nec aliud fere praemiu ijs dari consueuerat,
quod Iasius primus in equo uictor, et Olympiae uictor dextra ma-
nu gestasse fertur. ut inquit Pausan. Quamuis Graecia quatuor ta-
tum, oliastro s. pinu, Lauro, et apio coronare uictores maluerit.
Olympiae oliastro, Delphis Lauro, in Isthmo pinu, Nemeae apio;
alijque autem omnes fere certatores corona e palmis contexta
donabantur; sed dextris gestata uictoriae erat indiciu. prout
scribit idem Ruelli. in dicto cap. 108. quae auspicatissimo PAL-
MAE Urbis nostrae nomini concinne possunt accommodari. Hinc Pal-
ma arbor Romae adhuc non enata felicis ominis attulit praesa-
gium, sicut ex geminis Syluia Vestalis palmis in somnis uisis
ante

Adde q. Alex.r Magnus urbem [illegible] qui eius [illegible] Bucephali [illegible] Bucephalon [illegible] qui Caio equus nulli pati uoluit ses-sorem praeter unum Alex.rum eius dominum. q. nota

ante ortum Romuli, et Remi constat Ouid. de Fastis lib. 3°. ita scribens.

» Inde duae pariter (uisu mirabile) palmae
» Surgunt; ex illis altera maior erat.
» Et grauibus ramis totum protexerat orbem,
» Contigeratque sua sydera summa coma.

Modo autem quaeritur quando nouae urbi nomen sit imponendum? In quo resp. id pro libito conditoris imponi solere. Verum exemplo sacrae paginae monemur in Ezech. Proph. cap. ult. in fi. illud post absolutam, ac completam urbem imponere: legitur n. ibidem post immensam, ac admirabilis illius urbis structuram, in qua diuinitus de palma pluries fit mentio, demum nomen ei hoc fuisse impositum (Dominus ibidem) Urbi uero nostrae ipso natali eius die à Serenissimis illis quinque Patribus felix est inditum nomen. PALMAE. Omnino

Quae sane urbs tum ratione eiusce nominis, tum et nominis Bonaiuti Lorini Florentini multis architecturae operibus clari apud Italos [ut uocant, Ingenerij Ser.mi Principis Veneti] ~~Ser.mi eiusdem ingenii, et experimentis in similibus hominis~~ tum architecti qui primus fertur elegisse ~~situm~~ locum illum condendae urbi PALMAE fausti, ac boni ominis est argumentum à nomine ipsius Bonaiuti, seu boni auxilij deductum. Tametsi Ill.mus olim praeclarae memoriae comes Marius Sauorgnanus senior Hieronymi F. et Julij à me suprà nominati frater per plures ante annos eiusdem met PALMAE urbis ~~situ~~ loci in scriptura eius summa, et circumspecta prudentia compilata eidem Ser.mo Principi V.co proposuerit, ut potius ~~situm~~ locum ~~[illegible]~~ condendae urbis idoneum, ac longe magis opportunum, et Venetae Reip. et comuni omnium saluti magis conducibilem, prout testantur recentiores ~~[illegible]~~ Caesar ~~[illegible] Historici~~ in ~~[illegible]~~ elegans accurata Historia orbis Etrusco idiomate nuper edita lib. 13. par. 2ª.

AN DIEBVS SACRIS, et solemnibus operari liceat causa condendæ Vrbis.

CAP. VIII.

Neminem religionis Christianæ sacris initiatum latere puto quātis pietate ac deuoto animi affectu colendi sint dies festi, solemnes, et potissimum dies Domino sacri, qui appellantur Dominici: nam die Dnico Deus lucem condidit, et à mortuis resurrexit, ac spiritum sanctum in discipulos infudit. ut piè testatur Sac. Sanct. Concili. Tridenti in sessio. 2.a et dierum festorum deuotam et religiosam celebrationem nobis insinuat idem Sac. Concil. Tridenti. sessio. XXV. cap. De delectu ciborum, ieiun. et dieb. festis. siquidem eiuscemodi dies festi, qui non sine diuini spiritus afflatu ab ecclesia sunt instituti, nos sanctificare debemus non seruando tantum ab operibus seruilibus uerum maxime à peccatis abstinendo, et Deum opt. Max. recte colendo precibus, diuini uerbi auditione, et sacrificium, quod pro omnibus offertur, pientissime frequentando. Hinc et ueteres uera et Christianæ lucis ignari dies eorum festos præcipuo, seu magis superstitioso cultu uenerari consueuerunt: Ideo Senec. episto. 18. scrip. sit festis maxime diebus animo esse imperandum, ut tunc uoluptatibus solus abstineat, cum in illas omnis turba procubuit: et Tibul. elegans uates ele. 2.a ita cecinit.

Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
Et graue suspenso uomere cesset humus.

[illegible] Et ea ratione stetit [illegible] operarentur ipsa die, [illegible] pauperes gratis iuuarent [illegible] excusari à pena, [illegible] et alios similes [illegible] pauperi [illegible] præmium [illegible] et ibidem deputat hanc rationem [illegible]

De die Dnica. Hæc dies tantis diuinarum dispensationum meritis est consecrata, ut quicquid insigne [illegible] à Dno [illegible] huiusmodi [illegible]

P.S. A unde Pius Papa IX.s à Petro Apost. [illegible] ob uitæ sanctitatem inter Diuos relatus piè iussit Dominico die sacrosanctū Pascha Dni nostri celebrari. ut ht. de consec. dist. 3.a cap. nosse.

Dnica [illegible]

Verumtamen ego pie censeo fas esse diebus festis, ac solemni-
bus ex causa condendæ urbis operari, nec ob id pietatem
Christianam lædi, quando nempe necessitas, et communis
salutis amor, et patriæ, quæ una omnes in se complecti-
tur charitates teste Tull. zelus ad id urgeat, et mora sit pe-
riculum allatura: Quandoquidem et ipsa Dominica
die, ac alijs etiam in honorem Dei immortalis, et
sanctorum feriatis diebus coloni, et agricolæ pos-
sunt licere, et licenter indulgere agrorum cultui
necessitate aeris urgente, quoniam frequenter con-
tingit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut
vinere scrobibus mandentur, ne occasione momenti
pereat commoditas celesti provisione concessa. l. 3.
C. de feri. c. licet. ubi Abb. de feri. [Ioa. Lup. in c. per
vestras. § 27. nu. 4. de donat. int. vir. et uxo.] Sic
et ubi est actis tempore peritura procedi potest
tempore feriarum etiam in honorem Dei immortalis.
d. c. licet. et c. fin. in fi. et not. Abb. Sicul. in c. fi.
de iud. Et ideo debitor suspectus de fuga potest
capi vel auctoritate iudicis, vel auctoritate pro-
pria creditoris die feriata etiam in honorem Dei.
per glos. singularem et approbatam in l. dies festos.
C. de fer. et ibi Bart. et alii sequuntur C. de feri.
et illa glos. est unica, et singularis in iure sm
Ang. et Fulgos. in l. 2. ff. de feri. et Alberic. in
l. si feriatis. Fad. dicit, quod consuetudo sequitur,
et

et approbat glos. illam, et eam multum amplians Bal.
in c. fin. col. ult. ex. eod. inquit debitorem de fuga
suspectum posse capi die feriata, non solum si sint
feriae solemnes sed etiam si sint solemniores,
vel solemnissimae, ut Natalitie vel Resurrec-
tione Dni. et Bald. refert, et sequitur Ias. in
l. minim. nu: 3. ff. si cert. peta. ubi plura
ad hoc cumulat, et tenet debitorem fugitivum
posse capi etiam in propria domo, in qua, ces-
sante alias suspicione fugae, esset tutus, cum
domus sua unicuique tutissimum sit refugium, et
receptaculum. iure notissimo ita suadente:
et quo ad ea, quae supra dixi de agricolis, et
festis diebus mirifice conferunt ea, quae scripsit
Virgil. in Georg. lib. p°. hisce numeris.

» Quippe etiam festis quaedam exercere diebus
» Fas, et iura sinunt, rivos deducere nulla
» Religio vetuit, segeti praetendere sepem,
» Insidias avibus moliri, incendere vepres
» Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

quibus applaudit etiam Columel. lib. 2°. cap. 22°.
Praeterea quod quis die Jovis non sit bellandum propter Asce-
sionem Dni nri Jesu Christi in caelum: Item nec die Ve-
neris propter reverentiam acerbissimae Passionis: ideo
maleficium in die Veneris sancte tamquam detestabile
gravius est puniendum. ut in terminis homicidij
die

die dicta patrati consuluit Ang. in cons. 217. nu: 7.° Item
nec in die Sabbati, quia eo die discipuli latuerunt ppter
metum Judeorum et quia Christi corpus latuit in se-
pulchro. Item nec die Dominico propter honorem sacro-
sanctae resurrectionis. Hostien. et Joa. Andre. in c. 1. de
treug. et pace. et forte propter binas alias caussas in
honorem tantae diei supra relatas ex Concil. Tridenti.
sessio. 2ª. A Praemissa tamen limitantur nisi sit causa ne-
cessitatis c. si nulla. 25. q. 8.ª pax enim in voluntate,
bellum vero haberi debet in necessitate. prout tradit
Petrus Bellus in suo Tracta. de re milita. tit.° x.° an
liceat omni tempo. bella. ubi plura recenset ac subijcit,
quod ipso sanctissimo Paschatis die inter ipsos summi Ponti-
ficis Julij 2.i ac Ferdinandi Regis Hispaniarum mi-
lites contra Gallos apud Ravennam saevum, et atrox
praelium est commissum, quod fuit anno MDXII. ut
scribit Paul. Emil. de Reb. Gallic. lib. x.° in fine.
Rursusq. ijsdem Paschalibus diebus apud Ceresolas,
qui est vicus in Astensi Comitatu, pugna cruenta
inter Gallos et Hispanos fuit inita. idem Bellus ibid.
Sic et olim in dicta Paschali die in Gallia Gothi suo
Alarico eorum Rege militantes, et nihil tale suspi-
cantes magna ex parte fuerunt prostrati. Simili
quoq. modo inter Lotharium tunc Italiae Regem, et
mox Imperatorem ex parte una, et Ludovicum, et

Ca-

A Proinde dictis festis licite duellum recusari sanxit Sum. Pontif. in d. c. 1. de treug. et pace: Cum vero eodem sacro Concil. sancitum extet sessio. 25. cap. xix. quod detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo, introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Xpiano orbe penitus exterminetur. et ut latius ibi hr. #. His adde Pontificiam legib. monomachiam omnem prohiberi. c. monomachia. ij q. 5.ª #.

Carolum nomine Caluum Regem Galliarum postea salutatum ipsius Lotharij fratres parte ex altera memorandum certamen fuit conflatum expeditio sacratissimae Resurrectionis Dominicae die in agro Altissiodorensi iuxta villam Fontoniaci quo quidem in certamine omnis fere Gallici Regni nobilitas ~~caedem~~ caesa fuit commiserandam passa fuit fut affirmat Paul. Emil. de Reb. Gallic. lib. 3.o [Pariter et Normanni feroces olim populi anno DCCCLIIJ die sabbati sancti in ipsa Gallia adorti sunt ciuitatem Nantes app.tam in qua Episcopum illius et magnam populi partem rei diuinae uacantem interemerunt. idem Paul. Emil. eod. lib. 3.o

Quapropter legimus multos religione deterritos fuisse ad internecionem traditos: nam C. Caesar in Gallia, quia comperierat Ariouisto Germanorum Regi institutum, et quasi legem esse non pugnandi decrescente Luna tum potissimum acie commissa impeditos religione hostes uicit. Item D. Augustus Vespasianus Judaeos Saturni, hoc est Sabbati die (quo eis nefas est quicquam rei seriae agere) adortus superauit. ut scribit Frontin. in Stratagem. lib. p.o cap. p.o de tempore ad pugnam legendo. Hinc etiam gentiles ex parte Antiochi Regis constituerunt praelia in

diebus

Pompeius obseruato ieiunij die, quo ab omni opere Judei abstinerent, impleta fossa, et admotis Hierosolymam urbi — quae scalis in urbem ingressus mœnia cuerti iussit, et Judeorum Regem Aristobolum cepit, qui à Romanis desciuerat. Authores sunt Strabo lib. 16. et Appia. in Mithridatico. [Pompeius] fossa habebat in lapide excisa, pedes alta, 250. latam.

diebus Sabbatorum aduersus quosdam, qui fugerant de Judæa. At illi non miserunt lapidem, nec oppilaue-runt loca occulta dicentes. Moriamur omnes in sim-plicitate nostra. Qua in re est animaduertendum, quod licet in hoc erga mandatum Domini deuotum exhibuerint obsequium, tamen perpendentes ad-modum quod in hoc populus dispergi poterat. cogitarunt mutato consilio, et eo quidem forte sa-lubriori dicentes. Omnis homo quicunque uenerit ad nos in die Sabbatorum pugnemus aduersus eum. Non enim dicitur opus seruile pugnare pro tuenda uita, uel pro lege Dei. 2°. Machabæ. 5°. Imò ego pie opinor eum potius tentare Deum, qui uiscus capiti suo, suorumue, aut Patriæ graue discrimen imperdere, illud quouis modo, et quocunque tempore nò contendat procul arcere, prout uarijs sacræ paginæ edocemur exemplis ad instructionem nostram peraccommodis. Porrò sciebat Dauid se esse unctum in regem, et quod deberet post Saul regnare iuxta id quod promiserat Sa-muel non tamen committebat se discrimini, sed faciebat ad sui custodiam quod poterat. 1°. Reg. 22°. Sic de re, quam Paulus potuit per humanam industriam facere, nolebat miracula expectare. unde apud Damascum, cum insidiarentur ei Judaei, fecit se per murum in sporta

di-

[Left margin, faint:] [illegible] ... Machabæi tamen sine culpa sua in Sabbato pugnant. [illegible] si quis ieiunium fregerit [illegible] non habetur.

[Right margin:] Sic Deum nititur ten-tare, qui in loco con-tagioso con-tendit ha-bitare, ut prudenter dicit Panor. in c. dilecti. col. 5a. de dolo. et contuma. et ref. al[ega]t Reg. Rip. in suo Trac. de Peste. in princi-pio: n. 8.

dimitti. Act. 9°. Item cum adstrictum loris uellet eum
facere torqueri dixit se esse ciuem Romanum et
cum inauditum haberet iudicem. Caesarem appellauit.
Actu. 23. et 24. 2°. – Et sciendum. populum Roma-
num quoties hostium uim propulsarent, aut illatā
initiam lacessiti depellerent, quominus arma
sumerent et hostibus obuiam irent nulla re-
ligione teneri, atque et uitabiles dies nullos
censere: illos tantum obseruare, cum
inferenda in hostes arma, non propulsanda
forent: feriatis enim diebus uim cuique in-
ferre piaculare est, propulsare non itidem
ut testatur Alex. ab Alex. Genial. dier.
lib. 4°. cap. xx. in quo praecipue narrat
qui dies atri, quiue fausti forent tam
apud Romanos, quam caeteras gentes.
Ideo ego pro concludo quod si magna necessitas
[illegible] nullum est opus, seruile quod in
festiuis diebus ni liceat [illegible] [illegible] in
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et aliis [illegible]
et materiam hanc luculenter [illegible]

Scribit Sueto. et Dio interfecto Caesare idib. Martijs
solemnem senatus diem, parricidium a iijuiris
nominatos, ac ne unquam senatus haberetur decretum.
et ref. Jo. Lau. Zamosc. in lib. 2°. de senatu Roma. fol. 48. n°. in prin.

De [illegible] Bernando [illegible]

Hic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] habitant [illegible] admonit [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Comit [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fol. 25. t°.
[illegible] [illegible] relato [illegible] Cand. [illegible]

Si igitur ex iam dictis, et alijs in iure nostro passim obuijs traditionibus impune licet sacris, et festis diebus operari in uacando agrorum culturæ, et priuatos actus iure alioqui uetitos exercendo et quod longe grauius est, cruenta ineundo bella, et pugnas tum publicas tum priuatas, ne=mo iudicij compos ambigat utique fas esse operari diebus etiam sacris, et solemnibus causa nouæ condendæ urbis necessitate maxime id suadente, et sic ex causa publicæ, ac priuatæ tutelæ contra imminens Patriæ, aut uniuersæ Prouinciæ discrimen interdum.

Nec refert si dicatur permis=sum olim fuisse etiam in ferijs, præter cætera, ueteres fossas purgare, pisci=nas, et lacus: quarone et Macrob. lib. 1. saturn. c. 16. existimauit uxores uiduas licere ducere in ferijs, ut ueteres fossas purgando, mi=nime autem uirgines, quia ferijs uisis, et nouum opus uetatur: Nam (quicquid secus affirmatur)

~~Cæterum~~ iure receptum est in die festo in bello iusto licere foueas et alia munimina contra hostes facere, ut uoluit in ~~terminis~~ indiuiduo, et indistincte Alberic. de Rosat. in suo Dictionar. in litera F in uerbo Feria. in addit. pa. ec. mod. ubi ad id addit tex. in c. nos autem nouas fossas fodi cernimus discipulos, de Consecr. dist. 5ta et arg. c. si quis. ex. de furt. sane quidem festiue Pari itaque, et forte maiori ratione fas erit operari in diebus festis gratia condendæ urbis, alteriusue muniendi loci ob iustum belli timorem: nam (ut priscus ait uates) ait Senec. in Traged. Peior est bello timor ipse belli: Hinc Ill.mi et religiosissimi Dni nostri Veneti festis diebus operati sunt in re aduersa. teste Bemb. in Histor. Venet. lib. 8o Quin etiam Taruisi Legatus, Præfectique, quid hostes ad se uenturos intellexerant, eam diligentiam pro=ficiendis munitionibus adhibuerunt, ut non ipsi modo, reliquique ciues Veneti, et Taruisani ex nobilioribus, sed ipsæ etiam mulieres singulis diebus plures horas terram suis manibus fodienda, et conuehenda laborem forti animo subierint. authore eod. Bemb. in Histor. Venet. lib. xij.o

[…] quem […] Pe[…] c. 4. […] mod. […] ueteres […] ibi […] magni[…] […] tradit pace, et […] in […]

Sic et Tomumbeius olim Ægypti Regis Rex dum Selymus Tur=carum Imp. Alexandriam, urbem Ægypti amplissimam, ac celeber=rimam capere pararet, nemo uel equitum splendidissimis ligones, aut sordidi operis labores detrectabat. teste Ioui. in Histo. sui tempo. lib. 18. fol. 375. ro

Tantus, et tam ardens in Tauisanorum animis fuit patriæ tutandæ amor, ac studium, ut eius causa non pepercerint proprijs nedum corporibus, sed etiam eorum decori, ac honori, qui ex fodienda fossa alioqui innobilium animis nota aliqua poterat affici. Author enim est Plutarc. in Lucullo antiquum militaris ignominiæ genus fuisse, ut tunicis interioribus solutis milites ignominiosi fossam foderent inspectante reliquo exercitu coperentur. ut refert Sigon. de antiq. iur. ciui. Roma. cap. xv. de iur. milit. et Et Vuolfang. Lazi in coment. Reip. Roma. lib. 4. cap. 8. De urb.

Quoniam igitur noua urbs PALMA ex causa publica et salutari, nempe ob necessariam Fori Julij Italiæ, atque Christianæ fidei tutelam cœpta est condi aduersus imminentes barbarorum hostium impetus, prout malo eheu nostro fato satis superque compertum est: non abs re Ill.mi Præfecti huic operi diebus etiam sacris, ac Dominicis post auditam rem diuinam operari iusserunt: Illud tamen pro corollario pio materiæ præsentis adijciam, quod in eiuscemodi casu necessitatis Episcopus, si haberi poterit, uel simplex sacerdos impartietur licentiam diebus festis operandi: et etiam, si necessitas multum urgeret, poterit quis propria authoritate operari; hæc enim multum committuntur arbitrio boni uiri. ut trad. Alberic. in d. Dictio. in uerbo. Feria. in addit. supra. Quandoquidem peruigil Dei passim omnia tuentis oculus, et abstrusa nostræ mentis arcana, intimosque humanorum cordium recessus explorantis, haudquaquam falli, eludiue potest. [illegible]

[illegible] Feriis; [illegible] hortamentum est [illegible] nec pudet subdere id laboris enim animi excitantur ad emulationem [illegible] ait apud Liuium Leuinus consul recusare, quem Princeps [illegible] si quid iniungere inferiori uelis, id prius in te, ac tuos [illegible] omnes obedientes habeas. et, ut inquit Lactantius [illegible] cœpta dat præcepta faciat [illegible]

Qua ætate sint eligendi ij.
Qui operarij debent in noua urbe condenda.
Cap.m 8.ii

Cùm è re nata nouæ urbis PALMæ contigisset dubitari, cuius ætatis fore deberent ij, qui ad id opus obeundum alle=gerentur, ego non incongruū esse opinatus sum aliqua ad hanc materiam conferentia in medium proferre: Itaq. in hoc ego censui operarios eiuscemodi inspecto corporis labore, p eos subeundo in terra proprijs manibus fodienda, et alio' conuehenda non absimilem fere' sortiri aleam cum militibus ipsis, ideo eius ætatis homines eligendos fore putarē, cuius et milites adlegi consueuerunt. Qua in re Alex. ab Alex. in suis Genial. Dieb. lib. p.o cap. xx.o luculentissimè scripsit eos. qui de militari disciplina libros posteris reliquère, haud fere quēq. minorem septem, et decem annis, aut sex et quadraginta maiorem, mili=tiæ adscribi uoluisse: Idq. à Seruio Tullio, et mox à Gaio Graccho lege lata fuisse sancitum, et ibi caussam addit: tametsi mox subijciat alios, et quidem uarios populorum mo=res circa ætatem militū receptos, nempe Persarum à xx.o ad L.m annum: Scytharum uerò, ne hominem sexagenariū militiæ admitteret, et alioz, quos hic non recenseo, nam et Romanos ipsos pro tempore uariasse circa mili=tarem ætatem refert ibid. Alex. Et quoniam mos increbuerat apud eosdem Romanos, ut et minores annis sep=temdecim aliquando scriberentur: Propterea C. Gracchus in

Tribunatu legem. Plutarcho teste, tulit, ne quis
ante annum xvij. ad militiam cogeretur. Sigon.
de antiq. iur. ciuil. Roman. lib. p.o cap. xv. De
iure militiae. Praeterea Veget. de re milit. lib.
p.o cap. 4.to cuius aetatis Tyrones sint probandi.
secutus Salust. uoluit adolescentes esse milites
legendos: et ibi praecipuam facit mentionem
(praeter caetera) de fossa p milites ducenda.
prout et ita monet Alex. ab Alex. in praedicta loco.

Plato uero
in Dialog. 6.o
de legib. insti-
ad bellum ui-
ro annos xx
usq. ad lx.
definiuit.

Atqui secundum legem Moysis certa aetas ad prae-
lium erat ab anno xx.o supra. Iuxta uero ciuilis
iuris normam est ab anno xviij. usq. ad septua-
gesimum. ut glos. est sing.ris in cap. p.o in uerbo.
ab anno. in §. de pace iuram. firman. in usib. feud.
et illa aetas ann: xviij. appellatur plena pubertas,
ut est tex. in §. minorem. Inst. de adoptio. et not.
in l. nulla. ff. de alim. et ciba. leg. ubi legata
alimentorum facta pueris usq. ad pubertatem
intelliguntur in masculo durare usq. ad xviij.
annum: In faemina uero usq. ad xiiij. ut not.
glos. in d. c. i. et ibi Bal. et est glos. in c. lectores.
32. dist. et praedicta conclusio de pubertate
plena usq. ad xviij. et xiiij. ann. respectiue mi-
litat, nisi forte a Principe secus indulgeatur.
l. fin. C. de testa. milit. Verum pro confirmatio-
ne conclusionis praemisse non est omittendum, quod
Scipio olim Roman. communibus suffragijs. cum
xviij. annorum esset, Imperator delectus est.

ut

ut testis est locupletissimus Leo Quintus Imp.or in suo sin-
gulari libro De Bellic. apparatu. cap. XX.o De sentent.
milita: nu. 78: Sed, quicquid sit circa iam relata exem-
pla, et authoritates, quia onus operis in condenda urbe,
impendendi est inter personalia munera adscribendū,
haud forte absonum foret dicere ~~ego in hoc putarem~~ maiorem annis LV. ab eiusce mo-
di munere immunem esse debere, cum haec aetas ann.
LV. ad munera personalia quem uocari non permittat.
ut inquit tex. in l. manifesti iuris. C. qui aeta. uel
professio. se excus. lib. X.o et l. liberta. ff. de oper. libert.
~~nec su~~ et Menoch. de Arbitr. Iudic. lib. 2.o Centur. 1.a
casu 59. qua aeta. senex quis censeat. num: 5.to
Nec sufficiunt anni L.ta l. à muneribus. C. de decu-
rio. lib. X.o licet tex. in l. si ultra. C. de Decurio. eod. lib. X.o
septuaginta annos requirat ad hoc ut quis sit immu-
nis à personalium munerum uacatione: Nam tex.
ille procedit in Decurionibus Ciuitatis, uel Patriae suae;
quorum munus licet personale sit, haud tamen per-
sonalem habet in se laborem in tantum ut Ciuitatis,
et Patriae suae saluti uacare nō possit, licet sit anno-
sus: imò aetas illa ob senilem canitiem, et subindè
concomitantem maturi iudicij grauitatem est magis
speciosa, et ideò publicis honoribus, ac dignitatibus
prae caeteris est cohonestanda: Hinc Imp.or in d. l. à mune-
ribus. C. eo. tit. de Decurio. lib. X.o in haec uerba rescripsit.
,, A muneribus decurionatus nec sententia Praesidis in perpe-
,, tuum, nec anni L.ta nec podagrae ualetudo praestat excusationem.]

Demum, ut aliquid de PALMA nostra hic apposite inseramus, sciendum est, quod Ill.mus Patriæ Fori Julij Præses Marcus Quirinus natalium splendore, uitæ innocentia, insigni facundia, iustitiæ atq. integritatis candore, alijsq. Heroicis uirtutibus longe clarissimus pnti anno MDXCV. die XXVIII.a Augusti Prætorio cauit edicto, quod ab anno XVI.o usq. LX. ad id opus condendæ PAlmæ urbis operarij eligerentur ab universitatibus Villarum huius Patriæ, et ita Ill.mi DD. Deputati ipsius Patriæ Præcessores mei, ~~qui fuere Livius Antonius Utinensis Canonicus Aquileiensis, Persius ex vetusta prosapia de Partistagno~~, quorum id, præter cætera, munus est, passim mandarunt exequi: Qua in re uidetur edictum illud applaudere Constitutioni in amplissimo Dominio Uladislai editæ in tit. de probatio. cap. p.o et relatæ p Menoch. de Arbit. Iud. lib. 2.o Centur. p.a casu 59. qua ætate senex quis censeat. num: 5.to cuius Constit.s serie cautum extat senem eum dici, qui annum sexagesimum agit ut ad æternam rei memoriam examinari possit. Ulterius quibus modis, præsumptionibus, et coniecturis probari possit ætas hominis. uide late, et ex professo enucleantem eundem Menoch. in suo Tract. de Præsumpt. lib. 2.o præsumpt. 51. per tot. et de ætatibus hominis uarijs uide d. Menoch. accurate disputantem in suo Trac. de Arbit. Iud. lib. 2.o Cent. p.a casu 57. et de uariarum personarum ætate uide late scripta p Alphonsu Hoiedam I.C. Hispanum in Tracta. de benefic. incompatib. parte p.a cap. 24 et ult. num: 15. et 16.

Plurimum uero apud Romanos, q... uiris ante decimum septimum annum pueros ... mercium illum hre uetabant, hoc ... affirmare non audeo Alerianus ... in suis libris de Arte Gymnastica ... lib. p.o cap. 8.o lib. 29. ubi uide quam ... indijcit ... Galeni ... uolet et ex Plauti Poete in ... [illegible]

At et Fedricus Imp.or quadam Constitutione sanxit, ne maior LX. annis aut minor XXV. in duellum prodire cogerentur. Atq. ita solebant Siculi, quibus hoc lege cautu erat, obseruare. Quamuis et quoq. senes plurimum in uictoria polluisse pp rei militaris scientia costet, quod Latinorum Poetarum Præcipuus in Darete, et Entello ostendit.

ib. Illud quoq; huic materiæ affine est adnectendum, quod personæ illæ, quæ sedulam proprijs corporibus nauant operam in urbe condenda, militum instar priuilegijs militaribus potiri deberent, dum sunt in expeditione, et in publico opere insudat, nam, cum eadem prope pericula experiantur, iura quoq; eadem merito sibi uendicant ex ijs, quæ resp.t 1.° pia. in l. 1. resp. p.° ff. de bono. possess. ex testa. et si in classibus omnes remiges, et nautæ milites sunt. d. l. 1. § in classibus. Cur non et milites erunt censendi ij, qui in terra fodienda, ac ferenda uice remi assidué uel ligones, uel alia similia instrumenta manibus attrectant, ut opus publicum condendæ urbis pro communi incolumitate inchoatum feliciter absoluant.

~~Quod subditi~~ teneantur iuuare eorum Principem in noua urbe condenda.

~~[illegible]~~

De Cauponis.

Ex lib. 3.° Merc. cap. 8.°

Merc. ibid. dicit se summopere iudicium mirari Plutarchi qui 2.° Symp. Probl. x.° Italos cauponas prauitaris, ac molestiæ incusat, quasi Græci non essent alijs deteriores, etiam Platonis æquissimi iudicis sntia, qui dum Græcis legem de cauponaria in ij.° lib. d legib. ferret enumeratis pluribus cauponum maximis uitijs eos ex ui=lior ciuitatis gente tamq; prauos omnino futuros crearí mandat: At fortasse Plutarch. ab aliquo caupone deceptus, q uel uinum Falernum adulteratum, uel nouum, aut recentatum pronuttere sunt sæpe eos facere consuetum[illegible] narrat [illegible] ei ue dideris[illegible] ea dicere [illegible] no[illegible] [illegible] Merc. cap. 8.° [illegible]

Ex lib. Vari. Lectio.
Mercl. Lo. 2o. Cap. 13o

De Vino picanti.

An uinum, quod hodie picant, et recens populari uocabulo dr, ueteribus notu fuerit, qui de huiusmodi sapore nihil meminisse uidentur, multi dubitauit. D. Mercl. uero putat primu a Plauto ipsum fuisse significatu, atq; in Penulo dixit, uetustate uino edentulo etatem irriges, quasi edentulu uocauit uinu, ad illius differentia, quod dentatu, atq; mordax erat. Hæc Mercl. ibid.

Ex eo. lib. cap. 14. in fi.

Argentu uiuum toxici uenenu debellat, si post ipsu bibatur, quam rem ex uxoris maritum ueneno tollere cupientis, hoc epig.te monstrat Ausonius Poeta.

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti lethalia pondera uiui,
Cogeret ut celerem uis geminata necem;
Diuidat hæc si quis faciunt discreta uenenu,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ.
Protinus et uacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua uia nota cibis:
Quam pia cura deum, prodest crudelior uxor,
Et cum fata uolunt, bina uenena iuuant.

Auson.

De Cydno.
Pausan. in Arcad. seu l. 8o. ... ita inquit ... iucundo aquarum frigore sit Cydnus, qui Tarsensium urbem praeterfluit ... qui praepositus ... Pamphylia ... Hales ... aquam ... frigidam ... aquam ... qui ... febrem ... aestate ... Gortynius. Pausan. ibid.

Ex lib. 4to Cap. 2o.

De Cydno fluvio.

Cydnus Ciliciae fluvius est transiens per mediam Tarsum civitatem ... non minus, quam Athenas, et Alexandriam viris in Philosophia, atque omni alia doctrina praeclarissimis florentem. Unde Gal. in lib. de causis Procatarchicis Alexandrum Magnum aestivo tempore, dum se in Cydno flumine lavaret, convulsione, ac tremore, torporeque captum fuisse tradit, quemadmodum posterioribus seculis Fridericum Aenobarbum Imp. eodem flumine letum interiisse scribunt Historici. Unde Merc. utrumque eorum id passum fuisse putat, quoniam fortasse nimis labore, vel aestu calefacti aquae ~~aquae~~ frigidae sese immerserunt. [Merc. ibid. #

Ex eo. lib. Cap. 3o.

Boethus Poeta in Athenodorum seniorem. Boethus ... hunc dixit versic. apud Phadonem in 14.

„Opera (sunt) iuvenum, consilia autem mediorum, crepitus „veri senum, hoc est ridiculi ventris sonitus.

Ex lib. 1o Cap. 22.

De mensuris potus antiquorum et ordine earundem. Vide pulchra et scitu digna ibid. p. D. Mercur. #

Ex eo lib. 4.° Cap. x.

De Partu abortivo p. saltū.

Criminantur aliqui Hippocratē, quòd in iurciurādo caverit, ne quis medicina exercens mulieri uterū gerenti abortivum medicamentū propinaret. Cum tñ ipse Hyppoc. in lib. de Natura pueri scripserit se famulę cuidā, ne apud alias mulieres gravidę, ne infamaretur, consuluisse, ut saltando genituram dejiceret; quod factū Hypp. defendit hac ratione Hypp. D. Mercur. ibidē... quòd foetus nōdū animatos fuerint, quòd foetus nōdū animatos corrumpere, vel quominus vitam adipiscerentur impedire ijs temporib. quibus nō iam x ana lux apparuerat, liceret: at iam animatos, et viventes minime offendere fas esse, atq. hoc ita fuisse locupletissimus est testis Arist. lib. 7.° Politic. cap. 16. # Hec Mercur.

Ex eod. lib. 4.° Cap. 17.

Quoties veteres in de maducarent vide ibid. D. Mercurial p tot. Cap.

Ex libro Mercurialis
Variar. Lectionum.
Ex lib. p.o cap. 18. inest:
De vino meraci.

Hesiodus meracis potionibus f. xx. dies
ante Canis ortum, totidemque postea uti suadet.

De vino temperando
etia senibus. ibid.

Achilles apud Homerum, cum Phenicem, et
Ulyssem senes esse, ac in armis tota die oc-
cupatos, atque ideo nõ aquosi, sed meraciore
vino, quemadmodum caeteros senes, gaudere
sciret, vino paucum aquae misceri iubet.
Mercurial. eo. cap. 18.

Ex eod. lib. cap. 24.

De aere Romano, et morbis eius, de
moris, et senico aliqua notatu digna
ubi ibidem apud D. Mercurial.

Romanum aerem crassum atque humidum
admodum antiquitus etiam fuisse morbi,
qui olim in ea urbe frequenter va-
gabantur satis testari possunt. Asclepiad.
apud Caeliu Aurelianu lib. 2.o acut. cap. 7.o
refert febres una cum mentis et corporis
oppressione, nec nõ lethargicas Romae fre-
quenter contingere solitas. Memorat etiã
machus apud eunde lib. p.o chro. cap. 3.o Hip-
pocratis sectator contagione quadã plurimos ex
incubone veluti lue apud urbem Romã confectos.
Auctor

Auctor est Gal. lib. p.° de morb. uulga. Comm. 2.°
semitertianas febres prauas Romæ familia=
rissimas, atq frequentissimas extitisse.
Idem Gal. lib. 5 tem. mor. scripsit Romæ
et in alijs similiter humidis locis phleg=
ma a capite in stomachum decidere.
In 5.° Metho. nō raro apostemata
ibidem gigni tradidit.
Asclepiad. apud Celium 2.° acut. cap. 22.
Pleuriticos Athenis, et Romæ phlebo=
tomatos peius habuisse: In Hellas=
ponto, et Pario releuatos e scribit.
ut his omnibus iure merito scripserit
Plutar. in Proble. templum Æsculapij
idcirco extra urbem ædificatum fuisse,
quod ibi maior salubritas, qm in urbe haberetur.
Quid uero inter cetera Romæ urbis loca, Vaticanus situs pesti=
lentior, et insalubrior esset, Symmachus
Consul in epist. quadam, et ante ipsum
Tacit. Hist. lib. 2.° fol. 407. in fine. et seq. h.° Cornel. Tacit. memoriæ prodiderit.
Unde a Vaticana uina ueluti omnium
pessima à Martiale, et alijs infamata
fuisse nulli sit mirum. Hæc dicerentur.

Ep. lib. 2.° cap. p.°

Scriptum est à Vitruuio 2.° lib. cap. 8.° Corpora muliebria,
dum grauida essent, à uenditoribus nunq prestari sana
in more positum fuisse, quod à conceptu usq, ad
partum integra ualetudine nō uterentur,

quam

quam Sutiam nedum Hippoc. ut ueram saepius protulit, uerum et Aristot. qui 4° de Generat. Animal. cap. 6° scribit, puta plurimam temporis partem corpore ualere, dum uterum gerunt, mulieres magna ex parte agras degere, nempe quae uitam ociosam, et sellulariam agentes plus recrementi sibi contrahere. Ita Mercur.

Ex Cod. lib. 2° Cap. 7°.

De Lepore.

Mirantur multi cur Martialis inter quadrupedes lepori primas dederit, qui sane mirari desinent, modo considerare uelint quae a Galeno de sanguine leporino in 3° de aliment. facultatibus scripta sunt, eum nimirum tanquam omnium suauissimum in magno pretio habitum: carnem enim talem esse, qualis sanguis, ex quo tota constat, non modo omnes medicinae auctores, uerum etiam ipsa ratio declarat; unde sanguine leporis suauissimo existente, quomodo eius caro magna suauitate non polleat uiro erudito creditu difficile erit.

Ex eo. lib. 2º. Cap. 9º.

De aquarum ꝑ plumbum ducta℞ prauitate, et quid Romę ex fontib. potarent.

Quantum ad salubritatem conferat
per quos ductus aqua potui, ex'uine
deseruiens feratur. Vitruuius
auctor nō cōtemnendus in 8º. lº. cap. 7º.
luculentissime monstrauit, cuius
uerba tanǵ medicis omnibus ualde usui
futura hic subscibere placet. Vitr. Habent
autem tubulo℞ ductiones ea commoda. Pri=
mum in opere, quod si quod uitium factum
fuerit, quilibet id potest reficere; etiaǵ
multo salubrior est ex tubulis aqua,
q̄ ꝑ fistulas; quod ꝑ plumbū uidetur
esse ideo uitiosa, q̄ ex eo cerussa nascitur;
hæc autem dr̄ ee nocens corporibus hu=
manis, ita si quod ex eo procreatur,
id est uitiosum, nō est dubiū, quin ipsum
quoqз nō sit salubre: exemplar autem
ab artificibus plumbarijs possumus ac=
cipere, quod palloribus occupatos habēt
corporis colores: naǵ cū fundēdo plumbum
flatur, uapor ex eis insidens corporis artus, et indies
exurens eripit ex membris eo℞ sanguinis uirtutes.

Itaqз

Itaque minime fistulis plumbeis aqua duci videtur,
si volumus eam habere salubrem; saporem quoque
meliorem ex tubulis esse quotidianus potest
indicare victus, quod omnes exstructas cum
habeant vasorum argenteorum mensas, tamen
propter saporis integritatem fictilibus utuntur.
Item Gal. 7° de med. compo. ait aquam per plum-
beos canales ductam esse frigidam, quoniam
recrementa quaedam plumbi huic immittun-
tur, unde postmodum huiusce aquae sedi-
mentum potantes dysenteriis tentantur.
Ex quibus omnibus perceptum fieri potest
aquas per plumbum ductas ad innocuo
temporibus perniciosas esse damnatas.
Ex iis etiam, quae supersunt Romae vetus-
torum aquaeductuum vestigiis apparet, ma-
iores quantum fieri poterat, fistulas plum-
beas effugisse, in illis praesertim ducendis
aquis, quae non tantum lotionibus sed potibus
cibisque inservire debebant; quapropter haud facile
credo eas (inquit Merc.) quae ex Tyburtinis
montibus Romam ducebantur, multum pro
cibo potuque in usu fuisse; propterea quod Gal. omnium
Romae conditionum diligentissimus observator
in 4. 6. Epid. Comment. illas omnes crudas, et co-
quendis cibis ineptas extitisse asseverat, adeo
quam urbem, ut alias excellentissimas dotes, sic et plu-
rimos ac pulcherrimos habuisse fontes, ex qui-
bus aegri nedum sani potarent. Ita enim alios
plurimos fontes omitto, auditur esse in Hist.a Romana
Velle. Paterc. Sylla aquas salubritate eme-
dandis corporibus nobiles ad agros omnes duxisse.
S. Haec Merc.

Varia selecta.

Ex quattuor libris Variarum Lectio=
num Ex.mi D. Hier.i Mercurialis
Medici scitu digna.

Ex lib. p.o cap. 7.o

De Cochleis et Bulbis.

Cochleæ, et bulbi multum corporibus nutrimenti præstare ualent, sed tardissime; et sensim alimentum suum membris impertiunt. Gal. 2.o Aph. 18. —

Ex eod. lib. cap. 8.o

De Coitu in fœmina.

Lucretius Poeta in lib. 4.o de Natura fœ=cunditatis uarias causas exponens inter alias scribit ad concipiendum magnopere conferre si à tergo, belluarum more, uir cum muliere utatur Venere.

Et quibus ipsa modis tractetur blanda uoluptas,
Id quoque permagni refert, nam more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
Concipere uxores, quoniam loca sumere possunt
Pectoribus positis sublatis semina lumbis.

Quod non est ita explodendum, quin rationem magnam secum habeat, potiusque dictu turpe, quam factu uideatur.

Nam

Nam et Paullus Æginetа non contemnendus auctor, quicquid Lucretius ad hanc rem pluribus carminibus scriptum reliquit, hisce verbis lib. 3° cap. 74. complexus est, idest —

à tergo coitus iuvare conceptum videtur.

Loca vero Lucretij citata Q. Serenus Gordiani Imp.^{ris} praeceptor indicare voluit, quando scripsit.

» Irrita coniugij sterilis si munera languent,
» Nec sobolis spes est multos iam vana per annos
» Foemineo fiat vitio res, nec ne silebo.
» Hoc poterit magni quartus monstrare Lucreti.

Haec Mercurial. ibidem.

De eod. lib. cap. 7° De Vino
veteri novo.

H. Mercurial. ibidem dicit Romanos vinum recentatum vocasse vinum antiquum, mustos vel lixivio, vel tortivo commixtum, quasi quod renovatum, quomodo plerosque hodie factitare conspicimus: recentare enim apud veteres in usu fuisse pro renovare, auctor est Nonius, vide etiam quod à Varrone in libris de Latina lingua vinum vetus, novum nuncupatum invenitur, hoc ipsum recetatum fuisse arbitratur Mercurial. quod caupones pro vetere interdum vendere solitos memorat Galenus lib. de cib. bon. et mali succi. Haec Mercur.

Ce eod. lib. p.o cap. 8.o

De varijs antiquorum refrigerandi uina, et aquam modis, et decocta, et que fuerit calda. vide pulchri idi.

p.o
Ce eo. lo cap. XI.

De Botargae orig.

Botargam inuentorem extitisse Heliogabalum meminit Lampridius. et etiam eod. vide D. Mercurial.

Ce lo. lib. cap. 15.

De uinis degustandis. et de Festo primi diei Augusti.

Romani uina, que saltem anni pre-teriissent, ut plurimum bibere consueuerunt. ut hic apud Gale. aliosque auctores. Nam uinalia festa degustandis uinis instituta xiij. Kal. Septemb. fiebant. ut Plinius scribit. quae autem idem ix. Kal. Maij fieri solita tradit ab Aenea fuisse instituta meminit Ouid. lib. 6o. Fastor. Graeci nouo eadem noua necdum sextum mensem adepta frequenter potarent, Gale. quoque testatur est in Com. supp. de Nat. Humor. Que supra dixi uinalia xiij. Kal. Sept. Rome fieri solita, ea putat Mercur. ibid. que passim hodie in Italia Kal. Augusti celebrantur: ut enim festa illa in die, qua Fidicula sydus oriri incipit Autumnusque inchoat ad tempestates leniendas (quemadmodum scribit Plin.

Plin. lib. 18. cap. 29.) instituta erant, hic nostris temporibus, prima Augusti, ad excantandam mentis prauitatem fieri uidetur.

— Ex eo. lib. cap. 16. —

De Capite Lactis.

Plin. lib. xj. cap. 41. barbaras gentes commemorat lac in iucundum acorem condensare, et butyrum pingue, quod spumam lactis esse, nil aliud intelligit, quam oxygala, et aphrogala apud Romanos maxime aestimatum, et niue refrigerari solitum ut Galenus 7º. Method. narrat, idem enim hodie apud multos inter suauissima edulia sub nomine Capitis Lactis reputatur, Hac Mercurial. lib. [illegible] de oleo, et butyro uide pulchra.

— Ex eod. lº. cap. 17.

De Vino Dulci.

Vinum dulce neque inebriari, neque a frigore densari scriptum reliquit Arist. 4º. Meteorolog. quod etiam confirmauit 3º. Proble. sectio. Hec tamen sententia ab omnibus fere improbatur, quod certa experientia constet innumera prope uinorum dulcium genera reperiri, quae ... integnem potoribus ebrietatem inducat: uere melius censuisse indicat Hippoc. in 2º ad sententias Gnidias lib. scribentem. Sed neque Aristotelem male dixisse intelligemus, si de quo dulci uino ab eo sermo habeatur, sciemus. de quo uide D. Mercurial. ibid.

Ex eo lib. et cap. De Coitu.

Plu. 3°. sympos. refert Cliniã Pythagoricũ, interrogatum, quãdo mulieribus commisceri expediret, tunc praesertim, respondisse, quando quis damnũ pati velit. D. Mercurial. ibid.

Ex eo lib. cap. 18.

De varijs vini antiquorum temperaturis pulchra quaedã vide ibi. Et in princ°. dicit D. Mercurial. quod vinũ aquae primũ miscere caepit Staphylus Sitheni filius, ut scribit Plin.

Ex eod. lib. cap. 22. in fi.

De Poculis ex cornibus.

D. Mercurial. memorie mandauit uetustiores cornibus potare solitos, atq. inde natũ prouerb. κεράσαι. hoc est uinũ temperare: quod uerisimile quidem uidetur, tum quia rudes eorũ mores, tum fortasse quod putarent inde potandi maiorem securitatem accedere. Sic enim tradit Aelianus, Indorũ Reges asini Indici cornu bibere uoluisse, sperãtes a morbo epileptico, et uenenis se inde tutos euasuros. Et ibi q. in eod. cap. 22. D. Mercurialis pulchre, et late scribit de mensuris potus antiquorũ, et ordine eandem.

1°

De vita, et sorata.

¶ Itam Bart. in d. l. per. dicit q. illi lex. quod in studiorum uia publica, positum, et sorata inter sordida munera nō numerantur, et idcirco nemo excusatur ab eo. Concord. l. ad instructiones. C. de sac. sanc. eccl.

Fallit, si alicuius muneris publici uacatio sit specialiter concessa. l. cui muneris. ff. de uacat. mun. Et sic patet fallar Bart. in d. l. per. quia uia, et sorata ponuntur ut species differentes. Concord. l. per. c. ff. de via publ.

Et Bart. in d. l. per. dicit et utile ad statuti decens q. committens maleficium in sorata, poena duplici puniatur. Itam si accusatio dicat q. maleficium sit commissum in via, nō excludit poenam duplicem, quia attendenda sunt uerba legis. l. Praetor ait. §. hec aut actio. uers. sic. ff. de ui bon. rapt. Hiis Bart. in d. l. per. C. de priuil. Domus Aug. lib. 11°.

De igne. Ex lib. 2° bar. Zecha. Alex. Cap. 18.

Medici aduersus pestilentes morbos ita succurrere uidet flammam ingentem accedendo, quia aerem attenuet, attenuant autem rectius si odorata signauerant, qualia sunt Cypariss., Iuniper., et piceae. Acronem itaq. medicum Athenis ex eo fuisse celebrem memorant quod magne pestis tempore ignem accendere iussit iuxta aegrotos, unde nō paulos iuuit. Quod et fecisse Hyppocratē constat, cu Graeciam prope uniuersam peste uexatā crebris ignib. accensis liberauit, quod ab Acrone didicisse facile credi potest, ut refert Alex.m ibi in fine.

De Vijs Publicis urbis.

Bart. in l. p.a ff. de uia pub. et itine. pub. refic.
in princ. inquit, quod quandoque est deterius
uiam esse multum amplam. per d. l. 1. ibi, di
uiam, latiorem. In quo autem ista
deterioratio sit, si est magis ampla, co=
gitaditis: Tamen dico uobis. (inquit ibi Bart.)
quod ego uidi in quadam Ciuitate cum
ibi essent multae uiae amplae posita
fuit necessitas hominibus circumhabi=
tantibus occupandi, et restringendi eas.
Ratio, quia quando tumultus erat in
Ciuitate per uias latitudinem ciuitas red=
deratur debilior ad defendendum, et
hoc fuit in Ciuitate Caly. Haec Bart.
ibi. ubi subdit ibi. d. l. 1. Quod Strata
proprie dicitur uia matonata lapidibus uiuis
uel coctis. et inde uerit strata in ciuit.
et a Bartoli appellatur uia regalis, siue
consularis.

Ad supra manu nota, quod licet probetur longum
tempus populum iuisse per talem uiam
non dicitur per hoc probatum uiam esse publicam.
ut not. in l. 1. ff. de his qui deie. uel effunde.

Adde circa differentiam inter uiam, et stratam
id quod notabiliter inten. Bart. in l. pen. C. de
priuil. domus Aug. lib. XI.
Han

De Cardinalibus.

35. Oldra. in cons. 321. Thema tale est. etc. tenet
q(uod) Fres S(anc)ti Antonij Viennensis habentes privile-
gium a Sede Apostolica concessum q(uod) recipere
possint canonicam portionem pro equis
Caballis mortuorum, quod in locis dictorum fratrum
sepeliantur, tenet in quantum, q(uod) mortuo
Cardinali etc. sepulto in ecclesia Cathedrali
Fres ipsi recipere debeant canonicam portio-
nem. et idem dicit ... appone Caballa-
lium complectentur Cardinales tanquam curia-
les necessario assidue et alios, qui ipsam curiam
voluntarie comitantur, certe nemo redde
intelligens, cum proprie curiales dicantur
Curiae necessitudine alligatus. ut C. de Lex. et
mat. l. curiales. C. de epis. et cle. l. si qui
curialis. et C. de decurio. l. curiales. l. i. et
95. Idem est pro eisdem Fratribus in casu Card.
de quibus tenet idem Oldra. in cons. 24.
ad propositum. p. tot. ubi dicit q(uod) de omnibus
paramentis, et equis, qui cum funeribus Do.
Cardinalis portantur, et veniunt portio
canonica debetur. et dicit et casum
in c. in nostra. et. de sepult. ubi ponitur
speciale in hospitalariis in equis, et aliis
subsidium terre sancte: ergo in aliis tric. cum
relinquitur in oppositum ius commune et expressum alias Carpen. ibi inter nos. et ibi not. et Innoc.
in c. in nostra. et. de verb. sig. Oldrad.
2. Idem et tenet in eodem casu idem Oldra. in
cons. 293. p. tot. ubi in fi. dicit, quod nomine
obligationum ... equi, et omnia mobilia, et im-
mobilia. que dantur ecclesie sive in tertia, sive
extra continentur. c. ca. canonice ...

De Dextra et Sinistra Cœli.

Arist. in 2° de cœlo et mundo, quærit an cœlum habeat dextram, vel sinistram, et determinat q sic: Cum enim dextra sit principium motus, apparet q dextra orbis est oriens, sinistra vero est occidens, et sic s[ecundu]m hoc de necessitate oportet poni quod caput orbis sit in meridie, pedes vero in septentrione. ita Bart. in tract. de Insula. in verbo, q in uno latere, in fi. Capoll. in suo tract. de Imp. milit. eligen. [illegible] col. 180. — Bart. in d. in p° Princip° Originis dubitat Bart. in d. verbo, q in uno latere. nu. 9° arguit contra Doctores nostros, qui imagines Beatæ Mariæ in sigillis, et annulis, grossis argenteis imprimunt a dextra, et ad alt[eram] vero parte imagine Ducis. etc.

De oriente et occidente, vide quæ scripsi in tractatu de Hac[?]

De Domo.

Ezechiel. 46 cap. in fi. sic ait. Facies domus respiciebat ad orientem, aqua autem descendebat in latus templi dextrum ad meridiem. quem locum citat Bart. in d. Trac. de Insula. in verbo, q in uno latere. nu. 8° col. fi. col. 180 — q[?] [illegible]

De Civitate [an] Statuto auferente dominium alicui rei suae.

Civitas non potest statuto auferre alicui dominium rei suae. l. si privatus. ff. qui et a quib. l. optiones. §. si cui. ff. de pollicitat.

Contrarium est verum, quod tenetur in cap. [illegible] de iniuri. [illegible] procedendo [illegible] Civitas [illegible] statuto privavit cives, [illegible] actionibus suis.

Et [illegible] in his quae respiciunt administrationem bonorum suorum et quae totum tangunt utilitatem, Civitas liberam habet statuendi facultatem. l. i. et l. ambitiosa. ff. de decre. ab ord. facien. [illegible] in l. omnes populi in pr. q. ff. de iust. et iur.

Et quod Civitas possit, patet ex his quae [illegible] et domibus [illegible] sacerdotum scriptura.

Non obstat quod Civitas non possit alicui auferre dominium rei suae, quia verum est faciendo legem particularem contra certos, sed faciendo legem [generalem] potest. [illegible] §. si constat. ff. com. praed. l. [illegible] ff. [illegible] l. [illegible] §. [illegible] ff. ad municipa.

An autem Civitas teneatur ad pretium bonorum ipsis [illegible]? videtur quod sic [illegible] in d. l. [illegible] §. si constat. et in l. servi. et l. [illegible] C. pro quib. caus. servi liber. accip. Hinc dicimus quod Princeps, qui ex causa potest alteri auferre rem suam. l. item si verberatum. ff. de rei vendic. tenetur satisfacere domino de pretio rei ablatae. [illegible] in c. [illegible] Bal. in d. l. servi et in d. l. si verberatum. Ange. in l. [illegible] ff. de app. recip. et sequuntur communiter Doct. ut patet ex deductis [illegible] in [illegible] in [illegible] vers. [illegible] de constitutio.

Sed contrarium est verius [illegible] cura carnis. ff. de off. Praef. urbis.

De Clericis ad muros refectionem Obligatis.

Clerici ad muros, et portarum instructionem tenentur. l. ad instructionem. C. de sac. sanc. eccl. ea ratione, quia etiam de ipsorum clericorum interesse agitur, q. Civitas muris cincta ab oppressionibus, et hostium incursionibus tueatur. Et licet Panor. in c. non minus. de imm. eccle. voluerit d. l. ad instructionem. esse correctam. Tamen com. omnis opinio est contra ipsum: et contrarium tenent Bar. Cy. Bal. et communiter alii in d. c. non minus. Bal. cons. 312. et d. ibi in caso, l.o 3.o et Capol. in tract. servitutum. urb. praed. cap. ult. Jas. in l. rust. R. ca. de servit. urb. praed. cap. ult. Jas. in l. placet. C. de sac. sanc. eccl. post Saly. ibi. Alex. cons. 63. ubi est hoc discusso. col. 7.a lib. 2.o Corne. cons. 72. in hac. lib. 4.o Guido Pape decis. 78. ubi attestatur sic fuisse observatum suo tempore. quo vigebat guerra inter Delphinum et Ducem Sabaudiae.

Quod de clericis, ut supra dictum est, procedit dummodo autem ordinarii ecclesiastici ad talia onera compellantur, quia notum est, q. Laici nullam conditionem habent in clericos. l. certa stat. Alarg. de consti. et c. ex diligenti. de for. compe. Et ita tenent Panor. et alii in d. c. non minus. Jas. in d. l. placet. Bal. et alii in d. l. ad instructionem. et ref. ac cons. Ripa in tract. de peste. cap. de remed. ~~praeservat~~ ad conservan. sanitatem: num: 235. fol. 61. #

---

de offic. Praefect. regim. ita tenet Ripa in d. cap. de remedi. ad curan. pestem: num: 49. 4. Hot ...

#

De Bobus rusticorum.

Boves, aratra, et cetera instrumenta agrorum non possunt etiam pro executione rei iudicatae pignorari. l. executores. C. quae res pign. obl. poss. et licet ille tex. videatur solum loqui de bobus, et instrumentis agrorum tributariorum, ne soluti tributi retardentur. Tamen in glos. Bar. et Com. procedere. Bald. ibi. idem dicit Wesp. et si praedia non sint tributaria, quia licet cessat ratio solutionis tributorum, militat tamen alia ratio, scilicet ne sterilitas fructuum damno sit Reipublicae agr. l. 1. §. de opere. ff. de pig. plu. arcer.

¶ Sed quid si rusticus in bonis nihil aliud haberet quam boves, et aratra? Glos. ibi resp. tunc ea pignorari posse, ex tex. in §. superdicta. C. de exec. rei iud. Sed Cy. Pet. et Albe. de Rosa: ibi tenent contrarium nisi una cum praedio capiantur. Quae opinio possit procedere si praedium esset ipsius rustici. Sed si non haberet nisi boves, et instrumenta ut in Italia, ubi massarii sunt pauperes, tunc puto opinionem glo. praevalere. Et sic videsis boves, et instrumenta fundi capi non posse pro pignore praetorio, vel iudiciali.

¶ Sed an possit ex conventione pignori tradi? Glos. in l. pignor. C. eod. tenet quod sic. Contrarium tenent Cy. post. Pet. et Albe. eorundem concludentes esse in istis ad valere pignus conventionale ex tex. in d. l. executores. in verb. aut creditor. Procedendo quod glo. idem volunt licet Doct. aliter eam referant, et ita eam intelle- ximus. Idem dicitur alleg. tex. in Auth. ut nullum creditorem agricolae ita tenet Rosa in trac. de peste. cap. de remed. preser. cont. peste. num. 221. 222. 223. ubi dicit quod qui boves, aut agri instrumenta aliquid videtur cepit, invaserit, abstulerit in quadruplum teneatur rustico, notam infamiae ipso iure incurrat, et nihilominus arbitrio iudicis mulctari possit. Auth. agricultores. C. quae corpore unde sumitur. C. quae res pig. oblig. poss. Hec et alia de rusticis, et eorum favore vide.

De Pauperibus ab urbe expellendis.

Mendicantes validi et nulla invaliditate pesse, vel cum expellendi sunt, vel ad aliquod publicum ministerium exercendum cogendi, puta ad purgandas plateas, vias publicas. §. si vero. Auth. de questore. [illegible] et si sine causa eijci possint, quod magis tempore carestiae, et pestis, cum domesticis succurrendum sit q[uam] forensibus. cap. non ut [illegible] 86. dist. l. 2 preses. C. de servi. et aq. sant. 86 dist. l. 2 preses. C. de servi. et aq.

Ro. aut pater videtur quare et sine causa expelli possint, quia cum valeant sibi providere victum quaerere non est meritorio: piam ad non indebite petentibus eleemosynam facere. c. non oves. 1. q. 1.

Et an et filius, qui potest ex industria victum quaerere, non est a patre alendus. l. 2 quis a liberis. §. sed si filius. ff. de lib. agnosc. Haec Ripa. in trac. de peste. cap. de remed. praeser. cont. pest. nu. 161. et seqq.

De Peregrinis.

Sueto. in Augusto inquit, splendidissimum, Graeciaeque provinciae Principem, verum Latini sermonis ignarum non solum albo iudicum erasit, sed etiam in peregrinitatem redegit. quem locum Sueto. citat Oras. in suis Miscella. Iuris civi. lib. 4. cap. 6.

(De Ci... 1995.

De Ciuitate liberis replenda.

Reip. interest ciuitatem repleri liberis. l. legitimis. ff. 2a ad S. C. d. indic. vidui. toll. vel liberis. l. a' seruitute; et sic a' contrario non interest Reip. ciuitatem ee repletā seruis. et bastardis.

Sed in contrarium facit, quia seruitus inducta fuit pp bonum publicum. ut dat glos. in l. ius pluribus. ff. d. iust. et iur.

Soto est duplex. Po. respt. q licet interest q in Ciuitate sint spurij, et serui, non tamen tantum interest q sint liberi et legitimi: quam responsio ... ex illo uerbo. Maxime.

Vel 2o. respt. et ista uerior, licet non sit damnosum Reip. q in Ciuitate sint aliq serui, vel bastardi, non tm interest Reip. Ciuitate talibus repleri hominibus, quia adultera, et seruilis generatio semp fuit perniciosa.

De generatione seruili probt. ex illo textu et ciuili bello, quo Italia pene tota vastata est.

De spurijs probt. in cap. si gens Anglor. 56. dist. ubi dicit q ex tali adultera generatione non nascuntur nisi populi degeneres, ignobiles et libidine fluentes, qui non sunt in bello fortes, nec in fide stabiles, nec in moribus ... et aliqui quidem boni, fideles et doctrine et ... illud est de raro contingentibus. ut ... de heredibus ab mulieribus. §. q a nem. Auth. ut ... probis. matr. ... Tlt. sic Concto

Reip. interest Ciuitate repleri liberis. et legitimis hominibus. quam Conclusionem sic firmat Ripa in l. pa. nu. 19. ff. sol. mat. et ibid. nu. 20.

Ampliat d. ... et in pauperibus hominibus, sine quibus perfecta non est Resp. l. 2a. ff. d. ... Subdes tn ibid. nu. 19. magis interest q sit repleta diuitibus. §. cogitatio Auth. ut iudic. sine quo quo suffrag ...

idem Ripa in tract. d peste. cap. remed. preseruat. cat. peste. nu. 184.

1

N.° Et ista faciunt ad quaestionem. Decreto dante immu-
nitatem per x. annos omnibus venientibus habi-
tare Civitatem an renunciari possit. ‡
Premissa faciunt quod non, quia est inductum favore
publ.co principatus, cui renunciari non potest.
l. ius publicum ff. de pact. c. si diligenti. de
foro compe. et ita dicit Dam. in l. si quis
procur. in 2.° mem. dub. ff. de fideiussori. Potre.
in flor. in l. 2.a C. de agric. et cens. l.° 2.°
Alex. in d. l. j. et cons. 4. l.° 4.°
Ripa in d. l. j. nu. 21. credit verum, saltem
quod antequam forensis veniat ad habitandum, sed
postquam forensis venit, credit quod si nolit
potuit se oneribus civitatis alligare. l. j. et
2.a C. de his qui sponte mune. subc. l.° x.°
Et si diceres quod adhuc militat vis decreti, ut
Civitas abundet hominibus; Resp.t Ripa ibid.
quod immunitas data fuit ea ratione, ut venirent, non ea
ratione, ut non discederent: nec tamen interest si renun-
cient postquam venerint, quam si renunciant ante
adventum, cum domicilium non ita transferatur
Haec Ripa ibid. Cuius tamen rationem ego forte
impugnari posse contendam. ‡ ‡ ‡

De Muliere praegnante
uteri tumore celante. ‡

Plutarc. in fi. eius libri, qui inscribitur
Eroticos ref. Sabini Romani uxorem
cum utero gereret, atque alia mulieres
secum lavarentur, eo unguento, quo
[illegible] et aureas comas reddebant,
universum corpus ab utero [illegible]
ut est Alexan. Van. lectio. 4. 4.° cap. 13

De Herede et Legatarijs.

Haeres praeferendus est legatarijs pro Trebell.a 4.a Ripa in l. cum haeredes. §. si is qui quadringenta. nu: 4°. ff. ad S. C. Trebell. q. dicit id nemo esse ter. in l. Marcellus ff. eod. tit.° q. nota. #

De Valore rei. Site.

Qualitate loci rei site, unde res minus valet, ut si sit propter flumen ff periculum corrosionis, vel si sit in montibus casuali suppositis. sic gl. Bart. et alios in l. 2a res. uxoris. ff. C. de rescin. vendit. et ref. et seq.ter Ripa in l. cum heredes. §. filiorum. nu: 28. ff. ad S. C. Trebell. et ibi nota q. ibi post columnam coronat pulchre nota q. l. 2a #

Fol. 129.

De Mediolano.

Rex Romanorum debet coronari corona in Mediolano in Ecclesia Divi Ambrosij. ~~cap. ut periculum §. porro. de elect. in 6°~~ # Ripa in tract. de peste. cap. 2°. de privileg. contrac. causa pestis. nu: 170. #

De Collectis occasione murorum.

Forensis tenetur etiam ad collectas pro constructione murorum, pontium, et viarum. ut voluit Saly. in l. neminem. C. de sac. sanct. eccles. Alex. in cons. 68. col. 4a col. 7°. Guid. Pape quest. 7a. et refert, ac seq.r Gabriel. in commu. conclus. lib. 6°. concl. 2a. de iure immun. nu: 4°. Ampliat. 2a. et ibi in seqq. nu: de immunit. vide.

De Scolaris Judice recipiendis.

Lex munera publicis ad attenditur et parvit, ut pro uno pari fautorum, vel pro duabus specialiter malua dica: arg. l. fin. ff. de cod. et dens[...], Juris et talibus rectore ad attenditur animus, ita inter S[...] nadit Bal. in l. solet. §. ad nem. nu: 2° ff. de offic. Procons. et legam.

De scolare introducente meretrices.

Scolaris qui introducit meretricem in domo cu[m] potest expelli de societate. sum ff. in l. cu[m] ... ad ato. ff. de usu. et habit. t Quod verum ... est, si introducat frequenter, secus si ... in carnis privio. sum Ludo. Bolognes. in Auth. habita. in sec. char. C. ne fil. pro patre. quem ref. et sequitur Ripa in l. 1. nu: 136 ff. sol. mat. fol. 13° et nota.

De Potentia Regis Francorum.

Contra vexilla invictissimi Regis Francorum nemo debet sibi honorem presumere. teste Bal. cons. 217. Ego puto quod ad iniusta ... lib. 8° quem ref. Ripa in tract. ... de Regis. cap. 2° de privil. contrac. ca[m]pestri. nu: 106. fol. 43.

De Peregrinis et Peregrinitate.

Proximum crimini ambitus est crimen de peregrinitate, q(uod) est, quis se civem Romanum mentiretur, ut prerogativis civium uti posset. nam sicut ambitio honorum punitur, ita et ambitio civilitatis punitur.

De Peregrinitate vide pulchra, et satis digna apud Decian. in Tract. Crim. in Cap. 21. De Peregrinitate. q(uae) est. To. 2º.

Et Nota ibi nu. 17. q(uod) omnes peregrini apud Romanos dicebantur, qui cives Romani non forent. l. sed et si §. solemnus ff. de hered. instit.

De Moneta et officiis monetae cudendae.

Argirocopi qui officium [illegible] accipiunt [illegible] Romani officinas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in [illegible] legimus apud [illegible] ff. l. 1. [illegible] ex leg. [illegible] De Cian. in Tract. Crim. cap. 24. de [illegible] et [illegible] [illegible] criminis [illegible] falsae monetae. nu. 4º. Tom. 2º. fol. 148. [illegible]

De Natali solo.

C. Lectorius adolescens patricij generis in deprecanda graviore adulterij pœna praeter aetatem, atque natales hoc quoque Patribus conscriptis allegavit se esse possessorem, ac velut aedituum soli, quod primum Divus Augustus nascens attigisset. Suet. in August. cap. 5°.

De Episcopo Civitatis.

Episcopus de esse Civitatis an requiratur. vide
Bald. in l. si quis aliquam. nu. 2° ff. de off. procons.
et leg. et hinc vide disputat more suo, sed demum
dicit quod sec. comm. usum loquendi oppida, quae numquam ha=
bentes epm non dicuntur civitates et excellentia,
et quod dr., et signum potissimum excellentiae est habere
sedem episcopalem: et sic summus Pont. pro maiori orna[mento]
concedit oppidis hanc dignitatem ut Papa Urb. V.
Montisflasconi quod de oppido simplici in Civitatem
erexit. Per praed. faciunt ad quaestionem, si concesse:
enim repressaliae contra omnes cives Tuscos non intell.
liguntur natis de oppido Pratonii, vel Sancti Mi=
niatis, quia non habent episcopos. Bal. ibid. et
notat adeo taliter sumptae scilicet contra illos,
qui orti in opidis dicuntur cives. Bal. ibid.

fol. 59.

De Tiberio Caesare.
de tempore mortis Christi

Tib. Caes. vicesimo tertio Imperij anno, et suae
aetatis octavo, ac septuagesimo, cum quinque
ante annis ad viij. Cal. Aprilis Christus opt.
Max. ortus, deus, et Servator noster iniquiss.a
Iudaeorum, sed tamen universo orbe salutari con-
iuratione cruci affixus esset. ex Joseph. lib.
18 Antiq. Judaic. cap. 6.o Aut, si Tertulliano
credimus, octo circiter annis C. Rubellio Gemino,
et C. Fusio Gemino Coss. qui fuit annus conditae
urbis Romae 781. [Sed certe magis placet
superior computatio, ut Jesus Christus videlicet
ad passionem venerit anno Tiberij xviij. (18.) tum ex
prophetijs, quae eius adventum praenunciarunt, tum
in Phlegontis et aliorum ethnicorum commentarijs scriptum
reperiatur (Euseb. authore) ingentem eo tempore
factam solis defectionem, ita ut diei hora sexta
in tenebrosam noctem verteretur. Bithinia terrae
motu concussa, et in urbe Nicaena aedes plurimas
Hor. de Terrae motu | subversas. Euseb. Caesarien. lib. 1.o de histo. eccles.
quae universa ijs mire congruunt, quae in passione
Jesu Christi redemptoris nostri accidisse manifestum
est, et unicuique christiano plane persuasum.
Ad quod nec illud praetereundum venit, cum
Tiberio Principi a Pontio Pilato de Christi di-
vinitate relatum esset, Caesarem ipsum hoc ad
senatum retulisse cum praerogativa ut Tertullianus
ait sui suffragij. At a Senatu eam rem minus
probatam. Tertullianus in Apologet. contra Gentiles.
Crinit. lib. 13. cap. 3.o et vid. ac seq.r Coras. in l. Post-
hunc maximam nu: pen. et ult.o ff. de orig. iur. in suis commentarijs.

De Templo.

Adeo exposum fuit Deo homicidium, ut licet pre-
dilectum haberet Regem, cum Deo diceret, inveni
David filium Jesse virum secundum cor meum,
qui faciet omnes voluntates meas. ut hr
et refert Isaias ij. et refert actuum
Psal. 88. et Isaiæ ij. et refert actuum
23. Attamen noluit, ut is sibi
templum ædificaret, quia erat vir
sanguinum, quia s. adult.ª et homici-
dium Uriæ comiserat. ut hr 2º Pa-
ralipo. cap. 17. quæ referuntur
in c. 2º p. q. 7. et gl. in c. sicut.
s. Alb. in gl. in ver. consilium — C.
s. homicid. ac ref. dominus meus
Decia. in suo Tract. Crim. cap.
17. de homicidio et eius atrocitate.
num. 9. tom. 2º fol. 274. #

De Templis.

Hæreticum est credere quod Templa in Ecclesia Dei
non possint, neque ædificanda, ut Valdenses
profitebantur contra quos Alphons. de Castro
de Hæret. in ver. Templa. Hæres. ac seq.
Dominus meus Decia. in Tract. Crim. Cap. 17.
Hæresum Christianorum species, specie, seu
cum conuchinorum in fi. Tom. pº fol. 290. #
De Hac origine Templorum vide Polyd. Virg. de invent. Rer.
lib. 1º cap. 6º fol. 308. hº et seq. et fol. 184. #
Adde Panicarol. disertiss. divini olim verbi preconem,
et mox Episcopum Afferse in pretiosis eius sermonibus nup
editis fol. mihi 20. hº et 21. #

De Tuenda, et seruanda
noua urbe condita
Consil. expediss.

Post absolutam nouam urbem ego praeter
alias opinor praesentaneum ipsius
urbis tuendae, ac conseruandae
consilium fore, si Princeps urbis
conditor duo haec habeat peg.
lipua, nempe ceruical, et sub-
podium, seu regium Persarum Regum.
Porro Chares Mitylenaeus in ijs,
quae de Alex.^ri rebus gestis
scripsit commentarijs habuisse,
inquit, Persarum Reges adeo
quidem [illegible], in quo [illegible]
lectuli, quinque clinia [illegible]icula,
in quo quinque millia auri talenta
semper seposita iacebant. Hinc Regis,
inquit, ceruical appellabatur.
Ad pedes autem identidem triclinij
erat cubiculum, quod subpodium
regium uocabatur, tria argenti
millia in se continens talenta. Hoc
ex Leonic. Tomaei in ma[illegible]
Histo. lib. 9.° cap. 94. de Persarum
Regis multitudine. etc. fol. 199.

Huic
de uidetur
illud uul-
gatum
Pecunia
est belli
neruus.

Civitas est triplex.

1° Quaedam nominantur Civitates Metropolitanae, in quibus sunt Praelati, et praeest Praetor, hodie Reges, in Curia Regni, ad quos app[ellatur].
Alia est Civitas magna, in qua est forum causarum meri et mixti imperii.
Alia est Civitas communis, in qua est forum causarum [illegible] descendens Civitatis [illegible] decessit [illegible] l. [illegible] non habeat Episcopum, licet locus non habeat Episcopum, vel sit Civitas privata Episcopo, tamen Civitas remanet [illegible] causarum secularium, idem [illegible] Civitas app[ellatur] quae autem venit in usu, ut Civitas app[ellatur] quae habet Episcopum, quia Episcopi non [illegible] ordinari nisi in illis locis, in quibus antiquitus erat nomen Civitatis. cap. p° dist. 80. Bart. in [illegible] Civ. Metrop. [illegible] l[ib]. [illegible] M
Bart. in Tract. de Insula in verb. ista figura habet [illegible] solo in Ripa [illegible] [illegible] [illegible] quid sit castrum et quid villa et unde sint ita app[ellata].

2° Quomodo cognoscatur Civitas vel villa, de quo [illegible] [illegible] Civitas [illegible] [illegible] 1° 6[illegible] in Novel.
Tu clarius, et brevius dic licet in usu non Civitates appellantur quae hinc Episcopum, tamen antequam Episcopi essent, erant app[ellatae] Civitates [illegible] dominatione [illegible] [illegible] quae tunc erant ut 80. dist. capitulus et loca etc. [illegible] dico igitur, proprie dicitur Civitas omnis locus, in quo exercetur iurisdictio illa, quae competit [illegible] Civitatum, de qua dicitur in Auth. de defens. Civit. [illegible] iurisdictionem [illegible]
Nota quod triplex est Civitas, Quaedam [illegible] [illegible]

De Templo in nova urbe
primo struendo.

Civitatis Venetæ prima eius fund.ta a sacræ ædis consecratione cæpit [illegible] ut testatur Egnat. de exempl. illustr. viro. lib. p.o cap. p.o de Venetæ [illegible] prima urbis origine. et addit primum fas esse credere urbem illam nullum sortiri exordium potuisse. cum, vel Platone teste, nulla civitas aut prospere constitui sine favore numinis possit, aut con: stituta feliciter administrari queat. Egnat. ibid.

Heretici cond. possit ut construi faciant ecclias, induant pauperes, vel alia opera pia faciat. ut in Auth. de eccles. ti. §. si quis ædificationé. et ita intelligendus tex. in cap. accusatus. §. si vero pro his. in 6.o et Zanch. de heret. cap. 20. nu: 2.o et ref. ac seq. Quid meus Decia. in Trac. Crim. lib. 5.o cap. 44. de penis bona respicienti. nu: 30. To. p.o

In domo heretici destructa aliquid erigitur columna denotans causa. Simanc. in Enchirid. tit: 67. nu: 14.
Licet Civitas heretica destrui ab ipsis per refectionis ut inter [illegible] Aloysii Decianus. cap. 13. et Alachas. 1. c. 3. et c. si audieris. 23. q. 5.a ref. et seq. Decia. d. cap. 44. nu: 19. in fi. et cap. 50. in fi. eo. Tom. p.o Decia: To. p.o

De situ variorum locorum.

ORibasius in Collecta suis lib. 9°
Cap. XI°. quem refert Stobae. serm. 99.
ita scribit. Loca sublimia saluberrima
Aerea Montosa) sunt, cum aer in eis non sit permanens,
sed perflatur, et a ventis continenter
exagitetur: cumque recte perspirentur,
omnibus thoracis affectionibus existunt
accommodata, et capiti laboranti, et grauius
sensum instis conuenient. at loca
P. ani.) humilia antedictis non sunt idonea: iis
vero quique halitum difficulter gerunt, qui in syn-
copas cadunt, et senibus magis quam
sublimia apta sunt. Loca vero mari-
Medi-terranea) tima hydropicis, et quibus quisque ex fluxio
molesta est, accommodata sunt. Itemque vel
Mariti-ma.) detergendum, aut calfaciendum, aut aperien-
dum est conueniunt, sed prosunt etiam
omnibus iis qui neruorum, et articulorum
doloribus torquentur: Jam deprauatis quoque
appetitibus prosunt. Mediterranea sunt ubi
Ne. Medi-terra.) maritimis frigidiora, ceterum ad morbos
acutos si neque palustria, neque caua fuerint,
sunt maritimis accommodatiora, sed ad morbos
diuturnos ineptiora: stagnantia cum semper
sunt in uitio, tum vero aestate sunt pesti-
Loca Petrosa) lentia. petrosa aestate quidem suffocant, hyeme
vero molesta frigora faciunt, neque tamen
sanitati accommodant. Quae vero sunt prope
Not. flumina) flumina frigida, ac inaequalia existunt
solis atrophia et humiditate laborantibus
Not. ex multis) accommodata. His et peiora habitur humiliora,
Vide Lib. 3°. leg. 6°. quoniam.

De Ciuitate a Principe noiata.

~~Si Princeps nominat aliquam Ciuitatem, satis probatur q̄ sit Ciuitas. ut trad. Bart. et alii ceteri in l. j. C. de metrop. Beryt. lib. xj. et in extrauag. qui sint rebelles. in vero Compendiaui. et [illegible] ac sequentibus [illegible] in [illegible] 93 [illegible] fol. 291. v°~~

De Vicis. et Vijs.

Hinc Nero Claudius [illegible] Romae incedi [illegible] [illegible] tute ueterum [illegible] angustiis flexuosis uicos. Teste Suet. in eius vita cap. mihi 38. fol. 345.

Vicorum et angiportuum tortuosos flexus et [illegible] remouere debemus, ut vijs ad lineam undique directis, et recentes semper auras domus admitterent, et nostros flatibus quasi liberius perflabentibus, tum solis [illegible] lenirentur, tum vero ad [illegible] [illegible] corpora nullo morbum nostri habitus haberent.

De Vicis.

Hinc [illegible] vicinus dr̄ a vico, [illegible]

De Vicis et Ciuit. vide plura apud Jas. in d. §. vicis. [illegible] fol. lxi.

Vicis legari potest sicut et Ciuitatibus. l. si heres. §. vicis. ff. de leg. j°.

Et vici uniuersitas ita est approbata sicut uniuersitas Ciuitatis, alias non posset ei relinqui. l. collegium. C. de hered. instit. [illegible] not. in l. j. C. de sacr. sanc. eccl. [illegible] uniuersitas unius Burgi dr̄ approbata sicut uniuersitas vici, aut ville l. pen. C. de fun. Reip. l. x°. et Bart. in d. §. vicis. in fi. et Jas. ibid. in princ.

Hinc infertur q̄ Burgus est approbata consuetudo. [illegible] [illegible] potest facere [illegible] [illegible] [illegible] ad secunda [illegible], ac [illegible] [illegible] [illegible], et licite ad eis exigere [illegible] quam [illegible] [illegible] licet de iure communi.

De Reip. noie.

Municipes, et aliae civitates, excepta Romana,
loco privatorum habentur. ut est tex. in l. eum qui
nechyal. ff. de verb. sig. qui tex. procedit
stricte capiendo. Alias et ceterae civita:
tes, et municipia et villae veniunt app.e Reip. ut est
glo. in l. fi. et ibi Bart. et alii. C. de sac.
sanc. eccl. ¶ Et propterea tenet Bart. in l. fi.
C. de sacr. cens. vel relig. quod privilegium illius legis
fi. habeat locum in qualibet civitate, municipio,
et villa, quod est bene notabile, et sequuntur
Saly. et Paul. de Cast. ibi in aliis concord.
Erg. municipes habeant etiam Remp. tex.
est in l. sed et hi qui. §. p.o ff. de pub. et
in l. sed etsi imaginem §. p.o ff.
nechy. et in l. eum qui. C. de fund. Reip.
de furt. et in l. si domus. §.
l.o e.o rcf. et seqq. Jas. in
si fundus. nu: 29. ff. de Leg. p.o ff.

~~de mattinatis faciendis~~

Contra illos, qui faciunt mattinatas mulieribus bigamis
ad secunda transeuntibus potest agi iniuriarum.
Pich. in l. pacta quae contra. C. de pact. allegat
Ang. in l. item apud Labeonem. §. meminisse. ff.
de iniur. ¶ Item est et Padue consuetudo
antiquissima, et longo tempore a maioribus
observata, quod quotiescumque quis transiverit ad secunda
vota cum vidua per ipsum, vel vicinos in loco ubi
vir habitat in utriusque contumeliam capi et spici
ut asinum conscendat, manuque caudam teneat, et
per urbem ita ut ab omnibus exhibitus
plaudendo, et clamando deridear, et hoc quasi signum incon
tinentiae est. c. proposuisti. 82. dist. Abb. in rubr.
de bigamis. in princ.o ¶ Sed eadem consuetud. Paduae

Asinina ce
bedeus ad
parvum prod.
dio, seu gra,
prout cum
qualitas pa=
tiuntur, et vi=
cinos plebe:
iis numi=
nus, redimi
potest. ita
haec consuet.
omnis
mens Alat.
in festivo
eius.
76. f.
tot.

~~De Boue. Cui saepius [illegible] antiquitus bos pro seruo habebatur. [illegible] sit domus in primis uxorque et taurus arator.~~

De Ritu solemni in condenda urbe recepto. vide supra Cap. 4. m

De Bobus Siculorum in Foro Boario Romae erecto, uide Cornel. Tacit. in suis Annal. Lib. 12.° Fol. 232.°

Nota =

De Boue, et uacca in [illegible]

Praecipuum diuitijs uetustis temporibus genus nimium studium luculenta habere equos et boum pecuaria. Itaque praeterquam quod Iphicli boues Heleus cepe- rit: Herculi etiam imperauit Eurys- theus, ut ex Hispania boues quas Geri- onia ibi speciosas esse compererat, adse adigeret. Sed eiusdem pecoris mira fuisse incensum cupiditate Erycem in Sicilia, ex eo constat, quod cum in lucta certamen cum Hercule de- scendisset. Hinc Herculis boues, illinc Erycis regnum praemia uictori proposita fuerunt. Testatur et in Iliade reliquit Homerus Iphidamantem Antenoris filium boues centum sponsalitium munus socero suo dedisse, quae omnia satis perspicuo argumento sunt, bobus in primis priscos illos homines delectatos. Pausan. in Messen. seu lib. 4.° Fol. 527.

De Boue Atheniensium nummo, et diuersis signi- ficatione. vide supra Cap. 4.° Fol. 71.

Not. In foro boario urbis Romae aereum tauri simulacrum erat, quia id genus animalium aratro subditur sulcus designandi oppidi caput, ut magnam Herculis aram amplecteretur. ita inquit Cornel. Tacit. Annal. l.° 12.° Fol. 232.°

Et Hotom. in Cornel. ait Romae urbe sub nomine oppidi [illegible] [illegible] condo.

De Bob. in dotem uxori solitis apud Germanos vide Cornel. Tacit. de morib. Germa. Fol. ....

Not. ex lege 44. a Ser. Senatus Veneti de anno 1491. 20. Oct. latam pro aliquo debito publico, uel priuato non possunt intromitti et accipi pro pignore animalia bouina a laborerio, currus, falces, uomeres, et alia omnia instrumenta pertinentia ad agriculturam. [illegible] ita suadet [illegible] lex Parlamenti P. [illegible] Julij [illegible] concepta a Senatu Veneto. Quod et tradit [illegible] [illegible] in spec. [illegible] Assan. Clemens in Tract. de Pat. [illegible] Fol. 43.

De ... loci ... pascuis
ex ... publicis

Pascua censentur eius universitatis in quorum pertinentijs sita sunt, non autem omnibus loci aut iurisdictionis ... Castr. in cons. 377. licet videro col. 2ª pr. ... nec ... praeterea l. pr. ... cons. 86 ... addebat praefatos col. 2ª l. pr. quem ... seqt. Franch. in cons. ... ... cum addo. ... Corne. in cons. 24 ... nu. 10 ... 2º.

Iurisdictio! unius ... quidem pascentur ... ... in cap. ad ... ... de ...

Exemplo militis alicuius ... ... qui ... ... communi civium usui utilitate ... ... de servit. rust. praed. ... tamen opinio reprehendit ... quod cap. 77 ... ... qui tenet iurisdictionem dominum non posse ... publicis in pascuis immittere animalia, quam unus ex accolis. At ... loci ... de ... pascua publica ... universitatis est, intra cuius territorium ... ... reperiuntur. ita ... D. Rufe. ... in cons. 19 ... nu. 98. 99. 100.

Nota q. dnus ... ... pascua ... ... de ... cap. 60 nu. 13. et 14. ... fol. 6º ... vide.

pagª mihi: 185. pº

De Noctua Atheniensium moneta.

Noctua erat cusa in Atheniensium moneta. Hinc in sordidos magistratus, sive iudices ... illud dictum iactatum, Noctua illi assedit, idest pec.ª et sordium consilio sententiam protulit, quia noctua esset cusa in Atheniensium moneta. ita ref. ... Decia. in ... Trac. Crim. cap. 33. nu. 1. To. 2º ubi nullum allegat authorem.

De Ciuitate Platonis.

Socrates apud Platonem in libris de Rep. ciuitate, quam finxit omnibus quibus beatam, atque uniuersam Ciuitatem in tres partes diuisit: Alijs n. Reip. gubernacula tradidit, alios ad eius custodiam armis instruxit, alios postremo statuit uel terram colere, uel in arte quapiam fabrili exercere. &

De [illegible] Undas. et Stunco.

Situ uariorum locorum.

Quoniam non solum aerem prauum, sed et fructus deteriores reddunt, stomachum corrumpunt, uiscera indurant, malos habitus cachochymias, et hydropas pariunt; praeterea quae metallis propinqua sunt,

Not. Metalla.

mala itidem existimantur, siquidem sicca sunt, et suffocatiua: quae uero in sud[illegible] sicca sunt, et suffocatiua: quae uero in sud- tema sunt, si boni succi fuerint, siccio- ribus affectionibus apta censentur; argil- losa uero robur dissoluunt, cum exhalati- onem habeant, in qua exsoluendi uis insit:

Not. Argillosa.

nitrosa maiore exsiccandi ui, quam quae nunc diximus sunt praedita; nigra uero omnibus bonitate longe praestant. Haec ex Merc. Var. Lectio. lib. 3o cap. po.

Not. Nitrosa.

Nigra.

De Militibus exteris eligendis.

Milites in castris, nisi Romanos cives, vel Latini nominis, levium tamen ar[morum] auxiliares externos, sacramento Romani adigere soliti fuere.

Contra vero [illegible] consilium fuit. [illegible] ut civibus supplere milites. sed ut optimos equos è longinquo quaesitos ferre [illegible]

Idem apud Alexandrinos vetusto more servatum esse, ut nullos milites nisi peregrinos militiae admittat.

Proditum memoriae est, in foedere, quod cum Romanis et Antiocho ictum est, cavere, ne milites sub ditione populi Romani conducere, aut voluntarios habere liceret. Alex. ab Alex. Genial. Dier. lib. 1º cap. xx. In qua aetate milites apud Romanos legi consueverint. et quae fuerit disciplina militaris. quibusdam [illegible] [illegible] fol. 78. [illegible] et fol. 79.

De Ludis equorum cursus.

Romulus, praeter ludos consuales. Marti quoque in Martio campo ludos instituit, quos ab equorum cursu, Equiria nuncupauit: qui, si quando alluuione Tyberis inundasset campum, in Celio monte, ubi Martialis campus erat, celebrabantur. Quod quidem equiria singulis annis xvj. Kal. Maias in circo Maximo celebrant, qui dies Cerealibus in [illegible] erat, in quibus post equos, uulpes [illegible] alligatae accensa flamma [illegible]. Alex. ab Alex. Genial. dier. lib. 5o cap. 25. fol. 816. no. et 817.

De Athenarum urbe oppido uocato.

Cice. lib. 9o epist. Attico scribens epist. 7a Athenas oppidum appellat. his uerbis.

"Quod si auderem, Athenas peterem, sane ita cadebat, ut uellem. nunc et nostri hostes ibi sunt, et te non habemus: et uereor ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non satis abesse. etc. [illegible] 98. [illegible]

Etsi quis neget Athenas urbem fuisse amplissimam et belli, pacisque artibus inter celeberrimas, sine Graeciae urbes primariam, [illegible] principem, Athenas dicunt [illegible] [illegible] [illegible] Graeciam Graeciae [illegible] [illegible] [illegible] Thucydides [illegible] dixit. [illegible] Liuii Deca. 5. lib. [illegible] [illegible] M. Popilius Consul Romam rediit [illegible] [illegible] M. Ant. Maioris in suo libello [illegible] Senatu Romano cap. xvi. De loco habendi Senatus. fol. 75. [illegible]

Verum urbis Romanae
multa maior laus quam quae a nobilibus Graecorum
nata authoribus est, qui
orbis epitomen
dixit esse Romam.

De Roma oppido
vocato.

Et de legatis hostium.

Lazius Reip. Rom. lib. 1. cap. 1.

Legati hostium in urbem non admitte-
bantur, sed eis extra urbem hospitium et senatus extra
urbem dabatur. Livius lib. xxx. de Carthag.
... legatis loquens.
... uenientes in urbem ingredi, hospitium
... in villa publica, senatus ad aedem Bellonae
datus est. Idem lib. xxx...
Eodem tempore legati ad Regem Persea
venerunt. Eos in oppidum intromitti non
placuit, cum iam bellum Regi eorum
et Macedonibus et senatus decrevisset
et populus iussisset.
Philostratus in libro quem inscripsit
de senatu habendo.
Templum Senaculi circa aedem Bellonae
fuisse memoriae proditur, in quo certe
rarum nationum legatis, quos in urbem
admittere nolebant, senatus dabatur,
ita refert Joannes Lazius Zamoscius
de senatu Romano lib. 2°
fol. 62. n°. # Hospitium, id est locus publicus, ubi hospites
excipiebantur. Alex. ab Alex. lib. 1 ...

Nota quod variis in templis congregari senatus consueverit,
ut in Capitolio. Cicero pro P. Sylla. In aede Jovis
Statoris. Idem in Catilinam maiore. In aede Castoris.
Idem in ... In aede Concordiae.
Idem in Philippicis. In aede Telluris.
... In aede Bellonae.
et in aede ... Item in aede Bellonae
extra urbem senatus cogebatur, cum de triumpho aliquo esset
agendum, aut cum externarum gentium legati essent audiendi, quos in urbem
= # ...

In Laur. Valla
Belia in Elegantia lib. 1° cap. 5° ...
Valla dicit ...
... in ... ... quidam
Italiam ... alienam
imponere ... vocem
... de ... oppidum ...

Verum ... Iurisconsultus ... qui ... in l. pupillus ff. de verb. sign. ... oppidum ... Valla ... relatione ... lib. 4 cap. 2 ... oppidum ... Romam

De Aeris salubritate.

Veteres cum loca, et salubrem aerem celebrant, Crotonem salubriora dicunt, scilicet quod Syracusas ditissimas, sicut Orchomenon in Boeotia, et Crotonem compositae aeris temperie saluberrimam ferunt. Alex. ab Alex. Genial. dier. lib. 5° cap. 15. fol. 737.

De Alexandriae salubritate.

Alexandria, inquit Ammia. Marcellinus lib. 22° vertex est omnium in Aegypto civitatum, quam multa nobilitant, et mag.^ca^ conditoris altissimi Alexandri, et architecti Dinocratis solertia, ibi aurae salubriter spirantes, aër tranquillus, et clemens, atque ut periculum docuit, per varias collectum aetates, nullo paene die incolentes hanc civitatem solem serenum non vident. Tanta porro fuit huius loci dignitas, et aestimatio, ut medicis ad se, suamque commendandam artem satis olim fuerit dicere se Alexandriae eruditos. Floruit siquidem Alexandria aliquando omnium liberalium artium scholis. ita refert Coras. in l. 1. §. in verbo. Alexandria. nu: 13. ff. de offic. Praefect. Augustalis.

De Syracusis urbe.

Urbem Syracusas elegerat: cuius hic situs, atque haec natura esse loci, caelique dicitur, ut nullus umquam dies tam magnus, turbulentaque tempestate fuerit, quin aliquo tempore solem eius diei homines viderent. Cice. in Actio. 7ª in Verrem. fol. mihi 634.

Ciuitas, et municipium, ac oppidū idem sunt.

Cice. in verrem Actio. 7ª. fol. 651. ita inqt
Quae colonia est in Italia tam bono iure? quod tam immune municipium, quod per hos annos tam commoda vacatione sit usū oium rerū, quam Mamertina ciuitas per triennium?

Mamertina. de eadē Ciuitate Mamertina

Et eod. fol. 651. n.º dē Cice.
Pyrgnons ita scribit

Illud igitur oppidū receptaculū predę fuit, illi homines testes, custodesque furtorum. ##

Ciuitatis extra quā sint.

Cice. in verrem Actio. 7ª. fol. 627.
ita ad hanc scribit.

Perdite ciuitates, desperatis oīb' rebus, hos solent exitus exitiales habere, ut damnati in integrū restituantur, vincti soluantur, exules reducantur, res iudicatę rescindantur. quae cū accidunt, nemo est, quin intelligat, ruere illam Remp. hae ubi eueniunt. nemo est, qui ullam spem salutis reliquam esse arbitretur. Hęc Cice.

De Turri ecclesie
edificanda.

Turris ecclesie pot. fortificari tempore guerre ad perpetuam utilitatem. Vide Bal. et ro. in l. ij. in vers. auctores hoc inducunt in argumentum C. de sum. trinit. et fid. catho. Et Glossa in l. servientes § fi. ff. de serv. utm. et ref. ac seq. Bertachi. in suo reper. in verbo, Turris. [illegible]

De muris.

Glos. in l. fin. ff. de ~~verb~~ rerum divis. [illegible] ponit verbum, transcenderit, idest [voluntarie] transcendere [illegible] luerit: cum enim eo in tempore [illegible] ib dum [illegible] iter retur, ut Remus a Romulo fr[atr]e secum pcuterus fuerit ob id, q[uod] muros Romae transcendere voluerit, exposuit glos. communiter approbata. [illegible] vere voluerit, idest voluntarie tran=scederit. ita r[espondi]t f. O. Flami. de Rube. in cons. ... pro p. Corona ultra H. O. Julio de Susanis nu. 32. fol. 58. n° 11

De confugientibus in Ecclesiam Aquileien.

Philippus Alenconius Sabinensis eps. et
Cardlis ad Urb. 6o. Pont. Patha in locum
schismatici Marquardi Patha 1. 5. fuit
successor quem Utinenses, atq. alij illius
ditionis, quia eidem Patriarchatus comendatus
non denudatus erat, recipere noluerunt,
in Aquileien. Ecclesia tam turpiter nota
parerent: unde belli [illegible] civitate Fori Iuli
nus Canis, adiuvat copiasq. Alenconij [illegible] additio
cum Antonio Camisano comite in reddenda
[illegible] sedibus, quibus in ea regione alie
naq. ecclesiae ad sacra confugientium Aquile
tiam [illegible], [illegible] in incendijs [illegible]:
Hec in ea sacratiss. Virg. aede, quo multi
confugerant, scelestissimas manus adhibe
rent, obscenitatis, et sacrilegij, aut sequitur
nemo, [illegible] omitto [illegible] complurib. [illegible]
impiissimus quidam [illegible] sacra Virg. statua
virgunculam, quae eo certeris [illegible] Deipara
opem imploraverat, opprimere conaretur:
alijsq. pari modo nefandissima quaeq. [illegible]
narent, simulachrum illud quasi [illegible]
ultro humanis, et pii pedibus, unde Christus
redemptor lac sumserat, [illegible],
[illegible] perstat, [illegible] declarat,
[illegible] flagitiosissimus ille, qui stuprum [illegible]
[illegible] tentabat, [illegible] percussus corpore [illegible],
expeditusq., puella aliena libidine impolluta evasit.
ita ref. Jo. Cand. in mss comentar. Aquil. lib. [illegible]

L. (I). (L). V.

De sacra Deip. statua

N.B.

De Farre.

Farinam à farre, quo vescebantur annis
veteres Romani nuncuparunt, dicta
Quae testatus est ex veteris Plinius
lib. 18. post quem et Juven. simili
vocabulo pro pane ex farina, usus
invenitur saty. 5.a

Cum possis honestius illic
Et tremere, et sordes farris mordere canini.

Mercurial. lib. 2° varia. lectio. cap. 23.

De Lactuca

Lactucam prius ult.° mensae loco positam
sua aetate ante alias dapes extitatam
testatur Martial. hoc disticho.

Claudere quae coenas lactuca solebat avorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes.

De Parlamento
In Pria Fori Julij instituto.

Popo Patha Aquil. Ej. cui Conradus Imp. Ducatum Foroiuliensem, ac Marchionatum Istriae cum innumeris praediis tradidit, ex quibus quotannis centum et amplius aureorum millia percipiebat, eidemque monetam auream, et argenteam cudendam instituit. qui Aquileiensem illico Ciuitatem solo aequatam muro cepit, templumque magnificentissimum ad honorem sanctissimae Virginis, ac Martyrum Hermagorae, et Fortunati, in eoque sacerdotes, ut assiduè diuinis adsisterent instituens, quibus, praeter prius collecta, Meretum, Palmatam, Silanum, Ronchium, Ronchetum, Castellionum, Marianum, Carolinum, Sanctum Georgium Pagos Fori Julij non exiguos tribuit. Et utrique templum aedes regio more amplissimas erexit. Beneficium quoque Benedicti Papae solo tenuiter dirutum restituit ... ferme Patriarcham in dedicatione Templi Conradum Imp. inuitauit. qui cum duobus Cardinalibus Episcopisque et innumeris Ducum, Comitum, ac procerum coetu interfuit:

in qua

Joa. [illegible] pit. Pont. Sacra Corpora
Marci Donif. et quintini Episcopi,
ad [illegible] illius Philippi Caesaris filij,
quem Vada[illegible] periisse, solenniter
transmisit: Pathan Episcopus &c.
praeficiens, quoque dignitate fulge-
re illustriori Imp. [illegible], ac succes-
soribus locum in Throno inter Canoni-
cos constituit: cui Caesareus Vica-
rius hodie quoque praeest.

Ipso. ingl. Patha nec Politicas insti- [illegible] collectio
tutiones omittens, conuentum uniuersi [illegible] videt
regionis (Parlamentum vocant) [illegible]
cum conuocatura Antistitum, [illegible]
[illegible] Consiliariorum decreuit, quae [illegible]
constituta hodie obseruantur. Quaeque in conuentu
eadem velut indigesta, extemporanea conferunt, [illegible]
neque inuulgata corrigere instituerit, [illegible]
[illegible] suffragia [illegible]
[illegible], seu sola parua a mediocribus, quae [illegible]
et mediocria a magnis distinguerentur. [illegible]
olim Lycijs mos erat, qui, cum tres [illegible]
[illegible] videt apud eos esset, in commune [illegible]
Collegia ex qualibet Ciuitate [illegible]
id decernentes, ut maxima pars [illegible]
haberet. Maximae Ciuitatum quaelibet tria
suffragia ferebat, mediae duo, caeterae unum,
parique modo munera subibant. Sed et calculos
cuilibet dando, quot equos in militia praestare sint

dnorij.

De Portis urbis.

De Laurino, seu, ut uocant, Glauarino recepto.

Hoc anno, 1598, die, 29. Martij Laurinum fuit
foeliciter expugnatum, atq; receptum. 1°
Ciusue uero in omne euum memorandae ex-
pugnationis author, et ~~Princeps~~, fuit Adolphus
Schuuartzemburgius, Comes, inuicti uir animi,
et multis militiae experimentis inter Germanos, ac
Gallos iam diu clarissimus cum lecta, et ualida, manu
militum Walonum, Lothariṅgorum, Hun-
garorum, et Germanorum.

Medio in [illegible] noctis Petardis [illegible] [illegible] [illegible] aperire [illegible] aliis [illegible] [illegible] [illegible] porta ipsa [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible].

Walonum Ouerbrachius Praefectus, seu, ut
appellant, Colonellus affuit.

Lotharingorum Vaubecourt itidem Tribunus.

Hungarorum Princeps, seu Praefectus fuit
Nicolaus Palffius inter Hungaros proce-
res rei militaris gloria illustris.

Germanicus itidem Strasoldus equitum
ductor insignem nauauit operam.

De Laurino recepto.
Ad inuictissimum Comitem Adolphum Suuarzemburgium.

Laurino dudum foelici Marte redempto
Anceps suspensa lance pependit honos,
Pectardi ne tui fuerit feruentior ignis,
Pectoris an ardor, Dux generose, tui.
Flamma tamen cedat, quoniam fugit illa repente,
Aeterno uirtus aestuat igne tua.

Fabij Portiae I. C.

Bassæ caput lanceæ summo affixum per totam
urbem [illegible] latum portæ, seu muri [illegible]

Nihil est tam arduum, atque munitum, quod non ex=
cellens virtus religionis studio confirmata ex=
pugnare, ac sternat —

De Caietanos

In Gallos in templa
confugientes crudelitas

Caietani quidam aliquot nacti Gallos, qui in templum confugerant, crudeliter interfecerunt adeo ut excerpta morientibus corda immani quadam rabie prae ira, ac dolore acceptae prius calamitatis dentibus admorderent. Iovius in Histor. sui tempor. lib. 3o

Fol. 88.

De vectigalibus antiquandis.

Selymus Turcarum Impor. post devictos, ac
debellatos Syriae Mameluchos atque urbes receptas
A et nonnulla ex vetere Sulthanici iuris vectigalium
formula, quae iniqua, vel onerosa rationis A
populis videbantur, ut summam sibi
inde liberalitatis, atque iustitiae laudem
compararet, antiquavit. teste Jovio
De Histo. sui tempo. lib. 17. fol. 354. to

De spectaculis et ludis

Ulpianus in l. 1. §. quies. ff. de offic. Pre-
fecti urbis ait, quietem popularium,
et disciplinam spectaculorum ad praefecti
urbi curam pertinere. unde Cuiac.
in suis observat. lib. 8° cap. 29.
inquit solere se referre ad factio-
nes agitatorum quatuor, quae in urbe
fuerunt, Venetam, Prasinam, Albe-
tam, Russatam. ## ## ## #

De Ciuilitate.

Ciuis multifarie quis app[ellatu]r nempe origine, priuilegio, uel statuto, atq[ue] habitatione, qu[ae] manumissione, allectione, et adoptione. l. priuilegio ... ciues. Auth. de incol. lo. x.o ubi gl. eos exponit singula uerba

Incola uero domicilium facit. d. l. ciues. ubi gl. differentias ponit inter ciuem et incolam. et ubi Bal. late. ac in l. q. ff. ad municip. Alb. de Rosa. in rubr. de mun. et hon. col. q. et 2a

Solus aut[em] incolatus neminem ciuem facit. l. et nem. C. de incol. lo. x. l. cum req. eod. ti.o l. l. Iouius. S. sola. ff. ad municip.

Per contractum aut[em] in ciuem quem recipi posse nolandi fuit. l. j. ff. ad municip. l. adfilia. ff. de uerb. sig. l. Diuus Commodus. cum l. seq. ff. de iur. fisci. et

Per confederationem, societatemq[ue] coniu[n]ctim contracta ... Gemin. in c. in adiutori... distin. ... ubi Archid. et jo. de Turre Crema.

Cum incolatu autem concurrere debet supportatio onerum, ut ciuis quis dicat ... nam si q[ui]s longo tempore propriam inhabitet domum, sub... nisi p[er] onera, et subeat ea o[mn]ia, quae subit ciuem subire oportet tunc uere ciuis dicit. l. 2a cu[m] glo. 2. C. de incol. lib. x.o ubi ... Bart. Jo. de Plat. Rebuf. et Luc. de Pen. atq[ue] Ange. et Salic. in l. 2. C. ubi de crim. agi opor. Hec ... de ciuilitate, et incolatu ... habitatione. in cons. ...

Præcipua quædam in iure recepta
De Vrbe =

Sicut in provinciis permissum edificare Meniana Impp. Honor. et Theodos. in l. Meniana C. de ædif. privat.

Non tamen in urbe semper. Marcelli. lib. 27. nam et meniana, inquit, præter status [illegible] [illegible] omnia, fabricari Romæ [illegible] [illegible] lapides. et ut ref. Cuiac. in suis observat. lib. 9º. cap. [illegible]

Mortuorum reliquias, ne sancta municipiorum ius polluatur, intra civitatem condi, iampridem vetitum est, ita Dij [illegible] [illegible]mia. AA. rescripserunt in l. mortuorum C. de relig. [illegible] et sumptib. fun.

Non licebat in urbe mortuum sepeliri. ut ref. Cuiac. in observat. lib. 15º. cap. 30. | Verum ita præcipit, et imperatore, civitas torrui patur. l. mortua l. relig. et [illegible] in [illegible]

et est lex expressus in l. 3ª §. Divus Hadrianus. ff. de sepul. violat. ubi Ulpia. sic ita recip. Divus Hadrianus rescripsit

pœnam statuit quadraginta aureorum in eos qui in civitate sepeliunt, quam fisco inferri iussit, et in magistratus eadem statuit poenam, qui passi sunt, et locum publicari iussit, et corpus inde transferri. ita hic in d. §. Divus. et hanc legem [illegible] meminit [illegible] Dec. in Tract. Crim. lib. 6º. cap. 43. de pœnis sepulc. violat. nu. 9º. [illegible] nu. 2º. ff.

Iure Canonico secus est, quod mortui in Civitatibus sepeliuntur, et [illegible] ratione id permissum est, ut refert Bart. in suo Tract. de differen. inter ius Canonicum et civile. nu. 181. [illegible]

Apud Athenienses intra moenia sepelire non licebat, nisi qui ob singulares excellentesque virtutes hoc donum meruissent. Alex. ab Alex. genial. dier. lib. 4. cap. 18.

Sed in Ceramico sepeliebant. Erat autem Ceramicus extra Athenas locus, in quo deorum hominumque excellentium simulachra, et statuas publice decrevere erigere, atque eos qui pro patria occubuissent sepelire, illisque erectis tumulis inscriptiones, elogia, decretaque ac titulos apponere solebant. Alex. ab Alex. ibid. cap. 18. [illegible] 64 [illegible]

Inter leges 12. tab. haec una erat.
Hominem mortuum in urbe ne sepelito neque urito. quas leges interpretati sunt dilig. Franc. Balduinus et Pandulphus Praeterea [illegible] eruditissimi viri [illegible] relati a domino meo Decio in suo tract. crim. lib. 1 cap. 26. de leg. 12. tab.
nu: 1. [illegible]

Bart. in l. [illegible] de diff. iur. [illegible] nu: 181. Bart. in l. [illegible] cur [illegible] in urbe sepeliuntur [illegible] adducit rationes
1a quia cum propinqui quoties ad eadem sacra loca veniunt, accedunt, et eorum sepulturas conspiciunt, recordantur eorum, et pro eis Domino preces fundunt. 13. q. 2a c. [illegible]
2a ratio est, quia patrocinio commendat patrocinijs illorum sanctorum, in quorum honore dedicata est ecclesia illa. ut eadem q. c. [illegible] ad fi.
3a est ratio, quia minus inquietantur a daemonijs, unde in cemiterijs ut [illegible] requiescunt [illegible] 12. q. 2. c. [illegible]
Haec Bart. sed tres illas rationes reddit [illegible] gl. in cap. cum gravia. 13. q. 2a.

De Muris.

Que [illegible] Portae [illegible] monumenta, qu[illegible] res [illegible] ditas [illegible] obliat l. 88a [illegible]

De Muris urbis, et de uiolantibus illos / Sollegium Iurisf[illegible] Cuiac. in obseruat. l.° 6.° cap. 32. #

Est tex. notad. in l. si quis uiolauerit. ff. de rer. diuis.

Qui no malo animo, sed in s[illegible] potius de cã murus transcendit, propellendi puta hostes, qui iam moenia conscenderant extra poenam legit est, imo praemio potius dedit affici. l. i. et 3.a ff. ad l. Corne. de sica. Qua de re praeclare Fabius Quintilianus lib. 7.° orat. instit. et Cael. Rhodig. lib. 7.° cap. 22. disserunt. quos refert Coras. in d. l. si q̃s uiolauerit. in verbo uiolauerit. ff. de rer. diuis.

Qui ex[illegible] ciuitatis aut municipij muros uiolat (modo no hostili animo. l. ult. ff. ad l. Jul. maiest.) poena extraord.a iudicatis arbitrio pro admissi qualitate moderanda castigandus uenit. l. pen. et fi. ff. ne quid in loco sac.

Muros transcedens capite punit. d. l. si quis. ac proinde muri sancti dicuntur. d. l. i. et l. sancti ff. de rer. diuis. ubi Coras. Item sic in eo Modesti respo. qui uallu[m] hoc est munitione[m] illa[m] castrorum quae est uallis, seu palis sit, transcedit, aut per murum castra ingreditur. l. desertorem. §. per. ff. de re milit. Coras. ibid. in d. l. si quis. in uerbo capite punitur. #

Hora q murus que transcedit Remus qui a Romulo sit occisus traditur in d. l. si quis. vel à Celere quodam, qui pro muris stabat. ut scribit Ouid. Poeta lib. 4.° Fastorum pl[illegible] à Coras. in d. l. si q̃s. murus ingredi ille. Fuit legitus. ut ualt Coras. in d. l. si q̃s. in uerbo murum. Item Tarquinius Priscus 5. Rex Romanorum primus fuit, qui lapideo muro cinxit urbe, cu[m] antea capitolium fuisset, et cloacas aedificasset. scribit Liui. cuius opere exordiu[m] bello Sabino turbatu[m] fuisse. Liui. lib. p.° Coras. in d. uerbo. murum #

Coras. in d. l. si quis. ni[illegible] Sancti ue[illegible] omnium [illegible] Renouatae Liui. [illegible] p Coras.

…apitum.

NOV… …ua Vrbe ædificandis. Ca- 154
…nouæ Vrbis. Caput Ter-
Condenc… 162
…n nouæ Vrbis. Ca-
LIBR… 167
…gendis. Cap…

VARIA AD SINGVLAREM MATERI…
ædificationis, & habitationis nouarum Vrbium pertinentia;

Necnon ad Ciuitatum iam conditarum, aliorumq; locorum incrementu… conferentia, complectentes, & ea quidem scitu digna, & pari vtilitate, & iucunditate referta.

AVTHORE
VIRGINIO FORTIA I. C. VTINENSI.

ADIECTIS SVMMARIIS, ET VERBORVM,
Ac rerum insigniorum Indice vberrimo.

Ad Amplißimum Venetæ Reipub. Senatorem

D. DOMINICVM RVZINO.

VTINI, Ex Typographia Nicolai Schiratti. 1633.
SVPERIORVM PERMISSV.

De Muris.

Que tempora ... Portae, qua religione monumenta, quo ritu ... peditos ... oblat ... l. 88a ...

De Muris urbis, et Collegium Pontificum Cuiac. in observat. l. 6. cap. 32. ...

... antiqui ...

est tex. notad. in l. si quis violauerit. ff. de rerum diuis.

Qui nō malo animo, sed iusta potius de cā murus transcendit, propellendi puta hostes, qui iam moenia conscenderunt, extra poenam legis est, imo praemio potius dedui... l. si ... ff. ad l. Cornel. de sica. Quod ... Fabius Quintilianus lib. 7º orat. insti... Rhodig. lib. 7º cap. 22. ... Cuias. in d. l. si quis violauerit. in verbo ... ff. de rer. diuis.

Qui a sociis ciuitatis ... non hostili a... poena ... moderanda ... ne quid in loco ...

Muros transcende... ac proinde mu... ff. de rer. diuis. ... qui uall... qui et uallis... murum castra ... ff. de re milit. ... capite puniri ...

Cuias. in d. l. siquis uiolauerit. ... Terra q muros ... ... qui pro muris ... ... ligneus ... murum. Tullus ... rex Romanorum primus fuit, qui lapideo muro urbem cinxerit, Capitolium extruxisset, et cloacas edificasset ... Liui. eiusce operis exordio bello Latino ... Liui. lib. 1º Cuias. in d. uerbo. muri ff

Cuias.

Index Capitum.

De Sacrosanctis Ecclesijs in noua Vrbe ædificandis. Caput Secundum. 154
De Hospitalibus, & Confratrijs nouæ Vrbis. Caput Tertium. 162
De Foro Iudiciali, & rerum venalium nouæ Vrbis. Caput Quartum. 167
De Horreis publicis in noua Vrbe erigendis. Caput Quintum. 172
De carcere in noua Vrbe construendo. Caput Sextum. pagina 186
De Archiuio publico nouæ Vrbis. Caput Septimum. 190
De Monte Pietatis in noua Vrbe erigendo. Caput Octauum. 193
De Horaria Turri, siue Horologio nouæ Vrbis. Caput Nonum. 196
De Gymnasijs publicis, & particularibus in noua Vrbe constituendis. Caput X. 201
De Aquæductibus, Fontibus, & Puteis nouæ Vrbis. Caput XI. 205
De ædibus priuatis nouæ Vrbis. Caput XII. 216

TERTII LIBRI.

De dignitate Episcopali nouæ Vrbis. Caput Primum. pagina 232
De residentia Principis in noua Vrbe, & eius largitionibus. Caput Secundum. 241
De Sacrosanctis Reliquijs in noua Vrbe collocandis. Caput Tertium. 246
De Colonijs in noua Vrbe deducendis. Caput Quartum. 253

De

Index Capitum.

De coniugijs in noua Vrbe procurandis. Caput Quintum. 258
De personis in noua Vrbe recipiendis. Caput Sextum. pagina 267
De Ciuilitate, & Immunitatibus concedendis Incolis nouæ Vrbis. Caput Septimum. 285
De Nundinis, & Mercatis in noua Vrbe ordinandis. Caput Octauum. 307
De spectaculis, & ludis in noua Vrbe instituendis. Caput Nonum. 313
De Bibliothecis, & Arte impressoria in noua Vrbe introducendis. Caput X. 319
De munditia Vrbis, & de locis remotis, & segregatis. Caput XI. 323
De ratione tuendæ, & conseruandæ nouæ Vrbis. Caput XII. & vltimum. 332

IN-

[illegible]

De municipalibus Magistratib.

nu: 22.

[illegible] Jas. et alij [illegible] in l. 1. ff. de off. cius ex. qui intelligunt magistratus municipales esse magistratus [illegible] et illarum quae municipium non sit civitas: error quidem intolerabilis [illegible] Alcia. ad Taurin. ibi col. 38 [illegible] in [illegible] 30. col. [illegible] inadvertenter sequantur dictum Jas. quae [illegible] contrarie in l. [illegible] et in l. [illegible] ff. ad municip. declarat [illegible] Gell. cap. 13. lib. 16. [illegible] aperte id nobis significant Imp. [illegible] titulos C. ubi [illegible] magist. municip. [illegible] off. iur. Alex. [illegible] tas clarissima est ut dixi ibi in l. 1.

[illegible] error Jas. [illegible] quod municipes [illegible] Cagnol. [illegible] in l. 2. [illegible] nu: 421. ff. de orig. iur. ubi [illegible] de magistratibus municipalibus [illegible] nu: 1044 [illegible] ad Civitatem, [illegible] nu: 433. ad [illegible]

De munic. [illegible] in [illegible] Miscellan. [illegible] lib. 3. cap. 6. [illegible]

Cives qui et qui Cives Romani

Cives Romani proprie dicebantur, qui [aliquo] domicilium, seu habitationem habebant. Cice. pro Archia Poeta.

Hunc dico fuisse utcunque constat. nam alii nati alii civitate donati erant. Cice. 1.° in Catilinam.

Latiore sua acceptione cives a Pomponio d. l. in l. 2 § eodem tempore. nu: [illegible] dicti sunt, quicunque Romanam civitatem incolebant, tam inde orundi, quam advenae et peregrini, inter quos ius a Pretoribus reddi quoque fuisse [illegible] expeditum est. d. l. 2 § post aliquot. Unde & libertos adeoque servos, nedum ingenuos civium nomine [illegible] d. § eodem tempore. ex [illegible] interpretatur idem Corras. nu: [illegible] l. 1 [illegible] ita sub eo § cum. Instit. de libert. Quamvis aliquo tempore (inquit idem Corras.) libertinae, servilisque conditionis homines, quique in sordidis artibus versantur, aut quibus non patet aditus ad honores, in civium numerum haudquaquam referendi, scilicet de optimo civitatis statu constituendo tractatur. Arist. lib. 3° Politico. c. 3° [illegible]

Ex [illegible] Antonini lege hodie Romani cives sunt, quicunque Romano imperio subjiciuntur. l. in orbe. ff. de stat. homi. vide Corras.

Adhuc ne quis ignoret minime praetereundum venit, [illegible] civis civium origine, manumissione, adlectione, et adoptione fieri, [illegible] mihi [illegible] in seq. fol. et [illegible] Corras. in d. § eodem tempore. nu: 7° q. [illegible]

De civibus per adlectionem. Cives fiunt et adlectione. d. l. cives. [illegible] advena [illegible] donatione [illegible] tate [illegible] [illegible] loco [illegible] iis bene de [illegible] facti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Balbo. [illegible] natali [illegible] communitate [illegible] divinum [illegible] licet civis [illegible] civitatu iure [illegible] [illegible] [illegible] Cice. pro [illegible] Balbo. Sed prior tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in alia [illegible] scienter [illegible] recepta. Cice. pro [illegible] In utraque tamen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] d. l. [illegible] [illegible] enim potest quis sua [illegible] origine [illegible] proprie [illegible] [illegible] municip. l. [illegible] [illegible] civitati. Cice. pro Cornel. Balbo. [illegible]

[illegible] origine [illegible] [illegible] municip.

De Ciuitate Romana Donatis etc.=

Magni sem fuit ponderis et momenti ciuitate Romana donari adeo ut Claudius peregrinos qui ciuitatem Romanam usurparant securi percusserit. ut auctor est Suetor.

Est autem ciuitas communio, seu multitudo ciuium qua uitae ut quam maxime fieri possit optime Philo. 2o et 7o Polit. quae certe non ex quomodocumque inhabitantium sed ex eorum multitudine coalescit, qui uelut in propriam ciuitatis partem referant, qui enim cives sunt Philos. primo, seruis, inquilinis, hospites, item et opifices tabernarij, et alij, qui munerum ciuilium non sunt capaces. et quos Cicero in orat. pro L. Flacco faecem ciuitatis nominat, licet multi in ciuitate sint, populosam quidem, non autem magnam ciuitatem faciunt. ut scribit idem Phs. facit singulariter tex. in Auth. de Quaestore. colla. vj.a in prin. ibi. ciuitas nostra populosa est turbis diuersis hominum, quem tex. consueuit saepe allegare Bald. qui habens incolatum, seu domicilium in aliquo loco, licet aduena sit, ut dicitur forensis, sed de populo, quod seruit ad plures notab. quaestiones. ut p. Alex. cons. 41. col. 2a et cons. 75. col. 2a vol. 5o Soci. cons. 62. in 3a dubitat. vol. po et cons. 86. col. fi. vol. 4o Barbac. cons. 63. col. 2a vol. 4o et Seuer. in rep. l. cum multos populos. vol. [illegible] C. de sum. trin. et fide cath. Cagnol. in l. 2a. § post originem num. 24 ff. de orig. iur. =

De Romanis ciuitate donatis in suis Miscell. lib. 3 cap. 6 [illegible]

Aquileienses ciuitate donantur [illegible] Aquileia nomen urbis [illegible] Jo. [illegible] Tit. 30. [illegible]

De Civibus et adoptione.
Postremo fiunt cives adoptione d. cives, namque arrogatus quicumque capite fortunas quoque suas in dominium familiamque transfert adoptantis [illegible]

De Civibus et peregrinis.

Civibus magis quam peregrinis, et aliis in genus deferre [illegible] fac. tex. not. in l. 2ª C. de annon. civil. lib. 11. ubi not. quod deferens eleemosynas cives aliis peregrinis praeferre debet. Et consuluit eleg. Ancha. cons. 434. in his dubijs. col. p. fac. cap. fin. de cleric. peregri. dum dicit non convenire honestati institutionem in ecclesia alienigenas: Ideo dicendum. Cic. in lib. de amicitia. Potiores sunt nobis cives quam peregrini: addimus peregrinos unitum [illegible] clarendum. et ref. ac seq. Cagnol. in l. 2ª. [illegible] nu. 285. arg. illius tex.
[illegible] in adoptione l. si p.ª C. de adoptio.

Corasius [illegible] l. 2ª §. eodem tempore nu. 7. ff. de orig. iur.

De Civibus, et quemadmodum fiunt.

Cives secundum Iustinian. [illegible] fiunt quadruplici. scilicet: Origine, manumissione, adlectione, et adoptione. [illegible] Decia. cons. 44. nu. 6. vol. 4.
[illegible] fiunt domicilio.

Quippe civem cum primus origo facit vel propria [illegible] vel paterna, D. Adlectionatus est l. 7ª C. de manu. lib. 10. [illegible] Decia. cons. 44. nu. 1. vol. 4. [illegible] assumptio, [illegible] pater eius origine [illegible] in prin. ff. ad municip. l. 2ª et l. ult. C. de municip. [illegible] ad aliam civitatem [illegible] cum alterutrum se transtulerit. l. 4ª ff. de muner. d. l. ult. d. l. assumptio. §. 1. Facit [illegible] manumissio servum libertate donatum eius municipij civem, unde patronus [illegible] duxit originem vel ubi domicilium habuit l. cives. § [illegible] nec modo manumissum sed eius quoque liberos. l. [illegible] in prin. ff. ad municip. qui proinde [illegible] in subeundis muneribus patroni manumissoris [illegible] originem [illegible] per. ff. ad municip. [illegible]
[illegible] et domicilium sequuntur [illegible] adoptionis [illegible] fideicommisso [illegible] manumissionis [illegible] omnium patronorum sectabitur originem [illegible] ff. ad municip. l. 10. [illegible]

De civibus adlectione. Si qui fiunt ex adlectione d. l. cives. [illegible] in adlectione publice donati civitate [illegible] peregrinis factis [illegible] Cornel. Balbo, vel [illegible] immunitate [illegible] ff. de immun. [illegible] licet civis duarum civitatum iure civili [illegible] Cic. pro [illegible] Cor. [illegible] Balbo. [illegible] Sed prius ne per [illegible] ambarum [illegible] receptus. Cic. pro [illegible]. Conveniunt [illegible] d. l. assumptio. [illegible] nec iniuria ipse mutari civitatem Cic. pro Cornel. Balbo. [illegible]

De lege Romuli
Circa urbes bello captas.

Romulus illam legem tulit, ne bello captae urbes euerterentur, aut in seruitutem redigerentur, neue eorum ager pascuus pecori relinqueretur, sed missis in eas colonis proportione aliqua regionis. colonias Romanas faceret urbes uictas, atque nonnullas et Reip. suae participes. Halicarnas. lib. 2º Antiq. Rom. quem ref. Coras. in l. 1. §. postea aucta. nu: 15. ff. de orig. iur.

Resp.ca quando Romae.

Trapezunt. in lib. 3º Rhetor. scribit à per multis probatae fidei authoribus proditum esse ante Romam fuisse Remp. quam Sabinae raperentur: quod nisi sint familiae Resp. dici non posset.

Caeterum Halicar. lib. 2º Antiq. Roma. asserit ordinatam à Romulo Remp. statim ab urbe condita. ut testatur Plutar. in Romul. et ita ante raptum Sabinarum, qui quarto post conditam urbem anno secutus est. Halicar. lib. pº Antiq. Roma. et hanc ref. et seq.r opinio. Coras. in d. §. postea aucta. in prin. et nu: xi. in vers. in xxx. partes.

De Terraemotu vide Plin. lib. 2º cap. 81. 82. 83. 84 =

De Terraemotu

Gracis fuit antiquissimi moris, ubi terram monisse fuit nunciatum, concava aes nasia, ceu ingruens malum inde coniectantibus. ut refert. Cael. Rhodig. in suis Lectio. Antiq. lib. 1º cap. 19. in fine fol. 54 tº [In margin: Vide ... nasa vide l. ... 30. cap. 29. fol. 70.]

Terraemotuum species, seu potius formas quatuor tradit Cael. Rhodig. in Lectio. Antiq. lib. xxx. cap. xxvii. quae sunt Palmatiae, Sismatiae, Chasmatiae Mycematiae. Cuius vel diuturnum ipsas species, et formas ... et modum ... mira ... terrae motuum opera ... cupit, Dionysi ... ratanum legat. Scribit Proclus (Cael. ... Rhod. ...) qui vellent terrae motuum cessationem, solitos Neptuno rem diuinam facere, quoniam ... Asphalius. Sed et in eundem terraemotus ... causa, quoniam ne ... terrae cauitatibus ... ventis, saepe obstet mare, meatum obstipans, praefarciensque. Proinde dici Neptunum Gaeechum, et Enosichthona. Haec Cael. ibid. fol. 501. [In margin: Not. chasmatia ... fundo libere ... forma ... 18.]

Chasma idest ruina ... abyssum dicitur ... in ... Et ita ... in ... verbo. Chasmate ... C.

De urbe, et Urbe Roma.

Licet urbs, oppidum quodcumque muro circumdatum significet, Cic. in orat. pro Sestio, et lib. de Rep.ca ad urbem, verbo, quod est aratro diffinio, sic dicta, quod solerent veteres in condendis urbibus boves, taurum scilicet, et vaccam iungere: atque ita Hetrusco ritu aratro circumagere sulcum intra quem aedificia fossis, et coniuncta aedificia fossis, moenibusque munirent. l. pupillus. § urbs. ff. de verb. sig. per quandam tamen velut antonomasiam urbis nomine Romam intelligimus. § 2o. Inst. de iur. nat. gent. et civ. cum caetera dicantur oppida. Quintilia. lib. 8o. cap. 2o. sicuti Poetae apud Graecos Homerum, et apud nos Virgilium. d. § 2o. et apud Hetruscos Petrarcam. et simplici magistratus nomine Praetorem. l. 2a. § ita in civitate. ff. de orig. iur. per Vado nec urbis sacrae verbo, Hierosolyma (ut plerisque placere video) sed Romam accipio civitatem. l. 2. ubi glo. ff. de naut. faen. quem admodum urbem aeternam Imp.or dicit l. i. C. de Iuli. et suscepto. lib. 7i.o vel Ausonio teste lib. 1o epist. et Fabro. lib. ad Proculum Urbis ab aeterna deductam rege Quirino. etc.

De hoc ... [illegible marginal note, left]

Contra tenet Bal. in d. l. 2a et fac. not. ... Bart. in l. ... ff. de verb. sig. [right marginal note]

Et sane nequit haec urbs tot tantisq[ue] homi-
nibus ac sublimi excellentia titulo exor-
natis (qua ad modo pro dignitate Lut-
Aristides dicebat) vivida facere, loci
licet: sed ac spectare quidem ea digne
ac pro meritis, cum nimium Argo quodc
undecunq[ue] oculato opus sit, aut Deo
potius omnia prorsus intuente. Aristid.
in oratio. pro verbo. ROMA. La vero
condita fuit anno mundi 4440. et
ante Christum natum annos circiter
septingentos. ut ref. Coras. in l. 1.
in verbo. ut dicit. ff. de orig. iur. ff.

De Foro pro urbe.

Quoniam Forum [illegible] loqui [illegible] civitatis
frequentia [illegible] ut [illegible] bonum
[illegible] Fori [illegible]
civitatis [illegible] 2. c. 4.
Censura, inquit [illegible] Var. [illegible] quae
et foro in [illegible] hoste:
neq[ue] timeri [illegible] civitatis illa
[illegible] mihi [illegible]
Forum Julii, Forum [illegible]
Forum Cornelii, quod
[illegible] credit [illegible]
[illegible] explicare
[illegible] nomen [illegible] verba, Fori.
[illegible] Coras. in l. 1. in verbo, Fori.
ff. de orig. iur. et [illegible] plurib[us], Fori
nam [illegible] ad que legere vestido. ff.

De urbibus condendis.
et an iure gentium, vel civili
urbes condite fuerunt.

Hermogenianus J.C. in l. ex hoc iure. ff. de iust. et iur. respt. in haec verba
Ex hoc iure gentium introducta bella, discrete gentes, regna condita, dominia distincta, agris termini positi, aedificia collocata.

Ad verb. illud aedificia collocata. Horat. a principio belluarum more dispersi homines vagis huc atque illuc vagabant.

Cice. pro Sestio Deinde convenerunt homines ad inter se societatem, et ut beluis, quas principio vehementer infensas habuerunt, restiterunt, dei caperunt: qui ut commodius in unum coirent, domus et domicilia coniungi, et aedificia conferri coepta sunt, quae postea civitates appellatae fuere. Cice. de somn. Scipio. et pro Sestio.

Beluas, inquit Diodor. Sicul. lib. p.o feras atque insuper hominibus fuisse infensas, quibus ut obsisterent coetus hominum ad timorem factos dicit, communis utilitatis gratia, auxiliaque invicem praebita, et loca habitaculis quaesita, ut per poetam mihi videatur hunc locum Hermogenianum, condere non collata, sed collocata, legendum censens. quod et sentit Caras. ultra Hermoand in d. l. ex hoc iure gentium. num. 10. et 11. Fol. 20. n.o

De ~~oratoribus~~ Rhetoribus, et Philosophis ab urbe expulsis.

C. Fannio, et M. Valerio Messall. Coss. anno ab U. C. 592. rogatum est S. C. ut Philosophi et Rhetores urbe ejicerentur, cujus rei cura M. Pomponio Praetori demandata. Gell. lib. 15. cap. 11. et ref. ... in [illegible] lib. 2° cap. 28. de senatusconsultis. nu: 12. To. 1°. et ibid. nu: 21. vide pulchre scripta ... de re sumptuaria. ... et apud ... in suis libris de [illegible].

De Coloniis.

Colonias ... Italico ... ad Imp. ... unde in l. 1. ... ff. de censib. ... in ... d. l. 1. ... Ulpia ... colonias ... Phoenice splendidissima Tyriorum colonia, unde mihi origo est, nobilis regionibus, serie seculorum antiquissima, armipotens, foederis ... Romanis ... Huic enim divus Severus ... Imp. ... Romanum ... Italicum dedit ...

[illegible] (cum ... non significat immunitatem a tributis, sed etiam ...) d. l. 1. in prin.

... Imp. in coloniam dedit ... confecit. hic Amisen ... Hadrianus ... Hadria ...

Caroli Sigonij laus
et Delia.

Carolus Sigonius et de humanioribus lit(teri)s, et mihi et de antiquitate bene meritus, et mihi amicissimus, inquit Dominus noster Decia(nus) in suo trac(tatu) crim(inali) l(ibro) 5° cap. 3° nu(mero) 6° col. 2ª ac° med. Tom(o) p(rim)o fol. 212. t°. ubi tu ad ascendit opinio d(omini) Sigonij. #

De loco publicorum iudiciorum.

Cum duo prius essent fora ad causas agendas et iudicandas, forum scilicet Latinum antiquissimum, forum Caesaris in quo Caesar Dictator statuam loricatam sibi erigi passus est. Augustus tertium construxit summe magnificum, quod Plin. lib. 36. inter inclyta urbis opera connumerat, et in hoc foro publica exercebantur iudicia. et sortitiones iudicum. ut author est Suet(onius) in Aug. cap. 29. Hinc illud Statij lib. 4. Sylua 4ª. que tuo iuuenis foro tonabat. et Martial. Atque etiam triplici par mihi nemo foro. # Vide Dominus noster Decia(nus) d(ict)o cap. 3° nu(mero) 7° qui est penult(imus) fol. 213. #

De Ferraria
nouiter per ecclesiam acquisita.

Si iudex bannivit de suo territorio, et postea acquirat novum territorium intelligitur bannitus etiam de hoc nouiter acquisito. Hypp. de Mars. cons. 86. nu: 12° et ref. assequ. Don. Menus Decia. in Tract. Crim. lib. 4° cap. 29. nu: 15. Tom: p° fol. 202. t° #

Hoc contra bannitos à Domino Sac. Status eccl. Romanae ut scilicet intelligant banniti et de Ferraria nouiter per ecclesiam Roma. acquisita, scilicet hoc anno 1598. mense Feb. # à S.mo D.no N.ro Clemente Pont. 8.° #

De Collecta clericis imponenda.

Collecta clericis imponi potest pro bonis dependentes[?] repetendos[?]. Bar. in l. nullus. C. de sacr. sanct. eccl. lib. 12° et ref. ac dedit in # Dec. Rui. in cons. 119. nu: 12. Vol. p° fol. 297. t°

De Patria, et eius amore.

Fortibus viris omne solum patria est.
Solet illis tamen, et prignans quoq;
semper antiqua patriæ recordatio
Dulcis esse.

De Socrate, et Domo ampla adeo optata.

Socrates in convivio Xenophontis de saltatione tum ad valetudinem efficiendam, conservandamq; tum ad corporis robur comparandum exercitatione palam profitentur cuius quoq; gratia cum sibi ampliorem domum optasse fertur. ut ref. Mercurial. lo. 2o. de Arte Gymnastica cap. 5o. de fine saltationis, eodloco. [illegible] #

De Immunitate venientibus ad habitandum in tali loco concessa.

Aliquando Statutum non stat in terminis Statuti, sed transit in contractum, vel quasi, ut si vetaret Statutum, quod quicumq; venerit ad habitandum in tali loco, gaudeat perpetua
immunitate. Statim enim, quidquis virtute
dicti Statuti venit ad habitandum, ibi dicitur contraxisse cum ea civitate, et ideo non potest revocari. Dnus meus Decia. in suo Tractatu Crim. lib. 2o. cap. 32. de Statutis Civitatum in genere. nu: 9o. Tom. po. fol. 64.

[Nota quod si concessa sit immunitas annis x. proxime futuris his qui venerint ad habitandum in Civitate quod debet intelligi de annis proximis et immediate sequentibus post inchoatam habitationem. Cornea cons. 227. col. pen. Vol. 4o. et refert ac seqr. recolendae mem. [illegible] præceptor et promotor meus D. Mantua | in l. proximus ff. de verb. sign. [illegible] signatis]

De Vitruuio [illegible]

Vitruuii autem nunq. mihi faciendã esse [illegible] Mercuria. in suis libris de Arte Gymnastica lib. po cap. 8o fol. 28 [illegible] nempe (inquiens [illegible]) quem [illegible], et [illegible] aetate minime estimatum putat. quod enim a Augusto Caesare, cuius aetate floruit (teste ibid. Mercuriali in princ.o) nulli egregiis fabricis, nisi solis Balistis praefectus fuerit, quod [illegible] et in urbe Roma nullam mag. aedificia ex[illegible] tinuerantur, quod etiam à nullo fere posteriore nominatus inveniatur, praeterq. in [illegible] pitis Plinij libris Catalogo, qui [illegible] minime Plinianus, vel saltem adulteratus putatur, [illegible] certe ipsius [illegible] tionis suspicione merito fuit. Haec ibid. Mercurialis.

Nota. idem dni Mercurialis lib. po cap. 12 app. doctissimum Vitruuium habitum [illegible] in suis in Vitruuium commentarijs. [illegible] quoliquet [illegible] hic [illegible] idem Vitruuius, quem [illegible] doctissimus commentarijs exornauit.

De Vitruuio Mercuriale in 1o. cap. 2o de ambulatione fol. 134. 1o. ita inquit. Nam (ut [illegible] nos omittamus authores (sit dignitas nostra omittam) Vitruuius qui opere in [illegible] candissimus [illegible] gilandum censuit, [illegible] ut eius scripta [illegible] comprehendi.

De Rauenna Urbe. Geograph. lib. 5to.

Apud Strabonem legimus, veteres [illegible] suevisse athletas Rauennam mittere, ut ibi in salubriori aere commodius exercerentur. ut refert Mercurial. in suis libris de Arte Gymnastica lib. po. cap. 15. fol. 75. in princ.o #

De Campo Martio. lib. 2do de re milit. cap. [illegible]

Romani veteres, ut Vegetius scribit, campum Martium Tiberi vicinum delegerunt, in quo [illegible] post armorum exercitationes iniret, in altero sudorem, pulveremq. diluerent, ac simul natare perdiscerent. ut est [illegible] Mercur. lib. [illegible] cap. 14o fol. 18[illegible]. [illegible] in fine.

De Menianis.

Fuit in provincijs permissum ædificare mæniana, non in urbe. Marcelli. lib. 27. c. 1. Meniana, inquit, Prætextatus ... Roma ... Romano. lib. 1. cap. 30. ... Alex. ... lib. 5. cap. XI.

De Meniano ... consiliis ...

De Distributionibus Quotidianis.

... Clement. ... distributiones quotidianas non esse computandas in valore censendo beneficii, sed fructus tantum qui percipi possunt ... beneficii ... qui veniunt in portionis ... etiam ... Card. ... distributiones quotidianæ non ... beneficij, sed ... Bellamera cons. ... in 4o. dub. Rota in decis. ... Rebuff. in tract. Nominatio. quest. 9a nu. 99 ita ... De Beneficio. Ecclesiastic. cap. 15. ... fundationi novae ecclesiae accedere ... nu. 5o ...

Et nota ... Dominus ... distributionibus ...

Quando ep[iscop]atus alicubi ponitur sit [illegible] tus [illegible] cap. [illegible] 68

De Vrbis et Ciuitatis differentia

pre[illegible] in tertia ... tractatur ad ex=

~~Aliud est Ciuitas, aliud est urbs. quod facile ... declarat illud in epistola ad ... illam ... Liberasti et unica periculo, et ciuitatem ... ... in pa epist. ... ciuitatem ... f.º fol. 75. ... a ciuibus aedificia ... ciuitates ... ait ... rebellas ... dimisse frequenti, ac pere deserta ... esse reperatas.~~

De Vijs publicis

Confine [illegible] publice prae ceteris omnibus est attendendum tanquam nobilius. [illegible] [illegible] Decia. in cons. 15. nu: 27. vol. 4.º [illegible] est in casu statuti preferens uicinos. [illegible] et in simili statuto [illegible] Corne. cons. 227. uisa copia. vol. 2.º vol. p.º [illegible] dicit quod [illegible] uicinis ad [illegible] latione concurrentibus ille preferendus qui domum habet adherente [illegible] uel uiae publice. Decia. co. [illegible] 27.

De forma consecrationis et dedicationis [illegible] ecclesie, loquitur [illegible] Durando [illegible] p.º Rationalis diuinorum offic. cap. 6.º quem refert seq.r Petr. Gregor. Tholosa. in suo Tract. de [illegible] ecclesiis cap. 6. de dedicat. et Consecratio. ecclesie fundand. nu: 3.º Fol. [illegible]

De Nundinis

In noua urbe instituendis.

Nundinis comitia haberi non licebat. Plin. lib. 18. cap. 3.° Macrob. lib. p.° Saturnal. et idē innuit Cice. lib. 4.° epist. 3.ª ad Atticum. in uerbo. Nundinae.

De Terraemotu.

In Apulia erat Salapida oppidum Annibalis meretricio amore inclytum. Plin. lib. 3.° cap. xi. quā olim cum magnis terraemotibus conquassata esset, magna populo Romano bella fuere denunciata. Cic. lib. p.° de Diuinatio.

De Terraemotu et Puteis.

Vide ad hoc pulchrē Plin. lib. 2.° cap. 84. de remediis. Auxilia contra motus futuros.

Dum Utini tellus ingenti concussa eēt motu, summotum fuit ex puteo Diui Joannis profundissimo operculum impedimentum Philosophorum monitu, ut uenti terra occlusi exhalarent. ut testatur Joa. Candidus Jurecons. Utinen. in suis Commentarijs Aquileiensibus lib. 8.° fol. 41.

Nota q Raymundus Turrianus Patria 67. Puteos quinq. mirifica passuū, 50. altitudine quē suo ad urbis commodū uetustate collapsos in si aucumit: unde a[illegible] tempore gelidissime saluberrimaq. aquae hauriuntur. ut ref. Joa. Cand. lib. 5.° fol. 24. [illegible]

[illegible]

De senatoribus mercari prohibitis.

Lege Claudia cautū erat, ne quis senator, quive senatoris pater fuisset, maritimam navem, quae plus quam ~~ccc~~ trecentarum amphorarum esset, haberet. Livi. lib. 21. quin diutius negotiari turpe putabatur. Cicer. in orat. pro L. Flacco. #

De Signis, et Imaginibus.

Athenienses posuerunt in Gymnasijs statuas Mercurij, et Herculis. Athen. lib. 13 [et Romani aram Herculi communem cū Musis esse voluerunt. Plutar. in Probl.] Hinc Cicer. in epist. 8.a ad Attic. l.o p.o app.r Hermeraclas imagines Mercurij, et Herculis. #

De Monstris affictis Ominibus. #

Vitruu. lib. 7.o cap.o 5.o scribit in tectorijs picta fuisse monstra, et sigilla descripta cum capitibus similia. et Plin. lib. 28. cap. 2.o author est, morē fuisse, ut contra venefica rostrū lupi inveterarū villarum portis praefigerent. Hoc tū nimium à Romanis videri debet, qui simulachrū Romuli lupinis uberibus inhiantis habuerunt. Cicer. orat. 3.a in Catil. et Dionys. Halicarnas. lib. p.o #

De Ratione noua urbis incolendae etc.

Nil mirum cuiquam uideri debet, quod tanta nobis [illegible] uix longa seculorum serie potuit incolis [illegible] [illegible], cum Romulus moriens XLVI millia peditum, et paulo minus quam mille equites reliquerit, ut testantur Dionysius et Plutarc. relati a Sigonio in suis libris de Antiquo Iure Ciuium Romanorum. lib. p.o de ciuium censu cap. 4.o pag. 103 et post aliquot annos, Roma, Albae urbis excidio, Albanis migrante Hostilio, [illegible] omnibus in Ciuitatem acceptis dupli- catas esse Romanorum uires addit idem Sigon. Hos autem esse, qui puberes erant, Dionysius indicat, cum singulis in censibus primorum temporum referendis numerum capitum censa scribit. ut ibid. Sigon.

[illegible] qui annos uixit 54 regnauit ann. 38 [illegible] Plutarc. [illegible] in uita inst[illegible] Asyli [illegible] et Sabinarum raptu, ac aliis modis effectum est ut Roma incolis frequens referta, tanta uis ciuium Ro: magis superabat [illegible] fere anni a condita urbe. Plutar. in uita Romuli.

De Glebis ex aqua.

Bitumen in Iudeae lacu asphaltide emergit, cuius glebas supernatantes naute accedentes appropinquantes colligunt. In Syria autem limus est passim a terra exaestuans. Spissatur autem utraque et densitate coeunt, et utraque Graeci ipsa Asphalton appellant: natura eius ardens, et ignium cognata, neque aqua, neque ferro rumpitur, nisi solis muliebribus inquinamentis:

No# utilis ad compages navium. Haec Isidor. Etymolog. lib. 16. cap. 2o. de glebis ex aq.

De Edificijs sacris.

Libr. Isid. 1o Etymolog. 15 cap. 4o. de edific. sacris.

Templi nomen (ait Isid.) est generale: in locis enim quibuscumque magnis templa dicebantur: et templa dicta quasi tecta ampla: sed et locus designatus ad orientem a contemplatione templum dicebatur. Cuius partes quatuor erant: antica ad ortum: postica ad occasum: sinistra ad septentrionem, dextra ad meridiem spectans; unde et quando templum construebant: orientem spectabant equinoctialem ita ut lineae ab ortu ad occidentem missae fierent partes coeli, dextra sinistra aequales, ut qui consuleret, ac precaretur, rectum aspiceret orientem.

Fana dicta a Faunis, quibus templa eorum cognomine construebant, unde et consulentes daemonum responsa audirent. Delubra veteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur, et appellari delubra a diluendo. Quae nunc sunt aedes cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur; et bene quodam praesagio delubra sunt appellata in ablutionem peccatorum. Basilicae et prius vocabantur Regum habitacula, unde et nomen habent: nam Basileus Rex, et Basilicae Regiae habitationes.

Habitationes Numinum ideo divina Templa Basilicae nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus et sacrificia offeruntur. Haec Divus Isid. ex Hispali lib. cap. 4.

De Urbe, Civitate, oppido, Colonia, Municipio, Castello, Vico etc.

Civitas est hominum multitudo societatis vinculo adunata, dicta a civibus, idest ab ipsis incolis urbis.

Urbs ipsa moenia sunt, Civitates autem ad saxa sed habitatores et cives vocantur. [Civitas ff. ...]

Urbs vocata ab orbe, quod antiquae Civitates in orbe fiebant, vel ab urbo parte aratri, quo muri designabantur: unde est illud.

Optavitque locum regno, et concludere sulco.

Locus enim futurae Civitatis sulco designabatur, idest aratro. Cato qui urbem, inquit, novam condit tauro, et vacca aret, ubi araverit murum faciat, ubi portam vult esse aratrum sustollat, et portet, et portam vocet.

Ideo autem urbs aratro circundabatur dispari sexu iuvencorum propter commixtionem familiarum et imaginem serentis, fructusque reddentis.

Urbs autem aratro conditur, aratro vertitur. Unde Horat. Imprimeretque muris hostile aratrum.

Oppidum quidam ab oppositione murorum dixerunt: Alii ab opibus recondendis eo quod sit munitum: Alii quod sibi in eo conventus habitantium opem det mutuam contra hostem. Nam primum homines tamquam nudi, et inermes, nec contra bellua praesidia habebant, nec receptacula frigoris, et caloris, nec ipsi inter se homines ad

Aptius locus ... idest Apta dies legit idest moenia signet murum aratro.

cen. per con. funduntur in praedictis urbs et civitas, exaltenim pro alte, saepe accipiuntur, obviam omnibus id genus exempla Cagnoli ... ff. de orig. iur.

ab hominibus satis erant tuti. Tandem rati solemnia
spelunces, sylvestriumque tegumentis, tuguria sibi, et
casas singulas et arundinibus contexuerunt, quo esset
vita tutior, neque his, quae nocere possent, aditus
esset. Haec est origo oppidorum, quae quod opem darent
idcirco oppida nominata dixerunt.
Oppido autem magnitudine ac [illegible] moenibus
discrepat a vico et castello, et pago.
Civitates autem, aut coloniae, aut municipia,
aut vici, aut castella, aut pagi appellantur.
Civitas proprie dicitur quam ad aduena, sed in
eodem nati solo condiderunt. Ideoque urbes a
propriis civibus conditae civitates, non coloniae
nuncupantur.
Colonia vero est quae defectu indigenarum
novis cultoribus adimpletur, unde et a
colonia a cultu agri est dicta. [sed agno... dicitur quasi Romae ... excellens ...]
Municipium est quo manere statu civitatis
ius aliquod minoris, aut maioris officii a Principe
impetratur. Dictum autem municipium a muneribus,
id est officiis, quod tantum munia id est tributa
debita, vel munera reddant. Ita liberales
et sanctissimae causae, quae eo Principe
magnificentur, ibi adaugentur. Haec enim
ad dignitatem civitatum pertinet.
Vici et castella, et pagi sunt, quae nulla digni-
tate civitatis ornantur, sed vulgari
hominum conventu incoluntur, et propter parvi-
tatem sui maioribus civitatibus attribuuntur.
Vicus autem dictus a vicinis tantum habitationibus.
Est autem
vel quod vias habeat tantum sine muris.
sine munitione murorum [licet et vici dicantur
ipsae habitationes urbis. [Dictus autem vicus
vel quod vias habeat tantum sine muris.
eo quod sit vice civitatis, vel [illegible] ... est #.]

CASTRUM

De oppido.
Iurec. in Pragm.
A. in §. illud
vero. in prin.
appellantur Bery-
tensium oppida
et tamen Bery-
tus erat Civi-
tas metro-
politana. l.
unica. C. de
metrop. Bery-
lid. [illegible]
sed Alciat.
respondet forte
oppidum in
larga signi-
ficatione com-
prehendere
Civitatem.
agno. in d. §. illud.
Municipia
multa apud
Romanos
reperies in
Gallia institu-
ta fuisse ha-
bebant.
Hirc. l. 8.
De bell. Gall.

Not. et Civitas
appellari solet
municipium
ut pellisse
sine produt
teo. in l.
[illegible]
reliquias.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
mia. AA.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
reliquias
[illegible]
municipiorum
[illegible]
[illegible]
Civitatem condi, iam prius [illegible]

De Domo Ciceronis
ruina affecta a Clodio.

Clodius Domum Ciceronis liberati consecravit, ubi signum meretricis pro simulacro libertatis collocari iussit ne remederet, et graviter conqueritur M. Tullius in oratione, quam habuit ad Pontifices pro Domo sua.

De Castro, et alijs. ut.

Castrum autem dicebat oppidum loco altissimo situm, quasi casam altam, cuius pluralis numerus castra: diminutivum autem castellum est. sive quod castrabatur licentia inibi habitantium, ne passim vaga posset patescere.

Pagi sunt apta aedificijs loca inter agros habitantibus.

Suburbana sunt circumiecta civitati aedificia, quasi sub urbe.

Moenia sunt muri civitatis, dicta ab eo, quod muniant civitatem, quasi munimenta civitatis, idest tuenda dicta.

Murus autem quasi munus factus, sic et muri a muniendo dicti, quasi muniti, eo quod muniant circumeantur interiora urbis.

Moenia autem duplicem habent significationem: nam interdum moenia abusive dici solent omnia aedificia civitatis, ut dividimus muros, et moenia pandimus urbis.

Proprie

Proprie autem moenia sunt tantum muri. Murus autem turribus, propugnaculisque ornatur.

, Turres vocatae quod teretes sint et longae.
Teres enim est aliquid rotundum cum proceritate, ut columna. Sed et quadratae aut latae construuntur, proceritudine tamen ideo rotundae dicuntur, quia omne spatium cuiusque anguli simulacrum procul aeris spatium evanescit, atque consumitur, et rotundum videtur.

, Propugnacula pinnae murorum sunt dicta, quia ex his propugnatur.

, Promurale vero esse dicitur pro munitione, murus est enim murus proximus ante murum.

, Porta dicitur qua potest importari vel exportari aliquid. Proprie autem Porta aut urbis, aut castrorum vocatur.

, Viae ipsa spatia angusta, quae inter vicos sunt.

, Plateae perpetuae ac latiores civitatum viae sunt, iuxta proprietatem linguae Graecae a latitudine nuncupatae. Platos enim Graeci latum vocant.

De Partibus aedificiorum.

Vide partes aedificiorum singillatim explicitas a Divo Isido. Epo Hispalensi in lib. Etymologiarum 15. cap. 8. de partibus aedificiorum.

Adde Grapal. librum luculentum, et ... Sermonum de Partibus aedium, inscriptum.

De signo militari, seu uocali:

Cæsar Caligula Cassium Chæream Tribunum cohortis Prætoriæ seniorem iam, et mollem, et effeminatum denotare omni probro consueuerat, et modo signum petenti Priapum, aut Venerem dare: modo ex aliqua causa agenti gratias os= culandam manum offerre: formam con= junctam, et motam in obscenum modum. Sueto. in vita eiusdem Calig. cap. mini 56 in fi.

Notaque ex his Calig. uocauit eudem Cassium uti seruo, ne sæpius signum peteret: Itaque ille primus inter conjuratores manum sustulit, ille ceruicem mediam uno ictu Caligulæ discidit. Senec. ad Serenum. et Sueto. ibid. cap. 58 ita

Signum autem militare significat, quod Veget. in 3° uocale app. quia uoce datur: sic enim ait: Vocalia signa sunt, quæ uoce humana pronunciantur sicut in uigiliis, uel in prælio: pro signo dicitur puta, Victoria, Palma, Virtus, Deus, Triumphus, et alia quæcumque uoluerit dare is, qui in exercitu habet maximam potestatem: sciendum tamen est ista uocabula quotidie debere uariari, ne ex usu hostes signum cognoscant, et exploratores inter nostros uersentur impune. Ruffinus in expositione Symboli Apost. idem refert, symbola Latine signa, uel indicia nuncupari, quæ in bellis

Margin notes (partly illegible): id est, inclinandam ... / id est ... ad affigit ... / ... memoriæ ... / Thi ... accomodat ... ut plures imagines ... Ita Angeli ... omnium animalium ... ait ... manuum ... ut est ... ideo ... uenit ... in signi ... sunt ...

in bellis distincta unusquisque dux suis militi-
bus tradit, ut si forte occurrerit quis, et quod du-
bitatur, symbolum prodat, si sit hostis, uel ci-
uis. Servius explanans illud in 7°. Aeneid.
In bello tessera signum. — Dicit intelligi
symbolum, quod ciuibus ad pugnam exeuntibus
dabatur, scilicet propter confusionem euitandam:
ut fuit in bello Marij Lar Deus,
In bello Syllae Apollo Delphicus: In
bello Caesaris Venus Genitrix. Sic
etiam Nero tribuno petenti signum te-
more militari dabat, Optime Matris.
Nota igitur ex consuetudinem signorum dicta-
signum quod intelligendum, Josephus dicit
ptatam ciuitatem grata ...
debatur iniuria, quam pro signo ...
Nolo ipse portador, qui Aliunt ...
requirente signum illo die ...
Tu mihi ... libertatis signum

De signis venenati hois.

Germanicus Caij Caes. Caligulae pater annum
aetatis agens quartum et tricesimum diuturno
morbo Antiochiae obijt non sine ueneni sus-
picione. Nam praeter liuores, qui toto corpore
erant, et spumas quae per os fluebant: cremati
etiam cor inter ossa incorruptum repertum est, cuius
natura existimatur, ut tinctum ueneno igne
confici nequeat. Suet. in Vita Caligulae.
Cap. 1°. Plinius quoque negat cor cremari posse in his,
qui cardiaco morbo obierint; certe extat oratio Vitellij,
qua reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc usus argu-
mento, palamque testatus non potuisse ob uenenum cor Germanici
Caesaris cremari. Contra genere morbi defensus est Piso. Sed ut Romam
redijt, paene discerptus a populo: a Senatu
capitis damnatus est. Suet. cap. 2° ...

¶ De ornatu Urbis

De urbe primo stabilienda, mox ornanda.

Iustinian. leg. Instit. proem. Imperij tempus nihil habuit antiquius quam prope afflictam nutantemque Remp. stabilire primo, deinde et ornare. Sueto. in eius vita. Imitatus Deum nostrum esse voluit, qui, ut inquit Ambrosius, in p.º Exameron primo fecit, postea venustavit. ut et nos primo faciamus aliqua postea venustemus: ne simul dum utrumque addimus neutrum possimus implere. #

De legibus condendis.

Habens leges condere ad alias Civitatum leges prospicere debet, ut fecerunt Romani. l. 2ª. §. 3. postea ascidentibus. ff. de orig. iur. Ex inspectione enim aliarum legum viso reip. statu, et diligenter singulis circumstantijs considerat(is) deprehendi potest in quo leges illae sint imitandae, in quo vero ab eis recedendum. Et ad leges ferendas sec(undu)m Philos. lib. p.º Rhet. peregrinationes, quibus multarum gentium leges cognosci possunt, perutiles sunt. est enim pars sapientiae non minima nouisse gentes multiplices, et gentium ritus, unde Homerus Ulyssem virtutis praeconio extollit, quod mores hominum multorum vidit et urbes. ut res. Cagnol. in diversis. postea ne diutius. nu. 62. et 63.

XX

De Templo

¶. Vesp. restituturum Capitolij aquaerens ... primus admonitio ... cetulit ... ita.

Cura restitui Capitolij ... Vesp. in Lucium Vestinum, a quo contradi... Aruspices monuerunt, ut reliquiae prioris delubri in paludes aueherentur. Templum iisdem vestigiis sisteretur. ... ita XI. Cal. Julij spatium omne quod templo dicabatur, euinctum est vittis, ingressi ... milites, quibus fausta nomina, deinde virgines vestales cum pueris, patrimis, matrimisque, tum Helui... Praetor precunte Pontifice lustrauit aream Capitolij precatus Jouem Junonem, et Minervam Capitolinos ... eos, ubi capta prosperarent. Mox vittas illas, quibus ligatus lapis, innexique funes erant, contigit, simul ceteri Magistratus, et sacerdotes, et Senatus, et ordo equester, et pars magna populi: passimque iniecta sunt fundamentis argenti, et auri ... et metallorum ... ita ref. ... Berual. in Comment. sup. vita ... Fol. 314.

De ... qui ... ab initio ... constitutus ... fundamenta ... Amph... ad ... templi ... dis ... considerent ... religiosus ... quibus ... templum ... imperium ... amplum ... flamines ... religione ... pietate ... Cand. l. 7. in ... Beato ... Bernardo ... Pathascini ... lib ... de ...

De Ciuitate Romana.

C. Caligula negabat iure Ciuitatē Romanā
usurpare eos, quorum maiores sibi posterisq.
eam impetrassent, nisi filij essent: neque
enim intelligi debere posteros ultra
hunc gradum, prolataq. Diuor. Julij, et
Augusti diplomata ut vetera, et obso-
leta deflebat. Sueto. in vita Calig. Ja-
Paul. in Jurecons. in Tit. ff. de gradib. sic scribi.
" Liberi usq. ad trinepotē nominantur,
" ultra hos posteriores vocantur. Quam
" iniqua fuerit Caligulae interpretatio de
" posteris satis liquet, cū dicamus posteros
" posteris satis liquet, et posterorū negotium agere
" traditū eē, et posterorū negotium agere
" ut dicat Seneca, et gratiae referetur ad poster-
" itatem ——

De eadē Vrbe Roma.

Claudius Caesar sanxit, ut hi, quibus a ma-
gistratibus prouinciae interdicerentur, urbe
quoque et Italia summouerentur. Ipse et quos-
dam nouo exemplo relegauit, ut ultra lapidē
tertium vetaret egredi ab urbe. Sueto. in
vita eiusdē Claudij.
Exempli cā, ut si Seio a Praetore Siciliensi prouin-
cia Sicilia interdicta fuisset, Roma quoque et
Italia eidē interdictū significaretur.
Nouum profecto genus relegationis nouūq. ex-
emplū, ut qui hac relegatione afficiat, ne egredi possit
e urbe Roma ultra tria millia passuum:
sicut relegati in insulas, et loca penitiss.
egredi nō possunt, nec sedet [illegible] scriptores tenui-
nos relegationis. ——

Servius Galba tutorem, quod pupillum, cui in substitutus hæres erat, veneno necasset, cruce affecit: implorantique leges, et civem Romanum se testificanti: quasi solatio, et honore aliquo pœnam levaturus, mutari, multoque praeter caeteras altiorem, et dealbatam statui crucem iussit. Sueto. in vita eiusdem Servij Galbae. cap. nono.

De Civitate Romana Donata. X°

Octavius Aug. Imp. magni existimans sincerum, atque ab omni colluvione peregrini, ac servilis sanguinis incorruptum servare populum, et civitatem Romanam parcissime dedit. X°. Tiberio civitatem pro quodam tributario Gallo roganti, civitatem negavit, immunitatem obtulit: affirmans se facilius passurum fisco detrahi aliquid, quam civitatis vulgari honorem. Sueton. in vita eiusdem Augusti. cap. 40.

Seneca ait, in l.° de Consolatione ad Albinam matrem, nullum non hominum genus concurrit in urbem [illegible] Romam repletam [illegible]. Ecce [illegible] scripsit. Idem Seneca à [illegible] in aliquo [illegible] dicta est sententia ut servos a liberis cultus distingueret: deinde apparuit quantum periculum immineret, ut si servi nostri numerare nos cepissent.

De Ædificijs Romæ factis à quibusdam privatis.

Idem Aug. principes viros saepe hortatus est, ut pro facultate quisque monumentis vel novis vel refectis, et excultis urbem adornarent. Multaque a multis extructa sunt in urbe ipsa, quorum [illegible] Martius [illegible] Sueto. in vita eiusdem cap. 29. [illegible]

Verte fol. seq.

De Otiosis et Vagabundis.

De ratione vitæ reddenda.

Olim Amasis Ægypti rex, ut scribit Herodotus in Euterpe, legem tulit longe utilissimam, ut singuli quotannis apud Præsides rationem vitæ redderent et unde viverent, quove quæstu sustentarentur, demonstrarent, qui hoc non fecissent morte plecterentur. Hæc lex à Solone ab Ægyptijs translata est ad Athenienses, cuius et Valerius, et Diodorus meminerunt.

Hinc Aug. unumquemque equitum rationem vitæ reddere coegit, atque ex improbatis alios pœna, alios ignominia notavit, plures admonitione. Suet. in Vita Augusti cap.

Censoribus ... scribit Plutarc. in Pompeio ... equites ...

~~De Ædificijs Romæ factis a primoribus Romanorum ita hortante Aug. Cæs.~~

~~Monumenta multa à multis extructa sunt, sicut à Marcio Philippo ædes Herculis Musarum: à Lucio Cornificio ædes Dianæ: ab Asinio Pollione atrium Libertatis: à Munatio Planco ædes Saturni: à Cornelio Balbo theatrum: à Statilio Tauro amphitheatrum: à M. Agrippa complura et egregia. Sueto. in Vita D. Aug. Cæsar. cap. 29.~~

Eumenius in oratione pro reparandis scholis ita scribit: Ædem Herculis Musarum in Circo Flaminio à Fulvio Nobiliore ex pecunia censoria primum factam fuisse, qui cum in Græcia esset Imperator accepisset Herculem Musagetem esse, idest comitem ducemque Musarum: idemque primus novem Musarum signa sub tutela Herculis consecravit: nam Musarum quies defensione et præsidio Herculis ... virtus Herculis ornari voce Musarum. Macrobius quoque in 1° Saturnalium Fulvium Nobiliorem huius ædis Herculis Musarum signi facit sic scribit: Nam Fulvius Nobilior in Fastis quos in æde Herculis Musarum posuit. Præterea Plutarchus in problematis Romanis refert a Herculis ac Martis ... Romani ... Hercules ... et a Papirio Hercules socius Callio[pe] ... lib. 9° Synagoge Callio[pe] ... sibi ... Alcides ...

15.

De Noua urbe à Literatis uiris incolenda.

De Ciuit. Donatis.

Maius ... apud Roma... donare ... ciuitate ... Sueto. ... cap. ... 47. ...

Sueto. Tranquil. in vita Domitia. Imp. inter quedam prodigia mortis Domitiani, inter alia, quod Mineruam, quam superstitiose colebat, somniauit excedere sacrario, negantemque ultra tueri eum posse, quod Exarmata esset à Joue.

Arma autem Palladi haec assignat clypeum et acuta cuspide hastam: dant galeam capiti: circumditur egide pectus. Marianus Capella: Palladi datum aiunt, Sapientia quod regat orbem, uel rationis opem, quod spumea pectora possidat. Hasta et uibrans penetrabile monstrat acumen.

Inde colligitur, quod sine sapientia clypeo uideri non possit, ut illae deprehendimus.

2 Quicquid secus humani ordis fac. C. Caligula ... Cogitauerat [cogitauerunt] de Homeri carminibus abolendis: cur enim sibi non licere dicens quod Platoni licuisset, qui eum è ciuitate, quam constituebat, eiecerit. Sed et Virg. et Tit. Liuij scripta, et imagines paulum abfuit, quin ex omnibus bibliothecis amoueret. Quorum alterum ut nullius ingenij, minimeque doctrinae, alterum ut uerbosum in historia negligentemque carpebat. De iuris quoque consultis quasi scientiae eorum omnem usum aboliturus saepe iactauit se mehercule effecturum ne quid respondere possent praeter eum. Sueto. in vita C. Caligulae. etiam ... Cerual. in commen. Pl. ...

De Calendis Januarij:

Tiberius Cæsar prohibuit edicto strenarum commercium, ne ultra Cal. Januarias exercerentur. Suet. Tranquil. in eius vita. Cap. mihi 34.

De Anno novo

Seneca scribit se anno novo auspicari solitum legere, scribere, dicere aliquid, ut ita totus annus feliciter iret.

De Cal. Jan.

C. Caius Caligula edixit strenas ineunte anno se recepturum: stetitque in vestibulo aedium Cal. Januarijs ad captandas stipes, quas plenis ante eum manibus, ac sinu, omnis generis turba fundebat. Suet. in Vita C. Caligulæ cap. mihi 42. [illegible]

Liu. lib. p.° inquit instruct. ... exercitu omn. in campo Martio ... tauriss. tribus lustra- uit; itaq. ?? lustru appellatum.

De Campo Martio Urbis Romæ.

Impp. Arcad. et Honor. AA. ad Populum. in l. unica C. de campo Martio etc. in Cod. Theodos. lib. 14.° ita rescripserunt.

» Eos, qui in campo Martio casas, seu tuguria
» construxerint, sententia nostri
» inlustris PF. spoliatos omnibus facultatib.
» tradi in perpetuum exilio praecipimus. et.
Dat. et PP. Romae in foro Diui Traiani, Cesario. et Attico Coss.

De calcis coctoribus Urbis Romæ et Constantinop.

» Imp. Constantius A. ad Orfitum P. U.
» Ex omnibus praediis, quae iamdudum praestationi
» calcis coeperunt obnoxia adtineri, quibus cal-
» cis ternas uehes singulae amphorae uini prae-
» beantur. vectuariis uero superioris triamilia
» et centum pondo calcis. quinquaginta ... nulla ...
» ad personas, sed ipsos fundos titulo huius prae-
» stationis adstringi. vectuarios etiam ex quattuor
» regionibus ... praecipimus dari.
» Dat. ... Kal. Apr. Eusebio et Hypatio Coss.
l. pa. C. de calcis coct. urb. Rom. et Constantinop. in Cod. Theodos. lib. 14. tit. VI.

Item Impp. Valentinianus, et Valens AA. ad Symmachum P. U. L. 2a. C. eod. tit.o

ita rescripserunt.

» Gratis nostram immunitatem consequuntur [illegible] calcis

» [illegible] et [illegible] est [illegible]

» [illegible] [illegible] in ueterata consuetudine huius

» [illegible] [illegible] homines [illegible] adepti,

» [illegible] [illegible] de opus quod [illegible]

» [illegible] mu[illegible] consequantur.

Item Impp. Gratianus, Valentinianus, et Theodosius. AAA. ad Seuerum P. U.

in L. 4a. C. eod. ita rescripserunt

» Vecturas et calcis in urbe uenerabili

» [illegible] minime [illegible], quos

» [illegible] [illegible] defendum [illegible]

» [illegible] indulgentiae [illegible] conte-

» dere, nihil prorsus accipiant, nisi quod

» [illegible] fabricationis Roma-

» [illegible] ac [illegible] condi-

» [illegible]. Dat. Kal. April. Ant. et Syagrio Coss.

Item Impp. Honor. et Theod. AA. Aetio P. U.

in L. ult.a C. eod. tit.o de calcis coctoribus [illegible]

» [illegible] fornaces [illegible] omne spatium, quod inter

» Amphiteatrum et diui Iuliani portum [illegible]

» manifeste [illegible], tolli praecipimus [illegible]

» [illegible] urbis amplissimae [illegible]

» aedium uicinitatem, nec [illegible] in his locis [illegible]

» quendae calcis [illegible] liceat. [illegible]

De Urbe civitate, civibus. muris antiquis et novis. Et de episcopo civitatis, et de civitate occidendo episcopum, et ad hoc ut sit civitas an requiratur episcopalis dignitas. Vide late Bar. et ibi notata a doctoribus in l. urbis appellatio fol. 487. et 488. ff. de verb. signif. et Hostiensis in d. Rubrica et notata ad materiam hanc civitatis vide Mar. de Luc. Mont. urbis [illegible] et quod ut civitatis requiratur episcopus. est textus in cap. episcopi. [illegible]

De Castro vide plura apud Bertachi. in suo Reperto. in verbo, Castrum. litera C. fol. 98.

Et ibi in specie vide quod castra non dicuntur damnata quando civitas condemnatur. vide ibi alias. Castra et villae non dicuntur appellatione urbis, et sic non gaudent privilegiis urbi concessis vel civitati. vide ibi. et ff. ad appellationem [illegible] ff. de verb. sig. et c. cap. cum partibus. de verb. sig.

Castrum totum concessum intelligitur per concessionem capitis castri. Bifadram. Bal. in cap. ad haec. col. 8a. de pace iura. firm. vers. quaero et dictus [illegible] et hoc vide Capic. in Rotae decisio. p.a num. 40 et 41. [illegible]

De Homicidio Archiepiscopi [illegible] Civitatis Florentinae

Civitas interficiens Episcopum ita de iure [illegible] est interdicto si occidit [illegible] ita dicit tex. in cl. si quis suadente diabolo, de poenis. unde Tenzeli[?]. et id. Pet. de Ancharano et Do. [illegible] tenet [illegible] in ver. Civitas. quod si occiditur [illegible] Civitas [illegible] non habet locum [illegible] Civitati [illegible] illa [illegible] et alii [illegible] [illegible] Civitas remaneat [illegible] [illegible] Episcopo [illegible] [illegible] potest celebrare divina [illegible] [illegible] alia [illegible] ratio, quia [illegible] est iniuria, quae fit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celebrari [illegible] [illegible] [illegible] et ipsius [illegible] materialiter [illegible] Archi[illegible] in no [illegible] defendit Civitatem Florentinam, quae a Sixto 4.to Maximo Pontifice fuerat subiecta interdicto ob Archiepiscopum (ut credo) Pisanum in Civitate Florentina suspensum, [illegible] in ea captum [illegible] Cardinalem et [illegible] [illegible] [illegible] Consil. [illegible]

Ad hanc materiam vide [illegible] [illegible] Italia [illegible] [illegible]

De electo. Nota tamen quod Civitas occidens Episcopum electum [illegible] incurrit [illegible] in dictas Civitas interficiens Episcopum [illegible] [illegible] Leges [illegible] [illegible] 30. [illegible] Civitas interficit electum non tamen [illegible] [illegible]

[illegible] in [illegible] [illegible] in nota [illegible] in verbo [illegible] Civitas [illegible]

De legitima Filij

De iure canonico pro legitima liberorum ... reuocantur alienata per parentes in fraudem liberorum, siue alienatio facta sit ex causa onerosa, puta ... uenditionis uel permutationis, necnon ex causa lucratiua, puta ex causa donationis. ut in c. Raynutius. de testa. ... Hostien. ... Bal. ... Paul. ... alien. ... Sed de iure ciuili reuocatur ... liberorum ex causa ~~legitima lucratiua~~ legitime eorum, dum alienata in fraudem ex causa lucratiua ut in titulo C. de inoff. donat. ... ita ut ... Dap. ... Blanco ... in Rubr. decret. nu. 85

De Iuramento pupilli.

De iure canonico iuramentum in pupillo doli capace seruandum operetur ... ualet ... ut in c. ... 22. q. ... et ibi not. ... de iure ciuili. Auth. sacramenta puberum ... C. si aduers. uendit. ... Bap. ... Blanco ... lite. caus. ... super ... decreti nu. 152.

De Paleis

In libro Decreti

Palea Decreti cuius sint authoris.
Resp. q. circa hoc ad h. adenus certam ro:
…, ubi q. Jo. Andreas in additio. ad
… in tit.o de allegatio. et dispu…
… circa … ubi …
… quidam dicunt q. … dissimiles
… Gratiani auctoris de Decreti nominibus
Pocapalea, fuit ille qui addidit
certa capitula, que dicuntur palea
ab auctore, sicut in simil. de Palea
in … M. 2.o …
… ipse discipulus additi …
Ludicellas alias ultra prima …
… in Decreto. circa hoc … ABB.
… ut ref. Bapt.a … in repet.
sup. Rubr. Decreti. …

~~De ludis et eisdem~~

De Spectaculis

Hastiludia, vel torneamenta de iure canonico et … periculo anime, ac inter et personas … prohibita … de Torneamentis. … Iure Civili ut in l. septima … et … Imp. … in … c. de Spectac. … in … tit.o c. de expen. ludor. … quod … Dicent Doct. in suo Trac. de … in …
… Canon. et Civil. in prin. col. 8.a

Nota
de Specta-
culis
antiquor.
Ferox pugna
… missis
bestiis inter
ne … ,
et pugnare
ad …
ultroneo fune-
re certare nec
crimine, sed
furore. Isidor.
Etymologiar. l.o
18. cap. 58.
et in seq. cap. 59 et 59.
Hec quippe specta-
cula crudelitatis
et inspectio
vanitatis non
solum ho-
minum vitiis,
sed demonum
iussis instituta
sunt. Proinde
… christiano
… insa-
nia, cum
impudicitia
theatricam
amphitheatri
crudelitate, cir-
… arene, cum
luxuria ludi. Decet
…

necessario qui seu praesumit, [illegible] praevaricator esse [illegible] qui [illegible] appo-
ri, quod in lavacro [illegible]
renuntiavit, id est Diabolo,
pompis et operibus eius. #
Ibid. lib. 18. cap. 59.
Fol. 93.

De Dictis Sanctorum et eorum Authoritate.

[illegible] dicta Sanctorum dicuntur approbata, et authentica. [illegible] quae reperiuntur [illegible] [illegible] ut dist. 20. in princ. [illegible] c. [illegible] cum Anto. de Butr. in c. [illegible] [illegible] de consti. Et [illegible] scire, qui libri Sanctorum [illegible] approbati, et qui non; dic [illegible] approbati enumerantur. 15. dist. [illegible] [illegible] est. Reliqui vero libri [illegible] non enumerati [illegible] inter scripta [illegible] [illegible] dist. [illegible], et vide [illegible] in p.º lib. epist. suarum in cap. p.º Et [illegible] [illegible] [illegible] Blasio in repert. in [illegible] num. 20. #

De Distinctione de Poenitentia, et [illegible] in Decreto inscripta.

[illegible] Gratianus [illegible] de Poenitentia [illegible] inscripsit [illegible] et [illegible] [illegible] quia loquitur de illa materia [illegible] gravissima poenitentia, et confessione peccatorum, quae [illegible] et necessaria ad salutem animarum [illegible] [illegible] poenit. et remissio. pecca. Illa enim, quae specialiter notentur, quasi non [illegible] digna, nisi specialiter notentur, quasi [illegible] apud [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fac. quod not. in rub. [illegible] [illegible] [illegible] discipulis eius, et Petro [illegible] [illegible] ibi [illegible] [illegible] in l. Lucius Titius [illegible] quis [illegible] in [illegible] [illegible] poenitentia [illegible] Et nota quod [illegible] allegari in [illegible] poenitentia, licet [illegible] [illegible] numero, De Poenitentia, licet [illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible] allegari [illegible] [illegible] poenitentia [illegible] in Antiq. [illegible] in [illegible] in Auth. [illegible]

Haec [illegible] Bapt. [illegible] Blasio in repert. [illegible] num. 35. et 36.

De Decreto Gratiani

An liber Decreti sit approbatus, et Authenticus, prout etiam est liber Decretalium, Sexti et Clementinarum, de quibus nulla est dubitatio. Et videtur primo affirmativum, quod hic: quia Papa ipsum allegat in c. distinctionem. ibi, cum in Decretis habeatur. etc. et ibi glos. dudum iam scilicet 33. q. j c. si quis acceperit. de desponsat. impube. et in c. nobis. de iure patron. et ibi ... et in clem. unica. de iureiuran. ibi. secundum formam in Decretis que incipit. ... etc. et est ... ... quibus ... q. d. liber decreti fuit compositus ante libros Canonicos cum Papa ... ipsum Decretum.

Item 2.º quia est glosatus prout sunt alii libri Canonici, cum glosentur soli libri Authentici probati, et prout solet de ipsis ... arg. l. nam ad ea. ff. de legib.

Item 3.º quia publice legitur, et paiformiter prout leguntur reliqui libri Canonici. arg. ... C. de impub. et ali. substi. Et in ... iam hoc iure ff. de vulg. et pupil.

Item 4.º quia super eo ... examinatis in iure Canonico, prout fit et in Decretalibus. arg. Cle. j. de magistr. et ... C. de aduoca. diuer. iudi.

Item 5.º

De hoc decreto Gratiani an sit approbatum pro libro iuris authentico, vide Ripam in c. ecclesie. nu: 77 et 80. de rescrip. ... 27.

Item 3.tio quia Doctores in hac facultate Canonica appellantur Doctores Decretorum, et nomina debent esse conformia rebus. ut in §. est et [illegible] d. donat. et in q. 2. cap. duo sunt genera.

Tertium Commune est veritas. quia re vera est liber magistralis, et est approbatus solum quoad dicta Sanctorum Patrum. et Romanorum Pontificum. 19. dist. si Romanorum. sed quoad leges civiles in eo contentas, et quoad dicta Gratiani, non est liber Authenticus, sed magistralis. ita dicit Joa. Andr. in c. [illegible]

Et hoc quia in principio decreti nulla fit mentio de aliquo Romano Pontifice ipsum Decretum authorizante. et hoc [illegible] Jo. Andre. in Arbore Consanguinitatis. et ibi [illegible] Praepositus in [illegible] in glos. ibi Alex. [illegible] super 1.to libro Decretalium. in tit.o de consang. [illegible] affi. [illegible] Archid. in c. [illegible] necessitat. 9. dist. et in c. [illegible] 50. dist. idem tenet Anto. de Butri. in d. c. [illegible] de rescrip. ad [illegible] Conment. sui. [illegible] dicit, quod [illegible] dicta Gratiani reprobantur [illegible] Doctoribus: imo [illegible] reprobant [illegible] glosa. ut prob.t in §. necessario. 50. dist. [illegible] quod vigilia Penthecostes [illegible] contra Gratianum, qui tenebat non [illegible] praecepto, [illegible] illa vigilia [illegible]

Pr. [illegible]

Petr. de Ancha. in repet. cap. pº de consti. in 2. s. ...

in prin.

Ad rones, in contrariu alleg.s Respr. et pº ad

p. q. Papa approbat decreta, libri sunt ...

Pontificum, quae dicunt sunt approbata.

Ad 2am. ronem respr. q. glosatores non possunt

glosando facere librum ad approbatum ee

approbatum. c. translato. de Const. et l. fi.

§. de legib.

Ad 3am. respr. q. ergo tres ut volunt ...

approbatum probare legendo d. c. translato. ...

... patrum pro dicta Sanctorum Patrum, et Ro:

manorum Pontificum constata in eo, quae dicunt

sunt approbata. ut d. c. si Romanorum.

Ad 4am. ronem respr. q. datur in eo praedicta propter

dicta Sanctorum Patrum, et Romanorum Pontif. ut dixi.

Ad quintam ronem respr. q. appellat ... De

cretorum summos ... dictus ... q. dist.

§. ... card. et d.a dist. §. porro

Et dicendum q. credimus Gratiano de contentis

in hoc libro, scilicet, q. sint dicta illorum SS. Patrum,

vel Rom. Pontif. prout ipse Gratianus ...

sentit. ut dicit Archid. in d. c. qs resistat, ... dist

Non autem quo ad solones, vel ... quas dat

Gratianus, ut probatur in d. §. ... et hoc

nisi q. vellet probare contrarium. #

Adde q. liber decreti subijcitur literatura, et theologis

in quo pro maiori parte tractatur de Deo et divinis ...

in dicim. ... in prin. decretal. in 8º col. et

... in quo differat ius Canonicum a iure Civili, et docet

quia Canonicum ... animam, civile ... corpus. ...

... in repet. ... in Rubr. de ... ...

De episcopis
Civitatum.

Episcopales sedes nō in villis, neque castellis, sed
maioribus locis constitui debet. 80. dist. c. prior.
et ubi nō fuit unquam episcopus, debet in [illegible] nisi
fidelium accreverit multitudo. 16. q. 1. [illegible]
ex c. [illegible]. Item nisi nova gens convertatur
ad fidem. 99. dist. nulli. Et constituta de
loco ad locum aucte Apostolice sedis mutari nō
causa. 16. q. 1. et tempore. Et ex ca. uni-
untur, puta ob [illegible] loci [illegible]
ex c. seq. Et ex culpa aufertur, scilicet
ob episcoporum suorum occisionem. 21. q. 4. c. ult.
et ref. [illegible] in l. numerarios. [illegible]
de numerar. l. 12. #

1° Ad propositum hoc vide Plot. in [illegible] Iurecons.
Novarien. in cons. 53. num. [illegible] quod
M.[illegible] olim Franciscus Sforza 2. Dux
Mediolani villam Viglevani creaverit
Civitatem ejus concedendo maiorem
magistratum in ipsa villa, ad [illegible] videt
voluisse tollere iura Civitatis Novarie,
nec iurisditionem, nec [illegible], nec maiorem
magistratum, nec alia iura, que [illegible]
in ipsa villa. [illegible] quoad [illegible]
in [illegible] metrop. Bert. lib. [illegible]
licet Imp. [illegible] erigat [illegible] in metropolim
ad tamen [illegible] Tyro Metropolis [illegible]
damnum in [illegible]. [illegible] #

De Castris.

Castra quid notent, et unde dicatur.

Castrum dicitur a castis, castrabatur enim
castrabatur in eo voluntas, vel licentia inha-
bitantium, ne passim vagari liceat, et custo-
ant hostibus: eadem ratione dicuntur castra
in expeditione, tamen in plurali, vel quia
fuerunt casa, dicunt ibi vivere: Luxuria enim
virtutes enervat. Unde Quintil. in milite
Mariano. Ideo meretrices ad exercitum
prohibentur. Intrare castra foeminis
non licet. Deuter. 23. Quando egressus
fueris contra hostes tuos in pugnam, cus-
todies te ab omni re mala. Si fuerit
inter vos homo, qui nocturno pollutus sit
somnio, egredietur extra castra, et
non revertetur ~~extra castra~~ priusquam
ad vesperam lavetur aqua. et post solis
occasum regredietur in castra. Dominus enim
Deus tuus ambulat in medio castrorum,
ut eruat te, et tradat tibi inimicos
tuos ut sint castra tua sancta, et nihil
in eis foeditatis appareat, nec dere=
linquat te. Dicitur castrum quia in alto loco
situm est quasi casa alta. Unde Castellum, et
Castellum ambo diminutiva, et capitaneus
nominum, qui habitat castrum, et hic Castel-
lanus. unus Castri ... Hugo. et sunt praece-
pendenti ... et claustrum monialium.
7. q. 1. c. ult. et l. 6. ... Archid.
... Luc. de Pen. in l. ... ...

De artificibus, eorumque instit. opus inceptum et quod undique percere voluisse refert Granc. Marii Grapal. in suo libro de Parsdiis
De artificibus aedium. lo. 2o. in cap.

[illegible] plurimis oneribus sunt immunes. l. 1. C. de excusatio. artif. | Synegiu. tra. Aeris.
l. agricolis. C. de agricol. et censit. | d. nili. 95. ho. et ibi enumerat. [illegible] artificia [illegible]
[illegible] et colonos. et ut infra. ad nul. [illegible] devoc.
[illegible] de agricol. et mancipiorum.
[illegible] et [illegible] mundi [illegible]
[illegible] quo hoc est ecclesiastici. cap. 38.
[illegible] multis artificibus [illegible]
[illegible] in manibus suis speraverunt, et unusquisque in arte sua sapiens est.
[illegible] in his omnibus nisi aedificatur civitas,
[illegible] in d. c. 38. ecclus. enumerantur artifices, [illegible]

Fabricii.
[illegible]
[illegible]
Sculptores.
Pictores.
[illegible]

Licet Sybaritae populi, quo somni, artes illas omnes, quae strepitum, quales aerariorum [illegible] Ech. in
[illegible] et ad [illegible]. in [illegible]
[illegible] munica. [illegible] in quo
[illegible] munera [illegible] congruere
vel honores [illegible]
[illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] de excus. artif. l. 10.

[illegible] ARS dicitur [illegible]
Cassiodo. pr. [illegible] 13o

Adde nomina singulorum artificum qui immunes sunt in singulis civitatibus ab universis muneribus [illegible] ad Imp. in l. 1. C. de excus. artif. l. 10.

Polygnotus Tharsius pictor sua aetate celeberrimus Porticum Athenis qui Pisianactaea prius, postmodum Poecile est appellata pinxisse dicitur. Tabulas et eas, quae in aerario pub.co et in Anaceo fuere, mirando depinxit opere, et quia gratis nullo id fecerat precio, ab Atheniensibus civitate donatus est. ita ref. Leonic. Toma. De var. Histo. lo. 3o. cap. 28.

De [illegible]

Intemerata uerae religionis mysteria
sacraque incorrupta [illegible] Dei
opt. Max. ineffabili quadam [illegible]
[illegible] dementudine [illegible] tradita [illegible]
sunt [illegible], ut haec omnia [illegible],
et solida [illegible] [illegible] [illegible],
et [illegible] [illegible] possint, cum
prima [illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] et unde [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

mollius cibarent, nullorum strepitu illorum interpellarentur
[illegible] similiumque omnium extra urbis [illegible]
ligna [illegible] sunt fabrorum, qui gallos et gallinaceos eam
meria exerceri iussisse, qui gallos et gallinaceos prohibuisse dicuntur.
ob causam in urbe edicto prohibuisse dicuntur, et mollities
venire pop. ipsi Sybaritae ob eorum luxuriam, et mollitiem

De Templo nouo construendo.

fuerunt a [illegible] [illegible] ... Adde quod si relinquit [illegible] [illegible] [illegible] communi [illegible]

An possit legari templo construendo. Vide [illegible]
[illegible] Bar. et alios dicentem in l. seruos. ff. de [illegible]
[illegible] [illegible] tenet quod et C. [illegible] ex [illegible]
alimen. lega. et C. [illegible] in themate
et Ange. in cons. incip. in themate
et Bal. in l. [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] fit dedicatio.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bar. in d. l. seruos.
[illegible] [illegible] et ibi Bar. in d. l. seruos.
[illegible] diuit quod ecclesia construenda potest institui
[illegible] [illegible] [illegible] posthumus [illegible] Gallus
et quaestiones [illegible] [illegible] posthumus
[illegible] ille casus ff. de lib. et posth. l. Adde [illegible]
[illegible] potest legari hospitali construendo. Ang. cons. [illegible]
130. et seq. et Card. in cons. p°. [illegible] seq. Bar.
in d. l. seruos.

[illegible] a [illegible] [illegible] adcediat posteaque [illegible] agg. l. [illegible] filiabus. in princ. et [illegible] Bal. [illegible] ff. de lege. [illegible] [illegible] ut [illegible] in [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Leonic. Tom. de [illegible] 97. [illegible] [illegible] [illegible]

De consuetud[ine]

Officiales debent servare [illegible] [illegible]
quod in multis servatur [illegible] [illegible]
[illegible] S. Petr. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], inter cetera habetur consuetudo [illegible]
in Sacramento Baptismi. [illegible] [illegible]
[illegible]. Item in matrimonio [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Item in [illegible]
[illegible] [illegible]. Item in per[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Item in [illegible]
[illegible] [illegible] 24 q. 1 [illegible]
[illegible] 84 [illegible]
Item in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
magna est virtus consuetudinis [illegible]
autem consuetum est, velut innatum. Similiter
enim consuetudo natura, unde consuetudo [illegible]
est [illegible] appellatur [illegible]
[illegible] [illegible] consuetudine [illegible]
[illegible] [illegible] Philip. Item [illegible]
[illegible] more privilegiis [illegible]
[illegible] [illegible] mala. Item [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a consuetudine [illegible]
Item [illegible] sua a consuetudine [illegible]
[illegible] [illegible] quod [illegible]
ce [illegible] [illegible] gravissimum esse
[illegible]. Item acceptum [illegible]
imperium consuetudinis. [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]. Item
in [illegible]

[illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item [illegible] more [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

De hominum generibus
in civitate existentibus

Arist. in 7º Politic. ait quod in [illegible] necessarium
est ut servi aut barbari aut [illegible]
tam [illegible] possessores, verisimile esse
ipsos [illegible] omnes [illegible] in 2º
quod in civitatibus minime expediret. Et-
[illegible] minime convenit haec lex [illegible] Hypodamij
antiqui Philosophi, qui in sua Politia numerum
civium uniuscuiusque civitatis [illegible] in
tres partes, scilicet bellatores, artifices,
[illegible] agricolas. [illegible] enim bellatores [illegible]
arma, et non terram [illegible] loca. et [illegible] de
[illegible] Agricolas [illegible]
terram, et non arma. Artifices autem neque
arma, neque [illegible] Indiget enim homo [illegible]
arma, [illegible]
pro [illegible] vitae suae, [illegible]
[illegible] vestimentis et [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] hostes extrinsecos, [illegible]
quae possunt in civitatibus accidere. [illegible]
[illegible] premissa hominum genera.
[illegible] satisfaciunt agricolae, qui [illegible]
[illegible] et [illegible] pecorum. [illegible]
ad [illegible] vestes, et alia satisfaciunt artifices.
[illegible] ad defensionem satisfaciunt bellatores [illegible]
[illegible] militare [illegible] advocati [illegible] advoca.
[illegible] et hoc tangit [illegible] 2º Politic. et
[illegible] prosequitur [illegible] Egid. [illegible] Princip. [illegible]
[illegible] et sequitur [illegible] Pen. in l. colonos [illegible]
[illegible] agricolis [illegible] lib. 11º [illegible]

De [illegible]

[illegible]

pr [illegible] ... [illegible]

De [illegible] [illegible] xii

[illegible]

[illegible] inscio Principe [illegible]

inter quas [illegible] haec enumerantur [illegible]

[illegible] innovites ad aliquo [illegible]

territorium [illegible] 23. q. ij. [illegible]

[illegible]

[illegible]

De Ecclesia Mutatione [illegible]

Ecclesia ei se concessa quandoque vel in toto, vel in parte mutat. 20. q. ult. §. his ita. et [illegible] quandoque revocat. quandoque in melius commutat 35. q. 9. [illegible] et c. [illegible] et re iudic. cum olim.

De Traiano Imp.

Traianus licet in inferno, meritis [illegible] et precibus B. Gregorij ob Iustitiam suam fuit ab inferni penis [illegible] [illegible] [illegible] Tit. 1. x. #

De Iudice [illegible]

[illegible] appellationes.

[illegible]

Aud. d. [illegible] lib. Feud. de contro. int. dom. et fidel. [illegible] [illegible] Feud. [illegible] [illegible] [illegible] militia [illegible] [illegible] operam.

De Provincia

Provincia est, que habet decem, vel xi civitates et unum Regem. 6. q. 3. [illegible] Vel unum [illegible] 10. 23. q. 4. duo. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

De Salomonis gloria in equorum copia.

Inter ceteras glorias, et divitias Salomonis, 40 millia presepia equorum currilium, et 8 millia ex equitibus legitur habuisse 3° Reg. cap. 4° ut ref. Luc. de Pen. in Rub. C. de cursu publ. lib. 12° #

De Sindicatione ex sacris litteris desumpta.

Modus procedendi ad sindicationem colligitur ex 1° Reg. cap. 12. ubi Samuel sic ait ad populum: Loquimini ad me coram Domino, et coram Christo eius utrum bovem cuiuspiam tulerim, aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi et contemnam illud hodie, restituamque vobis, et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. Et dixit ad eos: Testis est Dominus adversus vos, et testis Christus eius in die hac, quia non inveneritis quippiam in manu mea, et dixerunt testis. Hec scribit Luc. de Penn. in l. ult. C. de numerar. lib. 12° #

De clementia. ... Iustitia ...

De Laudibus Rectoris.

Qui se in officio laudabiliter habuerunt, sunt publice commendandi [illegible] iustissimos. d. offic. Rect. Primine. [illegible]

in Psal. 32 Rectos decet collaudatio.

[illegible] laude enim huiusmodi [illegible] homines [illegible]

[illegible] amplius ad virtutem

[illegible] aura [illegible] ante [illegible] grandior

[illegible] mentis [illegible]

[illegible] ut ait [illegible] in [illegible] c. 100.

[illegible] Cassiod. [illegible] Epist. 13. De:

[illegible] audiret [illegible]

[illegible] quotidie [illegible]

[illegible] invitatur, [illegible]

[illegible] animalibus

[illegible] agitur, [illegible] homines

[illegible] ad

[illegible]

[illegible] laudi [illegible]

[illegible] male [illegible]

[illegible]

[illegible] iustissimos [illegible]

Praeclare D. Hierony. [illegible] epist. ad [illegible]

[illegible] nemo reprehendere [illegible] in epistolis

[illegible] laudamus [illegible]

[illegible] mali [illegible]

[illegible] dona [illegible] virtute

[illegible] in animi [illegible]

[illegible] deleatur. [illegible] in [illegible]

[illegible] numero 10 [illegible] 27.

[illegible]

Clementiae [illegible] causas [illegible]

[illegible] in [illegible]

[illegible] suscepto etc.

10. [illegible] clementia [illegible]

De Aquileia.

Justin. Imp. in Auth. de Praet. Paphlagoniae in praefatio. Colla. 3.a ita inquit.

" Paphlagonum gens et antiqua neq. ignobilis
" olim extitit; in tantum quidem, ut et
" magnas colonias deduxerit, et sedes
" in Venetijs Italorum fixerit, in qui=
" bus et Aquileia omnium sub Occidente
" urbium maxima, et aliae multae urbes
" cum ipsis etiam regijs certamen susce=
" perint, condita fuit. Haec Justin. ibid.

De Lycaonia.

Idem Justin. Imp.or in Auth. de Prae. Lycaon. S. p.o Colla. 4.a ita inquit de Lycaonia sendes.

" Fortes ea regio uiros habet, neq. in ullo differt
" ab Isauria in medio, ut quae Mediterranea,
" et Armenia equorum altrix creditur, tum
" multos uiros, tum multos equos enutriat.
" Magnus quoq. in ea numerus est magnorum
" pagorum, et uirorum ad equitandum,
" ad sagittandum, ad animos sine negotio,
" et celeriter excitandos, ad arma
" prompte tractanda. Haec Justin. ibid.

Vide fol. [illegible] reperitur —

De Ratione tuendae, ac conservandae novae urbis conditae.

Cap.m ult.um

Prima et principalis ratio tuendae, ac conservandae [illegible] petenda quae credita est a Deo O. Max. [illegible] nam divinus eius cultus est [illegible] colendus: nam apostasia a fide [illegible] provocat ad urbem coelestem eius iram [illegible] destruendam, ut patet 23. q. 5.a [illegible] audie[illegible] et originaliter Deuter. 13. quoniam [illegible] in crimine ipso apostatiae [illegible] interficiuntur etiam parvuli et cuncta bona dantur usque ad pecora, et urbs succe[illegible] [illegible] not. [illegible] ad. d. [illegible] in [illegible] et [illegible] ac [illegible] Cap. [illegible] not. [illegible] in [illegible] et [illegible] [illegible] Rom. in [illegible] [illegible] ac [illegible] et Execut. lib. 12. [illegible] 98 [illegible]

Item apostasia a fide sui naturalis [illegible] [illegible] pit causa est urbis [illegible] [illegible] ut patet in [illegible] [illegible] quod [illegible] mod. insuff. amitti: quod et [illegible] et Mat. 22. ubi civitatem eorum igne succendit. [illegible] Et idem clarius lib. 4.o Reg. cap. 3.o Percutiens omnem civitatem munitam et urbem electam et universam [illegible] [illegible] [illegible] succidentes cum [illegible]

Nota [illegible] modi civitatis [illegible] [illegible] videre [illegible] meruit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Gelas. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impos. occisores in cap. ita not. 25. n. 2.a et [illegible] Bapt. [illegible] Blasioff. [illegible] [illegible] Decis. [illegible] nu. 244.

Sic Templarii oes [illegible] Clem. V.[illegible] fuerunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Sic etiam [illegible] PP. Pius [illegible] anno 1570 sept.o 18. [illegible] [illegible] ordinem [illegible] Humiliatorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 43 Ill.mi et R.mi [illegible] [illegible] Card.les [illegible] quidem olim [illegible] [illegible] Prepositus [illegible] [illegible] [illegible] et plures [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Donatus Farinam ad [illegible] [illegible] [illegible] R. [illegible] Card. D. Carolum Borromeum.

fontes aquarum obturabitis, et omnem agrum
egregium operietis lapidibus.
Nam et pro iniuria illata, qualis alicuius
Regis, et alium Regem iniuriantur.

De Barbarorum iniuria.

[illegible] Davidis filio mortuo David [illegible] Amon Regem, qui fecerat radi barbas [illegible] eius.

ipse inferens et eius consiliarii [illegible]
etiam populus eius [illegible] Regis
Dominum eius adducens servavit [illegible]
circumque [illegible] super eos ferrata carpenta [illegible]
erat et [illegible] Paralipo. 20. cap. Sic
fecit cunctis urbibus filiorum Amon.
[illegible] illud dicatur adversus ponens [illegible]
pro populi, quia Regem, et consiliarios
eius poena dignas in iusto bello [illegible]
[illegible] ppter iniuriam legatis
Regis prius illatam. Hec Luc. d Rex. ibid. #

Concordia in urbe pacis maxime est nutrienda: nam ea
[illegible] civium resp. [illegible] fauent [illegible] [illegible]
illud Actu. 23. facta est dissensio, et soluta
est multitudo. Unde, fit ut urbes corruant,
et [illegible] Principes annullet, ad quem [illegible]
Reg. cap. 17. Ideo nutrienda est concordia [illegible]

Sylla nequissimus tyrannus plus in cives, quam in hostes
crudelis ac sit imperium, in pace inermes, in bello
cadens armatos: Nam ciuili bello scissa urbe, to=
taque Italia Syllanis, Marianisque partibus hinc=
inde saeuissime [illegible] plus quam centum, et tamilia Roma=
norum decennio fuere consumpta. ut ref. Oros. [illegible] Augu.

Discordia est omnifaria in Civitate [illegible]
[illegible] ad
[illegible] Discordia ordinum est [illegible]
[illegible] [illegible] Pa[illegible] ac [illegible]
[illegible] [illegible] nec
[illegible] [illegible] [illegible] cedet
[illegible] [illegible] plebem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in l. unica. C. de [illegible] [illegible]
[illegible] ex potest [illegible] ad concordiam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] tenet [illegible]
[illegible] in l. unica. [illegible] C. de [illegible]
De Concordia Civium [illegible] ex
Cicc. relatum per D. Augustin. de Civit.
Dei lib. 2.° cap. 21. quam senten.
fuit Cicc. de Roma. Rep.

Iste tollenda est in Civitate seditio, ubi
grave, et atrocissimum delictum, nam aliquando
nil Tyrannide inferius, quippe quae veluti
tabes quaedam [illegible] in totam inficit
Civitatem. ut scribit D. Thomas de Regi.
in Tract. [illegible] To. 2.° lib. 7.° cap. 19.
de seditione. nu. 2.° et [illegible]
centes [illegible] a iure, et populi [illegible]
[illegible] seditionis. [illegible] nu. 18.

Amplitudine Urbis. 77

De Magnitudine conicienda Urbis

ad n. 8

Civitas iuxta incolarum numerum muro cingatur. arg. ex eo quod. in l. iubemus. prima in prin. ff. de sac. sanc. Eccle. ergo. de epi. nulli. nam ex numero incolar. Civitates sunt colendae, aut ordinandae, seu muro vallandae. arg. l. in tertiis l. de epis. et cle. Non effusa, ut nimio, et vasto murorum spatio muniantur, sed congrua breuit. pro numero incolar. arg. in Auth. quomodo oporte. episcop. § sed neque effusas. et de mensa de. § j. Ita quod semper possit ad incursu hostili per incolas sine presidio exterorum custodiri. tueri, pariterque defendi. Si autem fiat Civitas nimie magnitud. ita quod maiori numero egeat defensor. sed potius quod paucis locis servari valeat. in nostra ff. in terra. [illegible] Praefec. Praet. et facit in Auth. [illegible] in pri. et § noluimus. et quod ibi not. et C. de Consti. cum Al. de insti. c. j cum discord. Nam si paruus numerus magno murorum spatio includatur, magis hostibus proditur quam munitur. sed Rota s. ad Angel. de tur. quod [illegible] de bello Humanitino: Tales itaque diffusae murorum aedificationes bonae non sunt. ut in Auth. ut deter. sit num. cleri in prin. cum discor. Unde si post belli cladem, uel aliis in loco alio est incolarum numerus adeo diminutus, ut sine periculo nequeant ibi incolae habitare melius est quae

Civitas nimie Magna

duo

dus, qui rare loca in unu unire, q oia hostibus
periculo [illegible] exponere. ad hoc ib. q. 1. et tem-
poris [illegible] interea. Hoc tamen
solum lege mandante fieri potuerit [illegible] industria
Ad idem [illegible] unio in [illegible] not [illegible]
de concessi. prela. c. sicut. de preben. c. expo-
suisti. et ij. Esdre. c. xj. Decima pars
populi eligitur ut habitet in Hierusalem,
que erat vrbs vacua. Sicut attendendum in-
quantum fieri potest commode, et interiecto ~~[illegible]~~ spatio
[illegible] ad edes, et aliis edificiis ciuitatis
tam sic ad insidias ciuitatis, et incendia
melius tuta erit [illegible] edificand[illegible]
[illegible] et magnia, sed angulosa edifi-
canda sunt. [illegible] de re milit. lib. 4.
Et super hoc ad plus instatur quam militare
quod est potius quam legale. Cuius opus autem
perfectius in talibus querat Plinium de
Architectura. In unione et attendendum est
ut locus fiat [illegible] lib. 10. c. [illegible]
temporis. quia potius sicut finitima [illegible]
[illegible]
in lege [illegible] comit, quod est hac
prudentissima quest[illegible] munere.
vel presta. nemini lice[illegible] 86 [illegible]

ad Marcianum Commentarie
Annona.

Apud Liui Deca. 3a lib. 1o ad fi. scribuntur
hac uerba:
" Annona quoque eo anno pernilis fuit [illegible]
" cum magnam ui Africa aduectam ædiles
" M. Claudius. et Marcellus. et Sex.
" Ælius Paetus binis æris in modios populo
" diviserunt. Idem Mannius Marcius, et
" [illegible] ædiles plebis, quod in summa ca-
" ritate frumentum populo in modios assibus
" dedere, communique inuocem, statuas
" in Campidolio, et Palatio cum titulis ma-
" merque. M. Lemilius Lici filius ædilis
" Curulis, quod olei denas [illegible] singulis
" assibus prestitit, celebri memoria dignus
" [illegible] ut ref. Alex. Genial. lib. 4o
" cap. 5o et Onus meus Decia. in suo
" cap. 5o et [illegible] lib. 7o Cap. 22.
" hac. Cin. To. 2o lib. 7o Cap. 22.
" de Grandantib. aut onerantib. anno. nu. 8o
" Ind quoque pro sublevanda annona rescriptum
" Seueri, et Antonini factum, ut ius ad esset
" ordini cuiusque Ciuitatis precium grani con-
" stituere, ne scilicet ipsi qui de ordine sunt,
" nempe nobiliores plebem proximato com-
" modo in annona grauarent. [illegible] fin.
" in prin. et § 1. ff. ad l. Iul. de Anno. [illegible] de-
" cre. [illegible] ad municip. l. decuriones. ff. de admi.
" rer. ad Ciuit. perti. [illegible] Decia. ibi de. nu. 21. ff.

[illegible] D. ff.

Ad materiam Frumentariã.
Tota

Quae fuerit dignitas, atque Potestas Praefecti Annonae, facile colligi potest ex formula huius Magistratus, quam Cassiod. lib. 6o. Variar. praescribit in haec verba;

» Si ad hanc mensuram censendae sunt dignitates, ut tanto
» quis honorabilior habeatur, quanto civibus profuisse co:
» gnoscitur, is certe debet esse gloriosus, qui ad curam
» Romani populi publice eligitur; tibi siquidem creditum
» est ut sacratissimae urbi praeparetur annona,
» ubique redundet panis copia, et tam magnus populus
» tamquam una mensa satietur: officinas pistorum,
» cibosque curas, pensum, et munditiam panis
» exigis, nec vile iudicas esse, unde possit te Roma
» laudare, et ne quis aliquid putet esse contemptum
» Carpentum Praefecti urbis mixta glorificatione
» conscendis: tu illi in spectaculis coniunctissimus
» inveniris, ut plebs, quam industria tua satiat, in
» suam reverentiam te honoratum esse cognoscat: nam
» si querela panis, ut assolet, excitetur, tu promis:
» sor ubertatis seditiones civicas momentanea sa:
» tisfactione dissolvis. et quod te perspicimus, ne quid
» in titulis conquirentibus excedatur: ad immensum
» Pompeius fertur copia frumentaria provisa usque ad
rerum pervenisse fastigia, et Magnus meruit
appellari. te quis autem putet abiectum te hominibus
» imperare? dignitati quoque tuae pistorum turba famula:
» ta sit, quae per diversas mundi partes possessione
» latissima tendebatur: Suarij quoque Romae copiae
» causa respecti tuo deputati videntur examini.

Tribu

» Tribunal tuum nō est inter minimas dignitates
» quādo et annonaria gratia fruitur et provincijs iussa
» transmittit: Sed ut actionis ipsius instrumenta
» perscrutemur, tu facis quidē copias
» Romae, cum praeparata procurat, sed nō minima
» laus est dispensationē mediocriter
» facere quam frumenta colligere, quod in quan-
» tum abundantia quaeritur adtollitur. Si panis
» elegantia nulla exigitur. Sic CERES
» frumenta dicitur invenisse: PAN autem
» primus conspersas fruges coquere perhibetur,
» unde et nomine eius panis est nuncupatus,
» ita et illa praedicata est, quae reperit et
» iste laudatus est, qui dulciter edenda huma-
» nis usibus applicavit. Considera nunc, quod
» nō licet aliquid furari de populo; nam quod in
» civitate damnū cōmittitur, silentio nō praeter-
» itur: nescit plebs tacere, quod interdum
» et hoc loquitur, quod à nemine perpetratur:
» in fraudulentos distringe, pondera iniquus exa-
» minator in te dei sollicitius autopenseetur, unde
» à quibus timetur, quia gratior est nobis
» laetitia faventis pop. Romani, quam copia pretio-
» sissimi metalli: quid habes ergo melius quod
» optes quam illius populi gratiam quaerere,
» quam nos etiam constat optare. Hanc
formulā volui ad longū referre, ut
quibus nō est liber ille, ex ea cognoscant
maximā huius Praefecti Annonae dignitatē.
Ita etiam refert formulā hanc Onu-
meus Decia. in suo Tract. Crim. Tom. 2° lib. 7°
Cap. 22. de fraudatorib. aut onerat. Annonae
num. 9° fol. 141. ubi alia vide, si cum digna. L.D.

Cap.[m] p.[m]

De Urbe, Civitate, Oppido, Castro, et Dominio et eorum differentia

Castrum dicitur quod muro cingitur, sicuti communis erat loquendi usus, ut testatur Oldrad. in cons. 121. nu: 7° et ult. ac seq.

Item castrum unde dictum, et quod muris cingitur. Vide Cass. [illegible] dec. 212. nu: 25. ad nu: 31. fol. 477. et 478.

Urbs, et Civitas quid sint, unde dicta et quomodo inter se differant. Vide Dnum Menum Benz. in suo Tract. Cim. To. p.° lib. p.° cap. p.° nu: 8° et 9°. Ubi inquit, quod duo haec nomina, Urbs et Civitas, idem intendere [illegible], negavit, cum tamen Urbs aedificia ipsa intra moenia consistentia denotet ad urbo, id est aratri parte illa, qua incurva inspicitur, qua signabantur ipsa moenia, deducta voce. Civitas autem hominum eorundemque civium congregationem designat. ut docet Bald. et ceteri in

§. Ciuitas. ff. si cer. pet. et in l. pupillus
§ unde. [illegible] de uerb. sig. [illegible] nomin[illegible]
minum [illegible] aggregatos animad-
uertis [illegible] all. [illegible] pro [illegible] inquit
[illegible] conuenticula hominum quae postea
Ciuitates nominauerint: tum domi-
cilia [illegible] quas urbes dicimus.
[illegible] meus [illegible]. lib. [illegible]
[illegible] legatum relictum ciuibus intelligitur relic-
tum ipsi Ciuitati. l. ciuibus ff. de reb. dub.
[illegible] meus Card. in trac. de Coniec. ult. volunt.
lib. 8°. tit°. 6°. nu: 22. et 24. ubi inquit quia est [illegible]
ipsa Ciuitas ad [illegible] ciuibus repraesen-
tatur. c. si ciuitas. de sent. excom.
lib. 6°. [illegible] Plin. lib. 5°. epist. ad Gallum
ait non permisse hereditatem aut legatum
Ciuitatibus relinqui. et Ulpia. 22. tit°.
§. nec municipia. nisi quod a libertis suis
heredes institui possint. [illegible] l. ciuib°.
[illegible] eo casu legari illis posse.

De Urbe.

Si ita legetur, penum, quae ROMAE sit, utrum in ea [illegible] est intra continentia, legata uidetur: an uero ea sola, quae est intra murum: et quidem urbes fere omnes muro tenus finiri. Romam continentibus, et urbem Romam aeque continentibus, ita Paul. [illegible] in [illegible] si ita legetur. ff. de penu leg. [illegible]

[illegible] consti[illegible] est eum, cui Patria [illegible] sua [illegible] interdictum est et ab urbe abstinere debere, contra autem [illegible] fuerit interdictum Patria sua [illegible] ita [illegible] auctor. Si cui plane non Patria [illegible] sua [illegible] interdictum sit, uidendum est, an et Patria sua [illegible] urbe interdictum [illegible] magis est ita ad [illegible] Ulp. [illegible]

[illegible] nam §. consti[illegible] est [illegible] & interd. [illegible] ind. Romam [illegible] iur. nat. gent. et ciui. [illegible] et sua Patria [illegible] et [illegible] maior, unde abstinet [illegible] ad ea, sed [illegible] uidetur [illegible] interdic[illegible] Roma [illegible]

[illegible] in g[illegible] consti[illegible] etiam urbe.

De Templis.

Hierusalem [illegible] mundi, ibi est caput et quasi [illegible] solis [illegible] quem [illegible] est orandu et [illegible] facie [illegible] ut in 2° [illegible] q. 84. [illegible] in [illegible].

Not. ad hoc quod terra orbis est oriens, sinistra est occidens, ut hoc supscripsi [illegible]

Territorij appone continetur Civitas, cum enim Lex prohibeat alienari fundu qui est in territorio l. [illegible] prohibita alienationibus in [illegible] et [illegible] appellatione continetur aedificium siue urbanu siue rusticum l. [illegible] ff. de uer. sig. quae appone Territorij continetur Ciuitas.

Quia aut si dicas, quod territoriu, quid urbs, quod praediu, quod noie Ciuitatis intelligitur [illegible] legitime [illegible] pupillus [illegible] terra [illegible] ff. de uer. sig. et 63. dist. [illegible] et 23. q. [illegible] quando appellatione Ciuitatis continentur [illegible] et continentia aedificia. vide d. [illegible] cons. [illegible] Ciuitas. l. 6°

Urbis appellatione ciuitas continet et territorium. Archid. in c. quod [illegible] de elect. in 6° et c. [illegible] [illegible] et [illegible] in l. 2. [illegible] C. [illegible] limitrop. l. 6° [illegible]

An consuetudo seruata in aliqua Ciuitate sit seruanda a locis ei vicinis, vide [illegible] [illegible] distinguit. [illegible] uerb. Consuetudo. [illegible]

98

De Urbe Civitate et oppido.

Civitas Regitas vocatur splendidissima [illegible] que oia [illegible] pulcherrima in [illegible] Alias vocatur [illegible] illud [illegible] quo [illegible] civitas [illegible] oppidum [illegible] facul. [illegible] Civitas [illegible] et magistratum ordine gubernatur [illegible] quatenus est ibi copia incolar. [illegible] quatenus muris [illegible] more cingitur.

Proprie aut dr civitas, que habet epm [illegible] Alias dicitur [illegible] [illegible] vincimur [illegible] ungitur [illegible] ita [illegible] Episcopo caret dr urbs [illegible] [illegible] Metropolitana [illegible] egalis [illegible] unica [illegible] Theodosii [illegible] metropolitana civitate [illegible] civitate [illegible] [illegible] unica [illegible] [illegible] ut patet [illegible] potest [illegible] licet in spiritualib. [illegible] nonam [illegible] dignitate [illegible] in temporalibus aute secus [illegible] unica [illegible] potest [illegible] constituere Civitate ut [illegible] unica [illegible]

Vers. 2°. et [illegible]

Hot. tamen [illegible] castrum [illegible] temporis [illegible] civitate [illegible] nemo [illegible] civitatis [illegible] #

[illegible] civitas [illegible] primus [illegible] [illegible] dignitas [illegible] Rex [illegible]

Anthes Poetar[illegible] ... [illegible] De nova urbe viris insignibus replenda.

[illegible] exemplo.

[illegible] lib. 6° Aeneid. [illegible] de Roma effatus est

» En huius, nate, auspiciis illa inclyta Roma
» Imperium terris, animos aequabit Olympo
» Septemque una sibi muro circumdabit arces,
» Felix prole virum: qualis Berecynthia mater
» Invehitur curru Phrygias turrita per urbes
» Laeta deum partu, centum complexa nepotes,
» Omnes caelicolas, omnes supera alta tenentes.

Terra ista felix prole virum [illegible]

In [illegible] Roma felicitate exclamatio [illegible], [illegible] quae tam illustre, et numerosa clarorum virorum soboles feminea esset, ut eius virtute [illegible] orbis terrarum futura sit. [illegible] cum eam prole virum beatam, ac claram futuram esse [illegible]

Hinc imperatoris [illegible] in [illegible] de Provinc. Pal. [illegible] laudare Caesaream urbem Palestinae metropolim, quam [illegible] Imperator Caesaream appellarat, cum antea [illegible] vocaretur, [illegible] honore [illegible], eo quod in ea post Judaicas victorias inter Imperatores adscriptus esset, dicit provinciam ipsam Palestinae magnae admirandaeque regionis imperium [illegible] et [illegible] Reipublicae [illegible] tam [illegible] magnitudine [illegible] [illegible] hominibus civitatem, ac honoris [illegible] gentes referens [illegible] inter sacerdotes celebres et (quorum maximus est) [illegible] Dominus noster Jesus Christus verbum [illegible] Dei [illegible] humani generis salus [illegible] [illegible]

De Provincia.

De Poetis. [illegible] Rhetoricae eloquentiae, omnes [illegible] quae liberales [illegible] [illegible] scripturae [illegible] sumpsit exordium. ut 37. dist. [illegible]

Invectivam in Poetas vide apud [illegible] Poetae [illegible] et [illegible] Imperator Philip[illegible]

Poetae nulla immunitate [illegible] Et [illegible] in [illegible]

[Nulla] dicitur optima est lex illa contra [illegible] qui omnium tam illustri [illegible] scientia se ad Poeticam figmentis transmutant. Unde B. [illegible] fuit ab Angelo correptus eo quod figmentis intenderet paganorum. 37. dist. Legimus, et [illegible] eundem [illegible]

 Collect. Hotada

Ad mar. novis uiri incolendas

Aduerte q Princeps circumspectius studere debet ne passim, et indistincte ad omnes personis uniuersi pateant: nam Imp.or Justinianus in Auth. inculcatur: nam Imp.or Justinianus in Auth. coll. 6.a Tit.o 4 uno. de questore. Novell. 80. ... et ley. ... cap. 173. ... et ley. ... ultimo uerbis.

Inuenimus enim, quia paulatim provinciae

" suis habitatoribus spoliantur:

" uidem suis habitatoribus nostra est populosa

" magna uero haec ciuitas nostra est populosa

" est multi diuersorum hominum et maxime

" agricolarum suas ciuitates, et culturas

" relinquentium.

Et idem in §. 2.o Imp.or ita addit.

" Et idem in §. 2.o Imp.or ita addit.

§. Sumus singulum inter hoc, respicientes ad

" Deum, nostrumque timorem, et leges, requirere

" in magnam hanc ciuitatem uenientes ex

" quacumque provincia siue uiros siue mu-

" lieres, aut clericos seu monachos siue

" ceteros ciuitatum Ad.strt aut alterius

" cuiuscumque fortunae, uel dignitatis tres,

" dant, et perscrutari qui sint, aut unde

" ueniunt, et qua occasione et

Item in §. 3.o in fi. dixit Imp.or haec uerba.

" Et mar.e agricolis, quoque omnino prorsa superflua, et

" agricolarum uacatio damnum cripitis, et possesso-

" ribus facit.

Item ~~quid~~ de aliis personis uarii, quodeus, sea condonit iidem expeditis et mar.e lectis, cor- pore, ~~aliter~~ camin q ... ribus quid agendum sit unde, idem ... illi ... et ... §. 4.o et 5.o et §. 9.o

... fine ... ita ...

Sic nobis etiam [illegible] habitabuntur, et magna Ciuitas hec confusione liberabitur. #

De Templis in noua urbe [con]struendis.

Monast.

Inter omnes ordines sacros, quibus templa, et cenobia erigi debent in noua urbe, ego pie censeo potissimum fore adlegendos Venerand. PP. Capuccinos, quos Robert. Turner. insignis eruditionis uir germanus in suo Panegyr. seu Pompa funebri D. Grego. Nazianz. translato pag. mihi 57. in hac preclarissima uerba collaudat. Capucinos n. app. Angelos, et quod angel. [illegible] den, Angelos in carne humana: nam ita uiuunt, quasi nihil haberent carnis: ita narrantur, quasi nihil haberent sensus. Spiritus sunt, si spectes nullam titillationem sensus: Diui sunt, si spectes nullam suauitatem carnis. Cibus illis est meditatio, potus lachryma, consolatio flagellum, uestis cilicium. [illegible] perstringam, Diui sunt in terra. horum numerus multus, et si duces, Principes, doctos cogites magnus. Hec Turner. ibid. Inter quos nunc, mira eminentia F. Ber[illegible] uenerandus pietate, et facundia, F. [illegible] Patritia Contarena, et F. Simon Bernardinus de Verona diuini uerbi preco disertissimus, et acerrimus, quos praecipui amoris, et honoris ergo hic appello, et in oculis, ac praecordijs fero: et feram, dum uiuam una cu[m] uniuerso [illegible] coetu plane celesti. #

De Capucinis.

... ibi s te nutriuerat, mater ostēdit, ... ia est per calcatum per que parentem, sicq oculis ad uexillum cruis euola pietatis ... est in hos ... esse crudelem.

De fonte Athenis olim existente. 95.

Cum Athenis Odeum introieris, et alia spectatu digna, et Liberum patrem conspicias, iuxta quem fons est: hunc, quia per nouem aquam salientes diffundit, Enneacrunon uocant. Eum Pisistratus exornauit: Putei quidem passim in urbe multi; his autem unicus est fons. Templa uero supra fontem Cereris, et Proserpinae extructa sunt. Ita ad ... scribit Pausan. in Attic. siue lib. p.o ... quod nota, quia mirifice aptari pot. nouo fonti ab Ill.mo D. D. ... Contareno fori Julij Praeside amplissimo ... in hanc urbem ... traducto uel ... uinarium, qui fons instar illius Atheniensis ... nouem aquam salientes diffundit, Vnde urbs isthaec multis nominibus, et uel hoc uno maxime fonte ... aemula Athenarum urbi pot. ...

De ...

Nota quod ad defensam licet incastellare templa, et loca sacra, et in eis pugnare pro tuenda salute aduersus discrimen imminens, quod prob. ... Virg. ex. in l.o 2.o Aeneid. fol. 246 n.o ... [Quib. et consentit late scripta p Remig. ... in suo tract. de immun. eccl. Reg.a ...

Et his accedunt ea quae tradunt DD. et in spe ... si fuerit aggressus ... et ... sacerdos celebrans missam ... insequens aggressus, et postea ... divinam inchoatam perficere. Talia ... placuit ... pia inea scilicet parte, ut ... per ... ad ... licet ... pia si ... hoc ... uisum fuit ...

Vot.

Apud Virg. lib. 2. Aeneid. ... Anchisen ... sacra manu patriosque penates; Me bello ... digressum ... attrectare nefas donec me flumine uiuo Abluero. ... Tu genitor cape sacra manu, ... in loco religioso ...

Quod nota. #

De Ser.mo Veneto Imperio.

Resp. Veneta tantum potest in suo Statu quantum Imp.or in suo Imperio. ut tradit Cl.mus I.C. D. M. Antonius Peregrinus in suo amplissimo ac elaboratissimo Tract. de fideicommissis Artic. XXIIJ. nu: 14. ubi ait q. legitimationes a Caesare factae non valent, et ibidem add.t in nu. a eodem casu consultores Paduae Bart. Soci. et Jas. cons. 70. vol. 3.o Rui. cons. 36. vol. 3.o et in alio casu Paduae Soci. Jun. cons. 100. in 2.o et item in cons. 21. in 4.o Brixiae. Idem Soci. in cons. 99. nu: 36. in 2.o Paduae Paris. cons. 2.o in 2.o Vicentiae Posti. Imol. cons. 106. nu: 8.o

DD. [illegible] inquit quod [illegible]

Verum idem Peregri. eod. artic. 23. nu: 18. subdit, quod cum Principes non reijciunt, et tolerant, valent dd. legitimationes ex Principum tolerantia, nolunt sub hoc Ser.mo Veneto Dominio, ubi receptae fuerunt, et toleratae, donec per Senatusconsultum, ibi, provisum fuit ne valeant contra voluntatem testatorum. et ibi attestatur fuisse circa dd. legitimationes ubi canit [redacted] adversus consilia sup.ta Soci. Jas. et Ruinj, et sic in his terminis in hoc Statu servatum vidit. #

Unde et Resp. Veneta q. idem Peregri. artic. 52. nu: 123. loquens de plenitudine potestatis Principum dicit, q. non meminit se vidisse clausulam hanc in literis, et rescriptis Ser.mae Reip. Venetae, quae est altera nouior Roma. ut inquit Fulgos. cons. 62. col. 2.a

Not. [illegible] Rom. [illegible] et hac clausula.

Bald. in Pac. Const. verb. libellan. et est ac ses. Alex. resp. cons. 208. col. 2.a fi.

196.

... in statibus suis plena libertate fruat. ... nullum recognoscens superiorem, et regalia habens omnia. Hoc Peregri ... # ... [Comitat. Belgic ... 1515.]

Cyo tamen in Prim. ... conditi ... mansuta ... qua eius ... status appositu ... clausula ... Venetos ... alterius ... aut ad ipsum Principem ... in odium alterius ... Republic. in odiosa ... clausula ...

De Potest.[te] abso.[luta]

Princeps de potestate absoluta quid facere sine ca[us]a debet solvere pretium ei cui ius abiatur ... Dec. in c. quae in ecclesiar. col. 8. vers. resolvendo p.[rim]o de consti. et clarius in cons. 357. col. 4.[a] ver. postremo. in fi. ... Iason in cons. 120. memini col. 1. vers. sed hoc non obstante. lib. 3.[o] et Anus Pinel. in l. 2. de rescin. vend. ij. p.[ar]te c. 12. num. 14. et seq. Alias in Principe in hac spe non presumitur ca[us]a Rui. cons. 80. num: 10. et cons. 95. col. pen. num: 9.[o] l.[ib.] 3.[o]

Quando cum ca[us]a pot[est] tolli ius quasitum, et a ca[us]a debet ... talis quae respiciat publica utilitate, et non privata ut per Alex. cons. 216 ... col. 4 ... pro hoc ... l.[ib.] 2.[o] cum concord. alleg. a Crave. cons. 5. num: 4.[o] et cons. 135. num: 21. et cons. ... num: 13. ubi consideratur aliquas causas, ex quibus permissum sit tolli ius quesitum per Principe. ut ibi per eum. et in d. cons. 296. [Quando etiam debeat solvi pretium illi cuius erat res. vide Restaur. in Trac. de Imp. q. 98. num: 8.[o] et ... Archid. in c. fig. ... Boro. cons. 576. num: 24. l.[ib.] p.[rimo] et Roian. cons. 69. num: 23. et seq. l.[ib.] 2.[o] ... et seq. Simon de Pretis in suo Tract. de Interpretat. Ult. volunt. lib. p.[rim]o solut. 13. num: 7.[o] ... Fol. ...

De Distributionibus istis vide Dnum nrm Decium in cons. 41. nu. 2. usque ad nu. 7. idest; et ibid. tenet quod expensio ad admittitur in distributionibus ptis

De Distributionibus Quotidianis.

Fed. cons. 41. est in causa Civitatis Austriae prout ita eam appt. D. Dewa.

Dnus meus Mantua in cons.o p.o nu: 56. dicit. quod Clemens Papa 7.s sub die 3.a Jan.i 1524. scribens venerabilibus fribus Patriarche Venetiarum, et Episcopo Nimosiensi, ac M. Antonio Regino Collectoribus decimarum distributiones quotidianas excepit: hoc idem fecit recordat.e Paul. 2.s sub die, 26, Sept.s 1468. et sub die 13. Junij, 1469. Fecit idem Sixtus quartus sub die 12, Sept.s 1476. et id ipsum pluribus alijs brevibus, atque litteris comprobatum extitit, ad quam, seu quas habeatur rel.o cum et ius coe coadiuventur atque declaret. Alart. ibid.

Idem Hier.s Gig. I.C. in suis Respons. Familia. Resp. 35. nu: 33. ita dicit ad litteram. Item in ista mat.a vidi ego plures litteras Apostolicas mandantes, quod de distributionibus quotidianis Decima per Papam imposita nd soluatur: Et presertim vidi litteras in forma brevis Pauli 2.i directas Dart.o Parutae Abbati S.ti Gregorij Venetiarum Collectori Decimarum in Dnio Venet., quod clerus nd cogatur ad soluendum Decimas predictis quotidianis distributionibus, et erat sub date diei, 13. July 1469. Item alias Sixti 4.ti sub Dat. 12, Sept. 1476. directas Patriarche Venetiarum, ne permitteret Capitulum Paduanum similiter cogi ad solutionem decimarum pro quotidianis distributionibus: Item alias simi Sixti 4.i sub Dat. 27. Aprilis, 1479. directas Joanni Mocenico Ser.mo Duci Venetiarum, ne permitteret Clerum

Aquileiensem in predictis vexari. Item alias Clementis 7. sub Dat. 26 Sept.s 152.. directas Episcopis Paphensi, et Concordiensi collectoribus, ad idem tamen pro Cap.lo Ecclesie Paduanae, quam aliarum Cathedralium, et Metropolitanarum et Collegiarum totius Ill.mi Dnij Veneti. Item quam idem papa Paulus 3.a Hier.o Aleandro Legato Venetijs, Archiepo tunc Brundusino sub Dat. 21. Junij 1535. ita consuluit D. Alart in d. cons. et ego ita practicaui et obtinui sepius in hoc ... ffor... Illustrissimo Veneto Dnio. Hier. Gig.

A

De Distributionibus Quotidianis.#

Dnus meus ac Promotor recolenda memoria Mantua in cons. p.o p. 101. disputat. an stante concessio=ne facta p. felicis recordationis D. D. Adrianu Papā sextum quaz decimaz Ill.mo dnio Veneto tencantur, et sint obligati uirtute dicte con=cessionis RR. DD. Canonici Ecclie Patauine soluere decimas de distributionibus quotidianis, quod quidem dubium, cu uarijs agitetur opinionibus, et contrijs, exactissimam quoqz requirere disputa=tionem uidetur. ut ingt ibid. Mant. in princ.o

Et ibid. nu: 28. in 3.o fund.ti mo parte af=firmatiua facto dicit q uidet casus au=tem adsp eo q in dns innocemur, iuxta illud M. T. Cice. in oratio. pro Aulo
» Cluentio. Cenim ~~[illegible]~~ cum
» habeam rem nō dubiam, sed apertam,
» atqz manifestam, enumeratio singulorz
» argumentorz nō est necessaria. in ex=
» tiauag. Bonif. 8.i Inter declarationes
sub R.ca de deci. ad fi. in vers. Et q.a nō occurrit nobis. cuius uirtute tunc decime dictaz distributionū petebant, et expressius in Clementi. 2.a in sig. glos. de deci. et ibi Joan. Imol. in pen. col. ad fi. ubi declarat decimā distributionum quotidianaz, que dantur solum interessentibus diuinis, et de minutis oblationibus

solum debere. Ergo frustra videmur quaerere turbidos et palustres rivulos, ut auctor est D. Hieron. qui possumus de fontibus bibere, et si etiam durum est ab ea non recedimus. l. prospexit. ff. qui et a quib. c. in memoria. 10. dist. quamobrem cum his, et alijs ibidem enumeratis pro non inconvenienti videtur omnis ambiguitas sopita, iuxta l. illam. C. de collatio. ubi Jas. plene. et in hanc partem videtur inclinasse Bartholomaeus Bellenc. in Tract. de charitat. subsidio. in 76. q. suffultus authoritate dictae extravag. Bonif. 8. et glos. praealleg.

Caeterum idem Dnus meus Alart. ibid. nu. 71. usque ad nu. 83. resp. a 3° fund. per eum iacto sup. d. extravag. Bonif. 8. et duplex et p° q. d. extravag. in hoc non est consona dispositioni iuris co[mmun]is, eadem conseq. non sit allegada, aut sm eam iudicandum, et procedendum. Casus est in c. Pastoralis. in tex. de fi. instru.

2° et resp. q quae a iure communi exorbitant non sunt trahenda ad consequentias. l. quod contra rationem. ff. de reg. iur. c. quae a iure. co. tit. in 6°. et contrary. in l. quaero contra. ff. de ll. et in l. ius sing. re co. tit. et in c. quod ob gratiam. de reg. iu. in 6°. Cum ergo id sit exorbitans, et concedatur specialiter in illo regno tantum, et illo tempore dumtaxat pro prosecutione querre, ac negotij Regni Siciliae contra hostes, relinquitur dicendum, q ad aliud tempus non est trahendum, et consequenter q finito illo, fuerit et dictus effectus finitus. in c. si gratiose. l. quaesitum. C. de epis. et cle. c. cum cessante. de app.

l. adigere §. quis. ff. de iur. patro. 2

Et si diceretur advertendum esse, quando extravag. esset iuris iam decisi declarativa, cum ut aiunt verbo, declaramus, declarantes, et similibus. Resp. hoc esse fronte intrepida negandum, quoniam primo esset quaerendum ubi nam est istud ius declaratum, quod ostendi non potest, et consimile ne ius est, ut esset pretium o. novus. Tertio demum dico quod imo novi iuris est inductiva ipsis verbis vidimus, in princ. posito casus est, et vidi not. Abb. in c. ex rone de app. et glos. in Cle. p. de offic. vica. et Clement. p. in Cle. de rer. permut. quod tunc ius duravit quandiu duravit dictum negotium, ipso quod iam Papa a iure com. recesserat. Nec ad rem, quia licet interdum ut in l. si homine §. mandato. quae ter. ad idem extollit Bal. in l. omnes populi in 4. col. in prin. ff. de iust. et iur. et Decius in ind. C. qui admitti. in 25. et maxime Principi qui est lex animata in terris. ut in §. fi. Auth. de consul. et cui dicere, curita facit, crimen sacrilegii est ut not. in l. 2a C. de crim. sacril. et per Pet. de Ancha. in cons. 20. incip. ut in princ. et Jas. in l. 4. in prin. ff. de consti. Princip. ex quo alias sufficit pro rone voluntas d. l. 4. et §. sed et quod Principi placet. Inst. de iur. nat. Et ideo p. mens Mantuae in §. d. cons. p. concludit quod hoc est mera veritas, et maxime favore Ecclesiae et divini cultus. l. sunt plures ff. de relig. et cet.

L. D. O. M.

De Decreto Gratiani, et eius authoritate.

Gratiani liber approbatus fuit, et receptus ab Ecclesia quoad authoritates, quas Gratianus adducit, non vero ad solutionem ipsius Gratiani ad comprobat ut dixit in tex. Archi. in c. quis nesciat. dist. 9ª et ref. Card. Alex. in Proem. Decre. col. 1. Abb. et alij in c. 2. col. fi. de rescrip. et Fely. in c. ex parte. nu. 21. eo. tit.

Et ex hoc sequitur q[uod] cu[m] Indices Decreti apposite sint ab ipso Gratiano, non debent pro authenticis, et approbatis haberi, ideoq[ue] nec ab eis arguere licet. Archid. in d. c. q[ui]s nesciat. Abb. in Proem. Decretal. in ver. Rex pacificus. col. pen. Alex. et alij in l. 1. ff. si cer. pet. et R. cas. appello summaria Canonum. ut dicit gl. in c. charta in summario in ver. 2. Co. 3. q. 9ª.

Ego tamen (inquit Cornel. Benincas. I.C. in suo Tract. de Pauper. et eius privil. que. 2. d. 9ª nu. 24.) de hac responsione nullomodo dubito, quoniam liber Decreti fuit integraliter ab Eugen. Papa 3º approbatus, ut ex vita ipsius Gratiani patet in proemio: nec probatur uno te. q[uod] dicta Gratiani fuerint in specie reprobata. quicquid dixerit Rip. in l. 1. C. de profess. qui in urbe Consta. lº. ib. nu. 16 sine l. 1. C. de legi. seu l. 1. ff. si cer. pet.

Preterea

Praeterea facit text. in cap. continebatur. et
l. responsum in princ. l. iii. sub. Pons. nimirum autem
decretum quoque cum videatur usu comprobatum,
quia tamen in libris decretorum integre fuit
communiter receptus, et inter libros
iuris canonici continetur enumeratus,
quod aetas hominum memoria in contrarium,
et idcirco videntur dicendum de ipso, sicut
de libris iuris civilis et Theophy. Doctor.
et alios compilantes dicere solemus in l. 2a
ff. quod ad. ord. C. de vet. iur. enucl. et
in §. eius. cum § seq. in procem. Insti.
quibus et Sellitrine colimus eas quae
scire de ipso Gratiano scribit Dantes
in suo Paradiso cap. . . ita canens.

" Quell' altro fiammeggiar esce del riso
" Di Grazian, che l'uno, e l'altro foro
" Aiutò sì, che piace in Paradiso. etc.

Adde de hac materia pulchre, et late Baptist.
de Blasii in sua repetit. Canon. in
princ. nº 9. et segg. Per sententiam prae
ibidem autem Gratiani plura scribit.

Adde an leges sint praeferendae dictis sanctorum
in causarum decisionibus ubi deficiunt Canones.
vide Luc. de Pen. in l. medicos. col. 2a et 3a
C. de professo. et medic. lib. x. ubi late disputat.

De militiarum confraternitatib. seu ordinibus. etc.

Militiae ordines absq. sedis Apostolicae auct.te institui non possunt, si in illis aliqua regula, vel religionis ordo inducatur, veluti in illa militum Hierosolymitanorum, aut Melitae, necnon in illa S. Mariae redemptionis, S.ti Jacobi de Spata, Calatravae, de Alcantara, et aliis nonnullis, de quibus Hiero. Paul. in lib. nuncupat. Provin. sub R.ca de ordinib. Militiae. Joa. Firma. in Trac. de Regno. lib. 4.o in 3.a q. nu: 16. vers. ulterius [Regni] quid de militibus gauderiour. Lambert. in Trac. Jurispatro. quaest. 5.a p.a pte 2.o lib. artic. 8.o Paris. cons. 44. nu: 20. et seq. lib. 4.o et Quintil. Mandos. Roman. J. C. sup. Reg. 20.a Cancell. quest. 12. Et inter istius generis militias illa quoq. inter caeteras admodum praeclara annumerari pot. quae sub Divi Stephani noie instituta fuit, cuius caput, et Magister hodie extat Maximus, atq. potentissimus PRINCEPS Ferdinandus Medices Magnus Hetruriae Dux, et Magni olim et invictissimi COSMI Filius.

Licet n. hae Conf.tm milites sint ut plurimum mere laici, et seculares eo saltem respectu quia profitentur armatam militiam, quod clericis non convenit, tamen diversas profitentur reg.as et ex illis aliquis tales emittunt vota substantialia, ut scribit Paul. Roma. in Trac. de pensio. Eccl. q. 7.a nu: 7.o et Mandos. in Reg. Cancel. 3.a q. 49. nu: 4.o etc.

Illae vero militiae Confrat.es seu equestres
ordines nulla astrictae religionis regula, sed
à magnis Principib.us et pro fidei Christianae
propugnaculo, et ad ipsor.um regna servanda
institutae, quas hyemi grã (antiquor.um instar
equitum, qui, uni in eum numerum erant asciti,
annulo donabantur aureo) singuli equites
torque etiam aureo decorantur, sive ali-
cuius Ecclesiastici superioris authoritate
eo praescriptus substiterit, veluti ordo
ille aurei velleris, aut quem vulgus
vocat, Tosonis à Burgundiae Duce
Philippo in.stitutus, in quem hoc anno
1597. dn. hec scribere audio fuisse
ascriptum Ser.mum ac Invictiss.mum Transyl-
vaniae Principem Sigismundum de Batori,
qui proximis hisce annis, et nunc incessan-
ter ita pro Xpiana Rep. christiana efferor
Turcas strenuè, et magnanimè se gessit,
ut gentibus mente novus Maccabeo anno
nostro appellat ita Deus vita eius adiuvet. et
Veruntamen Confrat.es veluti est illa admodum celebris,
et venerabilis Sanctiss.i Crucifixi, nec non
illa Sanctissimae Trinit.s et aliae multae similes
in urbe Rom.a ad opera pia exercenda institutae,
in quibus nulla reg.ularis aut religionis ordo inducit,
potuisse et adeo summi Pontif. authoritate confirmari,
ppp ille ex cautela abundanti à summis Pontif.
ut audio, approbatae, et multis privilegijs dotatae fuerint.
ita inqt Horat. Alandos. J. C. Roma. in suo Tracta. de
Privileg. ad instar. Gloss. 2.a num. 7°. 9°. et X°. et.

t. l. p. o.

DOCTORES an sint pars Ciuitatis:=

Item an Doctores sint magis Reip. necessarij, q. Artifices.

Vaconius a Vacuna J.C. lib. p.o De cla. iur. Ciuil. Cap. 31. solus conatur sustinere quod Doctores non sunt pars Ciuitatis. ut patet ex enumerat. facta per Arist. lib. 7.o Polit. max.e cap. 8. ubi habetur quod artifices sunt pars, sine qua Ciuitas con= sistere non potest, et abunde ostendit Socrates apud Platonem in lib. 2.o d. Rep. Sine Doctorib. autem Ciuitas esse potest (ut ille inquit) Ma= gistratus enim, qui sunt pars Ciuitatis, possent constitui ex alijs Ciuibus non litteratis: Nam in multis Ciuitatibus sunt magistratus, ubi non sunt Doctores, illiterati enim possunt gerere Magistratum. ut not. in l. certi iuris. C. de iudic. Unde concludit Vaconius ibid. quod magis in= terest Reip. in ea esse artifices, q. Doctores.

Haec autem refelli possunt ex multis, et p.o quia in iuris scientia [illegible] utilitas, quia ex scientia Resp. bene guber= natur [illegible] in Proem. [illegible] et [illegible] discipuli. in Proem. ff. [illegible] totus illuminat mundus, et ad [illegible] Deo, [illegible] Principi vita subiectorum informatur. ut [illegible] in Aut. habita. C. ne fil. pro patr. Unde Leo X. in suo Diplomate De Privileg. studens in urbe ita dicit, dum suauissimos atque uberes fructus, quos viri [illegible] scientia praediti in agro Dni [illegible] producunt, animo contemplamur, et q. utilis et necess. pro spiritualium, temporaliumque [illegible] in hac plena [illegible], et [illegible] vita, regimine, et directione salu= brius sit ipsarum [illegible] usus, sedula meditatione [illegible]

Ciuitatum fund.ta sunt in legibus. Cagno. in l. 2.a Verbo. postea ne diutius. nu: 61. [illegible] in Orat. pro Cluentio. [illegible] ciuitas fundamentum legibus

Margin notes (left): [illegible] in hoc opere [illegible] Vol.o De iure [illegible] urbis [illegible] — Sacerdotes dicuntur partes Reip. l. j. §. huius studij. et ibi Bal. in §. ff. de iust. et iur. [illegible] in cons. 208. nu: 57. — ubi etiam [illegible] quod Deus ipse aut angelos, aut Deos appellauit [illegible] sacerdoti= bus [illegible] et alibi [illegible] appellantur in c. sacerd. 93. dist. — 1o. eiden Cagnol. in l. 2.a [illegible] post [illegible] ff. de o. [illegible]

Margin notes (right): Not. De Rustic [illegible] — [illegible] in pauperum [illegible] diuites sunt [illegible] in ciuitate [illegible] perfecta [illegible] Luc. [illegible] l. unica [illegible] nemini licet in emptio [illegible]

et Urba. VI. Pont. in Constit. de illis, qui ponuntur in [illegible]
in princ. quod per litteras studia in Urbe colitur, et prosp[illegible]
conditionis augetur. — Hinc advocati non minus providentiam [illegible]
mano generi, quam in praelijs, ac vulneribus patriam, parentes susci-
piunt. l. advocati. C. de advoc. divers. iud. [ex his et
Io. Ch. quando ire velit videmus Cardinales. et Pontifices.
ut scrib. Bart. et Ripa in d. l. 1. ff. sol. mat.] Itinere
teste Arist. lib. 3o Polit. cap. 8o in prin.) maximum bonum
est civilis facultas, estque bonum civile iustitia ipsum, hoc
autem est publica commoditas: nihil enim prodessent utilissimae
leges, nisi illis homines insisterent. Idem Arist. lib. 5. cap. 8o
et l. 2a §. post hoc deinde. ff. de orig. iur. Omnis vero haec prov.
per l. f. C. qui aetate. lib. 10o ibi, maxime circa iuris professione, et ibi,
providendum utilitati publicae. Ubi solus Odofre. hoc notavit. [illegible]
Sed [illegible] dicendum est, Doctores maxime divinarum, atque sacrarum literarum,
et Theologiae partem esse civitatis maximam. Quinta n. pars, sed
civilis praeferenda dicitur ab Arist. in eo. cap. 8o rerum divinarum procuratio, id
sacerdotium appellatur ac ita Iurisprudentia quoque comprehenditur, ut l. 1. ff.
de iust. et iur. ibi, merito quis nos sacerdotes appellet. #
Si sub hac non includatur sub sexta saltem comprehendetur, quae [illegible] omnium
maxima ab Arist. dicitur. scilicet iudicium de commodis, et iustis inter
ipsos cives, quod a iurisperitis esse in bene instituta Rep. redditur,
cum sine illis reddi non possit. Arist. lib. 3o Polit.
cap. 8o et Plato referente Cicer. ad Q. fratrem Beatas fore Resp.
fore putavit, cum docti et sapientes regere caepissent.
Nam utilissimae leges, et omnium Remp. administrantium observan-
tia sancita decreta nihil prodessent, nisi homines in illis legibus
adhaeserent, ac instituerentur. ut ait idem Arist. lib. 5o Polit.
cap. 8o et quemadmodum corpora nostra sine mente, et membris
constare non possunt, ita (teste Cice.) nec civitas sine iure.
Ius autem (ut ait Iust.) in l. 2a §. post hoc deinde. ff. de orig. iur.
constare non potest, nisi sit aliquis iurisperitus, per quem possit in me-
lius produci. Hippocr. hominum intemperantiam et medicina, et iurisperi-
tia necessario invenire fuerunt: dicente Plato lib. 3. de Rep. Intemperantia, et
morbis in civitate multiplicatis, et iudicia, et medicorum spe plurimum communi[illegible]
[illegible] iudicia et medicina in [illegible]

De lege ...

Constat et Arist. testimonio Rhet. lib. p.° et omnium sapientum ... et consensu iamprideṁ confirmatum, Gentium ... Civitatum nobilitatem non aliunde quam e praestantissimorum virorum copia, quos ... Cicer. in ... lib. 4.° cap. 3.°

Praeterea quis inficiabitur Iurisconsultos esse praestantiores et digniores artificibus? Itaque (teste Arist. lib. 3.° Polit. cap. 9.° in prin.) ceteri iniuste facerent, si paria iis sibi poscerent, a quibus tantopere virtute, et facultate civili superantur. Absurdum quoque est in civitate potioris iuris esse civem publicae utilitati deservientem, quam eum, qui non sit civis, vel saltem esse non debeat: Nam profecto civitas optima nunquam opificem facit civem suum eodem Arist. l.° 3.° Polit. c. 3.° et rursus Polit. l.° 6.° cap. 4.° opificum inquit, ac institorum, et mercennariorum prava est vita. Et clarum est meliorem bono praeferri debere. l. sed et ... § proficisci. ff. de off. procons. l. exigendi. C. de ... et maius bonum minori bono. c. licet ... Maius autem bonum est quod procedit a facultate civili ut ait Arist. l.° 3.° Polit. cap. 8.° in prin. et ... p.° Ethic. cap. 2.° rationem assignat. Hanc autem eo consilio adduxerim qui privilegiis doctorum ... Aristotelis rationem ... cunt, cum nostram fauere sententiae intelligat, propiusque (ut aiunt) gladio inquietantur. Haec vide apud Horat. Lucium Callien. I.C. celebrem in suo Tract. De privil. schol. privil.° 96. Ubi ex pluribus rationibus, et aliis ibi ... inhibetur, quod faber malleo obstrepens iuxta scholas, vel domos scolarium expellitur ut ibi ... Ubi quoque de aliis artificibus ... ibus in dec. Granat. Marc. ... Delphi ... ... Monach. s Arb. Iudic. l.° 2.° Cent. 3. Casu 237. ubi

Qui professio ... et ... quae ... doctoris ... ratione ... Valerij opinationem ...

V. Liruti. Vite de' Letterati friulani
all'art. Virginio della Forza T. IV. p. [illegible]

DE. IVRE. NOVÆ. VRBIS. CONDENDÆ.

PRÆFATIO.

ALMAM Urbem in prouincia Fori Iulij, de suprema augusti Veneti senatus authoritate quinque amplissimis, ac sapientissimis inde selectis Patribus elargita Dijs hominibusque applaudentibus condi cœptam nuper à me cupide uisam fateor sane incredibili meum perfudisse animum admiratione: etenim memoria adhuc recenti recolebam primæuam loci illius faciem, quæ tum nuda agri compascui planicie, tum solo, ac gleba frugum uarij alioqui generis, et uini etiam apprime generosi copiam fundente constabat. Mox uerò eundem intuitus sum locū fossa ingenti, propugnaculis nouem ualidissimis, et, ut alia plura omittam, ambitu mœnium prægrandi, ac inexpugnabili uno, aut altero anno feliciter assurgentem, et se se attollentem in nouā Vrbis speciem uerè oculis omnium spectatu dignissimā, et ipsis Veneti simulque Christiani nominis hostibus formidandam. Quòd si ex magnitudine ædificiorum priuati cuiuspiam hominis ingenium, et magnanimitas deprehenditur, ac probatur. l. 2.ª et ibi Bart. et Joa. de Platea per illum tex. in fi. in hisce uerbis. Q per industriam hominis animosi accessit ℞ C. de præd. et omnib. reb. nauicul. lib. xj. et Bald. per eundem text. in Proœm. Decretal. in uerbo, Pacificus. num. 84. et Marti. Laudin. in Tract. de Princip. quæst. 334. et Corset. de Potest. et excellent. Reg. Parte 3.ª nu. 9.° Longe magis magnanimum, et diuina quadam Virtute pollentem appellandum esse iudico Ser.mi Principem nostrū Venetum tantam mo-